VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Aukštųjų studijų fakultetas

UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedra

Rasa Mikulevičiūtė

Kultūrinių objektų istorijos aktualizavimas. Kino centro „Skalvija" atvejo analizė

MAGISTRO DARBAS

Kultūros vadybos ir kultūros politikos magistro studijų programa

Darbo vadovas doc. dr. Irena Alperytė _____

(parašas)

Recenzentas dokt. lekt. Lukas Brašiškis

Vilnius, 2013

AUTENTIŠKUMO DEKLARACIJA

Aš, Rasa Mikulevičiūtė, kandidatė VDA UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedros magistro laipsniui gauti, patvirtinu, kad šis baigiamasis darbas paremtas mano pačios tyrimais ir jame naudotasi tik tokia papildoma informacija, kuri nurodyta nuorodose, paaiškinimuose, šaltinių, literatūros bei lentelių ir paveikslų sąrašuose.

Patvirtinu, kad baigiamajame darbe nėra naudojamasi kitų darbais to nenurodant ir nė viena baigiamojo darbo dalis nepažeidžia jokių asmens ar institucijos autorinių teisių. Taip pat nė viena baigiamojo darbo dalis nebuvo pateikta jokiai kitai aukštojo mokslo institucijai, kaip akademinis atsiskaitymas ar siekiant gauti mokslo laipsnį.

Rasa Mikulevičiūtė

Turinys

Įvadas ... 3

1. Istorija, atmintis ir atminties vietos ... 6

2. Kino teatrų istorija Lietuvoje ... 9

3. Kino teatras „Skalvija" nuo pirmųjų dienų iki šiandien ... 12

3.1. Kino teatro „Planeta" atidarymas ir veikla iki Nepriklausomybės atgavimo ... 12

3.2. Kino teatras „Planeta"/„Skalvija" po Nepriklausomybės atgavimo iki šių dienų ... 15

4. „Skalvijos" kino centras kaip atminties vieta ... 19

5. Ankstesni bandymai aktualizuoti „Skalvijos" kino teatro istoriją ... 24

5.1. Archyvinė medžiaga prieš repertuarinius kino seansus ... 24

5.2. Socialinio tinko „Facebook" paskyra „„Planetos" namas Vilniuje" ... 25

5.3. Atnaujintas „Skalvijos" kino teatro logotipas ... 29

6. Naujos „Skalvijos" kino teatro istorijos aktualizavimo galimybės ... 31

6.1. „Skalvijos" kino centras kaip turistinis Vilniaus miesto objektas ... 31

6.2. Parodos kino centro „Skalvija" galerijoje ... 33

6.3. Senų, „Planetos"/„Skalvijos" kino teatre rodytų, filmų seansai ... 35

7. Tyrimas „Kultūrinių objektų istorijos aktualizavimas, remiantis kino centro „Skalvija" atveju" ... 36

7.1. Tyrimo „Kultūrinių objektų istorios aktualizavimas, remiantis kino centro „Skalvija" atveju" metodologija ... 36

7.2. Tyrimo „Kultūrinių objektų istorios aktualizavimas, remiantis kino centro „Skalvija" atveju" rezultatų analizė ... 38

7.2.1. Anketinio tyrimo metodo rezultatų analizė ... 38

7.2.2. Interviu tyrimo metodo rezultatų analizė ... 45

Rekomendacijos ir siūlymai ... 50

Išvados ... 53

Santrauka ... 55

Summary ... 58

Literatūros ir šaltinių sąrašas ... 60

Priedų sąrašas ... 63

Priedai ... 64

Įvadas

Jau nuo V a. prieš mūsų erą, kuomet gyveno pirmuoju pasaulyje laikomas istorikas Herodotas, galime kalbėti apie fiksuojamą praeitį. Nuo jo iki šių dienų, kuomet atsiradus internetui, išsivysčius technologijoms, yra aktyviai skaitmenizuojamas pasaulio paveldas, turime vis didesnes galimybes išsaugoti savo istoriją. Nuo pat Viduramžių, kuomet gyventojai nuolatos aktualizavo praeitį[1] iki pat dabar, ypatingai keletą pastarųjų dešimtmečių, tiek pasaulyje, tiek ir Lietuvoje galime stebėti vis didėjantį visuomenės susidomėjimą praeitimi. Remiantis tuo, šiame darbe siekiama išanalizuoti kultūrinių, šiandien veikiančių, užsiimančių ne konkrečiai su istorija susijusia veikla, objektų istorijos svarbą, esamas jos aktualizavimo apraiškas ir tolimesnes perspektyvas. Kaip pavyzdinis variantas šiam darbui buvo pasirinktas ilgiausiai Vilniuje veikiantis ir vienintelis išlikęs sovietinis kino teatras „Skalvija", kaip tik šiais metais atšventęs savo 50-ties metų jubiliejų.

Darbo temos naujumas ir aktualumas. Ilgą laiką tiriant atminties problematiką Lietuvoje dėl vienokių ar kitokių istorinių aplinkybių buvo atsitrenkiama į kokius nors ideologinius rėmus. Tarpukariu dominuojančios atminties kultūros, atspirties dominantės buvo daugiausia susijusios su antilenkiškumu, t. y. noru atskirti tai, kas praeityje lietuviška, nuo to, kas lenkiška, ir parodyti tariamą nuolatinį lenkų siekį pavergti lietuvius. Sovietmečiu visas istorinis diskursas krypo rusiškojo marksizmo doktrinos link, kuri vadovavosi vadinamąja tautų draugystės ideologema, tačiau tuo pat metu, valdantysis elitas, siekdamas masių pritarimo, neišvengiamai turėjo inkorporuoti ir dalį lietuviškojo etnonacionalizmo elementų. Kartu sovietmečiu gyvavo ir režimui oponavusi atminties kultūra, kuri nemaža dalimi tęsė ikikarinę tradiciją, paremtą lietuviškos etnokultūros puoselėjimu. Tokiu kontekstu, kalbant apie Lietuvos atminties kultūrą, atminties vietas, dažniausiai yra minimi objektai ar reiškiniai, orientuoti vien į nacionalinę Lietuvos atminties kultūrą, mūšių vietas, didikų pilis ir pan. Tuo tarpu dėmesio lokaliai atminties kultūros raiškai dėmesio trūksta.

Darbe vartojamos sąvokos: *kultūrinis objektas* – šiuo konkrečiu atveju kultūriniai objektai yra įvardijami kaip šiuo metu veikiančios institucijos, užsiimančios su kultūra susijusia veikla, tokios kaip teatrai, kino teatrai, muziejai ir pan; *atminties vieta* – (*lieux de*

[1] Trimonienė, R. R. *Šiaulių klebono Petro Tarvainio „Linksmas pasveikinimas": XVII a. lokalinės istorinės atminties pavyzdys* [žiūrėta 2013 m. balandžio 19 d.], prieiga per internetą: http://archive.minfolit.lt/arch/21501/21905.pdf

mémoire) tai kolektyviniam identitetui svarbi praeities dalis (įvykis, asmuo, vieta ir pan.) ar istoriškai susiformavęs fenomenas (pavyzdžiui, kalba); *kolektyvinė atmintis* – kokių nors socialinių grupių atmintis, kurią kuria visi bendrą patirtį turintys asmenys, t.y. šeima, mokinių klasė, turistų grupė ir pan., t.y. grupinės komunikacijos palaikoma atmintis; *komunikacinė atmintis* – kolektyvės atminties forma, apimanti maždaug trijų-keturių vidutinių kartų (t.y. 80–100 metų) laikotarpiu egzistuojančius atsiminimus, susijusi su išgyventa patirtimi, perduodama iš kartos į kartą arba socialinės grupės rėmuose.

Darbo tyrimo objektas – „Skalvijos" kino teatro sklaidos priemonės, aktualizuojant jos praeitį.

Darbo tyrimo tikslas – ištirti „Skalvijos" kino teatro istorijos reikšmę jos įvaizdžiui, jo raidos specifiką kintant istoriniam kontekstui ir pasiūlyti tolimesnes sklaidos gaires.

Darbo tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti kultūrinių objektų istorijos svarbą miesto gyventojamas miesto istorijos kontekste
2. Išsiaiškinti, kokią vietą vilniečių atmintyje užima ir kokią jiems reiškmę turi buvę miesto kino teatrai;
3. Ištirti, kokią istorinę reiškmę turi „Skalvijos" kino teatras ir ar/kaip jis reprezentuoja praeitį;
4. Išsiaiškinti, kokiais būdais iki šiol buvo aktualizuojama „Skalvijos" kino teatro istorija.

Darbe naudojami tyrimo metodai: literatūros ir šaltinių analizė (analizuojamos knygos bei straipsniai apie Lietuvos, Vilniaus miesto, kino teatrų ir kitų kutlūrinių objektų istoriją, paveldą, taip pat knygos ir straipsniai susiję su komunikacija, viešaisiais ryšiais, rinkodara bei reklama, kurių tam tikra specifika galėtų būti panaudota istorijos aktualizavimo tikslams); anketinė apklausa (atliekama „Skalvijos" kino teatro lankytojų apklausa apie kultūrinių objektų istoriją, konkrečiai „Skalvijos" kino teatro istoriją, jos svarbą ir aktualizavimo, susipažinimo su ja būdus); pusiau struktūrinis interviu (atliekami ekspertų interviu apie atmintinas ir svarbias jiems Vilniaus miesto vietas, kino teatrų vietą jų atmintyje ir „Skalvijos" kino teatro reikšmę).

Darbo struktūra. Darbo struktūrą sudaro įvadas, kuriame aptariamas pasirinktos temos aktualumas, darbo tikslas ir uždaviniai, darbe naudoti tyrimo metodai ir literatūra bei

šaltiniai. Darbą sudaro septynios pagrindinės struktūrinės dalys, išvados, rekomendacijos ir pasiūlymai, santrauka anglų kalba, literatūros ir šaltinių sąrašas bei priedai.

Pirmojoje darbo dalyje kalbama apie istorijos pažinimą bei jos reikšmę konkrečioms vietoms ir objektams, virstantiems tam tikrais simboliais.

Antrojoje darbo dalyje apžvelgiama kino teatrų atsiradimo, gyvavimo ir nunykimo istorija Lietuvoje ir sąlygos, padariusios tam įtaką.

Trečioje darbo dalyje apžvelgiama „Skalvijos" kino teatro istorija, nuo namo pastatymo 1961 metais iki pat šių dienų. Kino teatro gyvavimas suskirstytas į du etapus: iki Lietuvos Nepriklausomybės ir po jos.

Ketvirtojoje darbo dalyje „Skalvijos" kino teatras analizuojamas kaip atminties vieta.

Penktojoje darbo dalyje tiriamos esamos „Skalvijos" kino teatro istorijos aktualizavimo, jos viešinimo apraiškos, šeštojoje – dar neišnaudotos galimybės ir perspektyvos.

Septintoji darbo dalis apima tyrimo „Kultūrinių objektų istorijos aktualizavimas, remiantis „Skalvijos" kino teatro atveju" metodologiją ir rezultatų analizę.

Šaltiniai ir literatūra. Reikšmingiausia literatūra, naudota darbe yra susijusi su istorija, atminties diskursu, jos raiškos modeliais ir praeities reprezentacijomis. Remiamasi isorikų A. Bumblausko, A. Nikžentaičio, V. Berenio, R. Čepaitienės darbais. Kino teatrų Lietuvoje istorijos apybraiža rašoma daugiausia remiantis V. Mikalausko knyga „Kinas Lietuvoje" bei autorių kolektyvo knyga „Vilniaus miesto istorija: nuo Spalio revoliucijos iki dabartinių dienų". Pačio „Skalvijos" kino teatro istorija rašoma remiantis S. Žalneravičiūtės, R. Oginskaitės, E. Burbaitės straipsniais.

1. Istorija, atmintis ir atminties vietos

Darbo įvade jau buvo minėta, jog istorijai didelę reikšmę žmonės teikė nuo pat Antikos laikų. Kuo toliau, tuo labiau plinta mokslo sričių, tirinėjančių atmintį, diapazonas, randasi vis skirtingų jos apibrėžčių. Neurologai atminties „aparatine įranga“ laiko neuronų struktūras; psichologai tiria pažintinius ir emocinius individų atminties procesus. Istorikai nagrinėja žmogaus atminties patikimumą lyginant su rašytiniais šaltiniais, o pastaruoju metu jie – kaip ir politologai – vis dažniau siekia išsiaiškinti, kaip visuomenė, pasitelkdama į pagalbą simbolines formas, t. y. monumentus ir atminimo renginius, bando (at)kurti savo praeitį pagal dabarties poreikius. Literatūrologai ir menotyrininkai domisi kultūrine atmintimi, kuri laikui bėgant susiformuoja tekstuose ir vaizduose kaip kultūros paveldas[2].

Lietuvos atveju didelį susidomėjimą istorija galima paaiškinti tuo, jog šaliai atgavus Nepriklausomybę, atsivėrė iki tol daug kam buvę uždari istorijos archyvai. Politiniai, socialiniai ir ideologiniai pokyčiai neabejotinai darė ir daro įtaką istoriniams tyrimams ir net pačiam pažinimui. 1988–1989 metais perestroikos Lietuvoje ir lietuvių nacionalinio Sąjūdžio judėjimo metu „atgijo“ prieškario Lietuvos 1918–1940 m. istorinis mentalitetas ir stereotipai. Pats laikotarpis tapo istorija, todėl kilo didelis susidomėjimas valstybine simbolika, prieškario kariuomenės istorija, politinių veikėjų biografijomis. Tuo metu 150 tūkst. egzempliorių perleistą dar 1936 metais išspausdintą Adolfo Šapokos „Lietuvos istoriją” galima vertinti kaip susidomėjimą ano meto laikotarpiu. Vėliau atsirado naujų istorinio tyrimo krypčių – tai gyventojų trėmimai į Sibirą, lietuvių partizanų kova su sovietų valdžia, 1940–1941 metų Lietuvos okupacijos aplinkybės ir sovietizacija, pradėtos svarstyti istorinės faktinės holokausto Lietuvoje aplinkybės. Tai buvo ne tik „baltų dėmių“ istorijoje „naikinimas“, bet ir gyvas istorijos poreikis šimtams tūkstančiams tremtinių ir jų palikuonims.

Per pastarąjį dešimtmetį pasirodė daug monografijų ir straipsnių, kuriuose įvairiai traktuojami istorijos įvykiai, naujai pervertinamos politikų ir kultūros veikėjų biografijos, atskiri mūsų istorijos periodai[3]. Steigiami muziejai, statomi paminklai, visuotinai domimasi paveldu ir geneologija. Pamažu vis didesnė Lietuvos visuomenės dalis susipažįsta su iki tol

---

[2] Assmann, A. *Prisiminimai ir atmintis* [žiūrėta 2013 m. balandžio 15 d.], prieiga per internetą: http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-05-09-aleida-assmann-prisiminimai-ir-atmintis/62370

[3] Berenis, V. Istorinė tradicija ir moderniosios istorijos iššūkiai, In *Kultūrologija*, 2006, Nr. 13, p. 18-19

mažai kam žinomais artefaktais. Po Lietuvos Nepriklausomybės muziejai pasipildė taip vadinamų Lietuvos „tyliųjų modernistų", sovietmečiu nepageidaujamus darbus kūrusių meininkų, kūriniais, jaunimas pradėjo veržte veržitis į skaudžius istorijos momentus akcentuojantį projektą „Misija Sibiras", vis labiau populiarėja istoriniai romanai – Kristinos Sabaliauskaitės „Silva Rerum" ilgą laiką nepasitraukia iš Lietuvos knygynų topų, o ekskursijos abiejų knygos dalių takais – tapo tikru Lietuvos sostinės pažinimo hitu.

Vis dažniau kalbama apie atminties kultūrą, istorinę, kolektyvinę, kultūrinę atmintį. Be nacionalinės istorijos kontekstų, svarbą įgauna ir mažesnės apimties, miestui ar tik pavienėms jo bendruomenės grupėms, istorinę-kultūrinę vertę turintys objektai. Pasak istoriko A. Nikžentaičio, specifiška miesto kultūrinės atminties forma lokalizuojasi ir konkrečiuose miesto statinuose.[4]. Lietuvos miestuose ir miesteliuose apstu tokiu statinių. Štai, pavyzdžiui, Kauno prezidentūra. XIX a. čia gyveno Kauno gubernatorius Nikolajus Muravjovas, XX a. čia rezidavo visi trys Lietuvos Respublikos Prezidentai: Antanas Smetona, Aleksandras Stulginskis, Kazys Grinius. 1940 m. Prezidento rūmuose įsikūrė LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumas, vėliau, vokiečių okupacijos metu, rūmuose veikė vokiečių karinė krašto vadovybė. Po II-jo Pasaulinio karo, apie 1945 m., pastate įsikūrė Pionierių namai su įvairiais būreliais jaunimui, o 1955 m. – Mokytojų namai, kuriuose net veikė kino teatras. Metai iš metų šis pastatas vienokia ar kitokia prasme buvo traukos objektas. Toks jis yra ir dabar, įkurūs ten Istorinės Lietuvos Respublikos Prezidentūros muziejų. Arba, tarkime, Vilniaus televizijos bokštas. 1991 m. sausio 13-ąją tūkstančiai beginklių Lietuvos žmonių stojo prieš bokštą apsupusius sovietų tankus. Televizijos bokštas tapo mūsų laisvės simboliu. Gatvės aplink jį pavadintos tą naktį ten žuvusiųjų pavardėmis. Šiame statinyje lokalizavosi toks stiprus istorinis užtaisas, jog „nugalėti" jį gali nebent Gedimino pilis.

Kitokį, bet net ir mažytė Palanga turi, pastatą, kuriame telpa visas šio, kaip kurortinio, miesto istorinis identitetas. Tai sudegęs ir vėl atstatytas Palangos Kurhauzas. Pastatytas apie 1877 m. grafo Juozo Tiškevičiaus, tai buvo pirmasis ir ilgą laiką vienintelis kurorto viešbutis su restoranu ir įvairiausiom pramogom. O dabar – nenuneigiamas Palangos simbolis. Kitas pavyzdys - restoranas „Neringa" Vilniuje. Duris atvėręs 1959 m., tai buvo vienas pirmųjų modernizmo pavyzdžių to meto architekturoje, o ilgainiui tapo ir beveik oficialia sovietmečio

[4] Nikžentaitis, A. Laikinosios ir Lietuvos Respublikos sostinių kultūrinės atmintys: lyginamosios analizės bandymas, In *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, 2009, T. 9, p. 235-246

Vilniaus menininkų, bohemos, inteligentų susibūrimų vieta. Kaip yra pasakęs B. Savukynas, neįmanoma kalbėti apie XX a. 7-8 dešimtmečių Lietuvos kultūros istoriją, neminint „Neringos".[5]

Žinoma, ir Vilniaus universitetas. Žymiausius Europos istorijos paminklus pristatančiame „Mini Europos" parke Briuselyje, kaip Lietuvos kultūros simbolis, buvo pasirinktas būtent Vilniaus universiteto senojo ansamblio maketas. Anot istoriko A. Bumblausko, tai puikiai liudija, jog Vilniaus universitetas yra viena svarbiausių Lietuvos atminties vietų.[6]

Visi šie aukščiau išvardinti pastatai neabejotinai gali būti vadinami mažesnę ar didesnę reikšmę turinčiomis atminties vietomis, t.y. kultūriniais simboliais, keliančiais kolektyvines asociacijas ir turinčiais kolektyvinės atminties vaizdinių telkiamąją galią[7].

---

[5] *Restoranas „Neringa"* [žiūrėta 2013 m. kovo 21 d.], prieiga per internetą: http://www.straipsniai.lt/pramogos/informacija/restoranai/puslapis/5790

[6] Bumblauskas, A. Vilniaus universiteto istorinės atminties modeliai ir praeities reprezentacijos XIX-XX amžiuje, In *Lietuvos istorijos studijos*, 16 tomas, p. 49

[7] Atminties kultūra Lietuvoje (I dalis), Lietuvos istorijos institutas, XX amžiaus istorijos skyrius, Mokslo tyrimo programa

2. Kino teatrų istorija Lietuvoje

Užsiimant istorinės atminties paieškomis, ją galima sieti ir su ikilietuviškojo Vilniaus periodu, LTSR, o vėliau ir Nepriklausomybės pirmuoju dešimtmečiu veikusiais kinoteatrais. Pirmieji stacionarūs kino teatrai Lietuvoje atsirado nuo 1905 m. Tuo metu Vilniaus Didžiosios gatvės 60-ajame name pradėjo veikti „Iliuzija", Kaune Nikolajaus prospekte (dabar Laisvės alėja) – „L. Bovis". Susidomėjimas kinu buvo tikrai didžiulis, ir tai paskatino kurtis vis naujus kino teatrus. Ir nors XX a. pradžioje Lietuvoje visa kultūra išgyveno pakilimą – 1904 m. panaikintas lietuviškos spaudos draudimas, po to – vis plačiau skambančios lietuviškos dainos, laisvai prieinami laikraščiai, žurnalai, pagaliau legalūs spektaklių rodymai. Vis dėlto carų priespaudos nualintame krašte prieinamiausia ir pigiausia pramoga buvo kinas. Nauji kino teatrai kurtis netruko.

1908 m. Georgijaus (dabar Gedimino) prospekte nr. 7 duris atvėrė pirmasis specialiai kinui pastatytas kino teatras „Fantazija". 1910 m. Vilniuje veikė jau šeši kino teatrai, o ir toliau Vilniuje jie dygo vienas po kito. 1911 m. Trakų g. 2 duris atvėrė kino teatras „Repos", Georgijaus pr. 8 „Bronislava", Kalvarijų ir Pakrantės gatvių kampe, priešais Žaliąjį tiltą „Svajonė". 1915 m. liepos 28 d. buvo atidarytas tuo metu didžiausias Lietuvoje kino teatras „Helios".[8] Tačiau reikia paminėti, jog kino teatrų skaičius skirtingais metais buvo labai nevienodas. Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, Vilniuje veikė šeši kino teatrai, 1925 m. – devyni, 1933 m. – dešimt[9], 1939 m. – trylika („Adria" Didžiojoj g. 34, „Aušra" gatvėj Kolejova (dabar Geležinkelio g.), „Vir" Didžiojoj g. 25, „Oginskio" kino teatras taip pat Kolejovoje, „Casino" Didžiojoje g. 47, „Pan" vėlgi Didžiojoje g. 42, „Helios" Vilniaus g. 22, „Lux" A. Mickevičiaus g. (dabar Gedimino pr.) 11, „Sviatovid" tos pačios gatvės name Nr. 9, „Eden" Arklių g. 3, „Mars" Aušros vartų g., „Jutrzenka" Zavalnoje (Dabar Pylimo g.) ir gražaus pavadinimo „Mūza" Novogrudskoje (dabar Naugarduko g.)[10]. Iš tiesų pasitaikydavo, kad tais pat metais kino teatrų skaičius sumažėdavo iki šešių – septynių ir vėl išaugdavo iki dešimt – dvylikos. Tai nulėmė tas faktas, kad kino teatrai priklausė arba privatiems asmenims, arba įvairioms akcijinėms bendrovėms, kurios kaip ir įmonių savininkai bankrutuodavo, o siekdami išsisukti nuo mokesčių, jie dažnai keisdavo ir teatrų pavadinimus.

---

[8] Mikalauskas, V. *Kinas Lietuvoje*, Vilnius, 1999, 322
[9] Šadžius, H., Žepkaitė, R., Žiugžda J., *Vilniaus miesto istorija: nuo Spalio revoliucijos iki dabartinių dienų*, Vilnius, 1972, p. 84
[10] Mikalauskas V., *Kinas Lietuvoje*, Vilnius, 1999, p. 324

1940 m. paskelbtas nutarimas „Dėl kino teatrų, filmų nuomojimo kontorų ir kilnojamųjų kino aparatų nacionalizavimo". Nacionalizuotiems kino teatrams paskiriami komisarai. Vėliau juos keičia direktoriai. Kino teatrai imti skirstyti pagal kategorijas: II kategorijai priskiriami Vilniaus „Udarnikas" ir „Casino", III – „Adria", „Mūza", „Lux", „Šventaragis", „Trimitas", visi likę – IV kategorijos. I – nė vieno visoje Lietuvoje. Atėjus hitlerininkams, kurį laiką kinas buvo primirštas. Kino teatrai smarkiai apgadinti, o tiems, kurie dar būtų galėję priimti žiūrovus, naujieji šalies šeimininkai dirbti neleido. Galiausiai 1941 m. liepos 9 d. vėl atidarytas „Casino", tačiau įspėjimas skelbė, jog įėjimas – tik vokiečių kareiviams. Po kelių dienų atsidarė ir „Lux", „Pan" bei „Adria". Kiek vėliau atsivėrė ir „Mūza". Tuomet nors Vilniuje veikę penki kino teatrai per mėnesį sutraukdavo iki 115 tūkst. žiūrovų, patys kino teatrai buvo apgriauti, nešildomi, išdaužytais ir lentgaliais apkaltais langais. Vis dėlto vokiečiai ėmėsi juos tvarkyti. Deja, neilgai trukęs prasidėjęs karas vėl juos beveik visus nuniokojo, kitus gi visai nušlavė nuo žemės paviršiaus. Betgi neišnaudoti kino galimybių propagandai būtų buvę neprotinga, tad 1944 m. liepą kinofikacijos reikalams tvarkyti buvo paskirtas viršininkas, 1945 m. gegužę priimtas nutarimas „Dėl priemonių Lietuvos TSR gyventojų aptarnavimo kinu pagerinimo".[11] Nutarimas įpareigojo kitų organizacijų užimtas patalpas nedelsiant grąžinti kino teatrams ir planuoti naujų statybą. ir kino teatrai imti atstatinėti. Vilniuje netrukus vėl pradėjo veikti „Mūza", „Casino" (vėliau „Maskva"), „Helios", „Aušra" ir „Lux". Toliau buvo stiprinama materialinė kino teatrų bazė, statomos patalpos su naujausiais įrengimais. 1955–1958 m. pradėjo veikti „Pergalė", „Neris", „Tėvynė", „Tauras", „Vilnius", „Vingis", „Lietuva", „Aidas". 1965 m. Vilniuje veikė 23 kino teatrai[12]. Tarp jų ir 1963 m. atidaryta „Planeta".

[11] V. Mikalauskas, *Kinas Lietuvoje*, Vilnius, 1999, p. 324
[12] H. Šadžius, R. Žepkaitė, J. Žiugžda, *Vilniaus miesto istorija: nuo Spalio revoliucijos iki dabartinių dienų*, Vilnius, 1972, p. 285

1 pav. 1965 m. pab. – 1966 m. pr. žemėlapyje pažymėtos apytikslės Vilniaus centre buvusių kino teatrų vietos. Kino teatras „Planeta” pažymėtas mėlynu apskritimu.

3. Kino teatras „Skalvija” nuo pirmųjų dienų iki šiandien

3.1. Kino teatro „Planeta” atidarymas ir veikla iki Nepriklausomybės atgavimo

Kas gi lėmė, kad būtent „Planeta“ (dabar „Skalvija“) iš visos gausybės Vilniaus kino teatrų vienintelė išliko iki šių dienų? Tiesa, dar yra senasis „Vingis“ (šiuo metu „Forum Cinemas“), tačiau tai visai naujas pastatas, naujos salės, kurių dabar gerokai daugiau, o „Planeta“ kaip buvo, taip ir yra . Tam pačiam name, kiną rodo toje pačioje salėje kaip ir prieš 50 metų. Taigi kaip atsitiko, kad Nepriklausomybės pradžioje prasidėjus kino teatrų uždarinėjimo vajui šis kino teatras išliko. Kino teatras, kuris reikia pripažinti, nebuvo tas, į kurį veržėsi ano meto aukštuomenė, ten nebuvo klojami raudoni kilimai ir demonstruojamos kino premjeros. „Planeta“ buvo trečio ekrano teatras – filmai ten atkeliaudavo tik prasisukę prestižinėje „Pergalėje“, „Tėvynėje“ ir kitur. Didelių sentimentų jai nejautė ir žiūrovai – tuo metu žmonės dažniausiai lankydavosi tuose kino teatruose, kurie geografiškai jam buvo patogiausi. Visgi „Planeta” jau nuo pat atidarymo šiek tiek skyrėsi nuo kitų kino teatrų. Jau pirmaisiais „Planetos“ gyvavimo metais čia buvo galima rasti alternatyvą Vilniaus teatrus užplūdusiai tarybinei produkcijai. Tame pačiame gyvenusio Lietuvos kino studijos direktoriaus Julijono Lozoraičio dėka „Planeta“ tapo tuometinio kino underground’o centru. Visa, ko nerodė centriniuose kino teatruose, būdavo rodoma „Planetoje”. Taip čia prasisuko Sergejaus Eizenšteino „Šarvuotis Potiomkinas“, Michailo Kalatozovo šedevras „Skrenda gervės“, Sergejaus Paradžanovo „Granato spalva”, Andrejaus Tarkovskio fimai. Čia, vaikų seanse, netgi buvo parodytas diplominis šio, tuo metu dar niekam nežinomo režisieriaus, diplominis filmas „Volas ir smuikas“. „Planeta” demonstravo filmus ir originalo kalba - antroje salėje filmai karts nuo karto būdavo rodomi vokiečių, anglų kalbomis, o tai tarybiniais metais buvo tikrai stebėtinas dalykas. Tarp tokių „Planetoje” rodytvų filmų galima paminėti skautiškai korektiškus Jerzy Kawalerowicz „Joana – Angelų motina”, Josif Cheific „Dama su šuniuku”, Sydney Pollack „Nuvarytus arklius nušauna, tiesa?”, Hali Barlett „Smėlio karjerų generolai”, Franco Zeffirelli „Romeo ir Džiuljera”.[13] Šeštadieniais

[13] *Atrasta „dingusio” kino teatro istorija* [žiūrėta 2013 m. kovo 19 d.], prieiga per internetą: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qCY6higUCDEJ:www.zurnalaskinas.lt/lt/kino_istorija/321plan1.html+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

vidurdienį kino teatre būdavo rengiami specialūs seansai vaikams, o fojė erdvė buvo išnaudojama parodėlėms.[14]

Nuo pat atsiradimo „Planetos" kino teatro istorija įdomi. Stalino laikais pradėjus statyti prestižinių namų kvartalą tarp Lenino prospekto ir Neries upės, buvo numatyta, kad kampinis K. Požėlos namas nr. 34 bus apgyvendintas svarbiais meno žmonėmis. 1961 m. buvo baigtas šis kampinis namas, statytas kaip žinybinis, priklausantis Kultūros ministerijai ir namo butų raktai buvo išdalinti aktoriams, režisieriams, muzikantams, dainininkams, kompozitoriams. Tarp garsių namo gyventojų galima paminėti režisierių Vytautą Žalakevičių, operatorių Algimantą Mockų, operos solistą Virgilijų Noreiką, menotyrininkai Stasys Budrys ir Veronika Kulešova-Budrienė, pianistas ir kompozitorius Stasys Vainiūnas, smuikininkai Aleksandras Livontas, Jurgis Fledžinskas, aktoriai Henrikas Kurauskas, Stepas Jukna, choreografas Juozas Lingys, režisierius Romualdas Juknevičius, aktorė Ona Knapkytė, dailininkas Jonas Vilutis, pianistė Ona Štenbergaitė, kompozitorius Benjaminas Gorbulskis, ilgametis Lietuvos kino studijos direktorius Julijonas Lozoraitis, dizaineris Kęstutis Lasinskas. Turbūt tam, kad būtų atkurta šiokia tokia pusiausvyrą, tarp menininkų buvo apyvendinta ir keletas itin aukšto rango karininkų.

Statant K. Požėlos gatvės 34-ąjį namą, iškart buvo numatyta, jog čia bus ir kino teatras. Tačiau jis veikti pradėjo ne iš karto. Darbar jau niekas gerai nepamena, kodėl, galbūt todėl, jog patys gyventojai nelabai norėjo, prisibijodami degių kino juostų, kiti prisimena, jog architektas, projektuodamas namą, nepagalvojo apie kino teatro aparatinę ir ją vėliau teko prilipdyti jau iš namo kiemo pusės – o tai namo gyventojams buvo šioks toks nepatogumas.[15] Vienaip ar kitaip, 1961 metais „Planeta" dar nebuvo atidaryta, o jos salėse buvo įkurdintas bibliotekų kolektorius.

Tačiau ne visi buvo patenkinti. 1962 m. birželio 29 d. dienraščio „Tiesa" numeryje buvo išspausdinta piliečių E.Vaicekausko ir T.Tustanausko replika „Dingo kinas", kurioje buvo rašoma: „Tokio atsitikimo dar nėra buvę. Tiesa, buvo vienas panašus, kurį aprašė N. Gogolis, kai Kalėdų išvakarėse, kurį nukniaukė smagus šelmiškas velnias. (...) Buvo ir kitų atsitikimų, kai dingdavo vieni ar kiti daiktai, bet kad iš karto būtų dingęs ištisas 400 vietų

---

14 *Visus lūžius ištvėrusi „Skalvija" švenčia 50-metį* [intearktyvus], prieiga per internetą: http://www.skalvija.lt/index.php/naujienos/visus_luzius_istverusi_skalvija_svencia_50_meti/1241, žiūrėta 2013-03-19

15 Oginskaitė, R. *50-metį švenčianti „Skalvija" įveikė ir sovietmečio, ir laisvės iššū*kius [žiūrėta 2013 m. kovo 21 d.], prieiga per internetą: http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/kultura/50-meti-svencianti-skalvija-iveike-ir-sovietmecio-ir-laisves-issukius.htm

kino teatras, dargi su dviem žiūrovų salėmis, tai kur gi girdėta? Ir vis dėlto tai atsitiko kaip tik Vilniuje. (…) Tai buvo dienos metu, šviečiant saulei, kaip sakoma, vidur dienos, ir tokioje miesto vietoje, kur gausiausia žmonių. Vilniuje, Karolio Požėlos gatvėje nr. 34 buvo baigtas statyti naujas kino teatras su dviem kino salėmis. Apie tai buvo pranešta spaudoje. (...) Bet džiaugsmas, kaip sakoma, buvo per ankstyvas. Jį užtemdė, kad ir kaip keista, pati... Kultūros ministerija. Nauja kino teatrą buvo nutarta laikyti ne kino teatru, o bibliotekiniu kolektoriumi. O jeigu taip, tai dvi kino salės, užuot kasdien priimdamos 400 kino žiūrovų, tapo sandėliu. Taip ir dingo kino teatras. (...) Spręskite patys, jau dveji metai Kultūros ministerijos atstovai beveik kasdien mato žiūrovų eiles prie kino teatrų ir nesijaudindami praeina pro jas. 1961 metų gruodžio 27 dieną Lietuvos TSR Ministrų Taryba pažymėjo, kad, bibliotekiniam kolektoriui užėmus naujo kino teatro patalpas, gyventojams sunkoka pamatyti norimus filmus, daroma žala biudžetui. Buvo pasiūlyta iki 1962 metų balandžio 1 dienos perkelti kolektorių į knygų bazės patalpą, o kolektoriaus užimamas dvi kino sales naudoti pagal paskirtį. Ar Kultūros ministerijos atstovai įvykdė šį nurodymą? Nė piršto nepaujudino. Šis įgeidis atsieina valstybei apie 100 tūkstančių rublių per metus, o šimtai kino žiūrovų kasdien neturi galimybės pamatyti kino filmą."[16]

Tokių ir panašių pareiškimų to meto periodikoje matyt būta ir daugiau, tad matant, kad Vilniaus miestiečiams šio kino teatro vis dėlto reikia, galiausiai susirūpinęs liaudies balsas buvo išgirstas. 1963 metais kažkurio suvažiavimo proga „Planeta" pagaliau buvo atidaryta. Kovo mėnesį laikraščiuose ima mirgėti žinutės apie kino teatro atidarymą[17]: 1963 metų kovo 10 d. „Tiesos' numeryje rašoma: „Judrioje gatvėje, pačiame respublikos sostinės viduryje, buvo dingęs kinas. (...) Pastatas Neries pakrantėje, šalie Revoliucijos istorijos muziejaus, iškilo dar prieš porą metų. (...) Replika "Dingo kinas..." padėjo atsirasti vilniečių laukiamam kino teatrui. (...) Atidarymo išvakarėse apsilankėme "Planetoje". Kino teatre buvo baigiami paskutinieji pasiruošimai sutikti žiūrovus. Salės sutvarkytos. (...) Antrosios salės lubos dekoruotos. (...) Likus lygiai savaitei iki rinkimų i Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą ir vietines Tarybas, vilniečiai gauna dar vieną dovaną. (...) „Seansai, – sako naujojo kino teatro direktorius S. Kernagis, - „Planetos" abiejose salėse bus rengiami su valandos

---

16 *Atrasta „dingusio" kino teatro istorija* [žiūrėta 2013 m. kovo 19 d.], prieiga per internetą: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qCY6higUCDEJ:www.zurnalaskinas.lt/lt/kino_istorija/321plan1.html+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

17 Žalneravičiūtė, S. *„Skalvijos" žiūrovas yra linkęs žiūrėti kiek kitokį kiną"* [žiūrėta 2013 m. kovo 22 d.], prieiga per internetą: http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-03-12-sonata-zalneraviciute-skalvijos-ziurovas-yra-linkes-ziureti-kiek-kitoki-kina/97078

skirtumu. Pirmajame ekrane žiūrovai matys liaudies demokratijos šalių studijose pagamintus naujus filmus. Antrojoje salėje bus pakartotinai demonstruojami tarybiniai ur užsienio filmai". Kovo 13 d. "Komjaunimo tiesa" taip pat praneša: „Trečiadienis. Kur šį vakarą eisim? – į „Planetą". Kol kas neįprastai skamba vilniečio ausiai toks pokalbis. "Planeta" – naujas pavadinimas sostinėje. Tai naujas kino teatras K. Požėlos gatvėje. Kino teatre yra dvi salės po 200 vietų kiekvienoje. Prieš seanso pradžią žiūrovai renkasi erdvioje fojė, kurios apdailai pirmą kartą panaudotas šiferis. Natūralinės medžiagos – medžio plokštės, plytos, panaudotos ir salių apipavidalinimui. Neįprastas bus šio kino teatro repertuaras. Jame žiūrovai galės pakartotinai pažiūrėti tarybinius ir užsienio kino filmus, čia bus rengiami atskirų šalių, studijų bei aktorių filmų festivaliai".[18]

Taip, beveik lygiai prieš penkiasdešimt metų buvo atidarytas pirmasis ir iki šiol vienintelis Vilniuje gyvenamame name įrengtas kino teatras. Ir, nepamirškim, pirmasis dviejų salių kino teatras. Keliais dalykais pirmasis, tačiau tuo pačiu metu ir vienas iš paskutiniųjų. Nors vidutiniškai „Planeta" per dieną abejose salėse parodydavo vidutiniškai šešis su puse filmo, vartant archyvų dokumentus, panašu, jog „Planetos" kaip nebūta. Greičiausiai šis kino teatras neįvykdydavo net tais laikais privalomų penkmečio planų, nė vienas „Planetos" darbuotojas negavo apdovanojimų, padėkų ar garbės raštų, kas, kaip gero darbo įvertinimas, būdavo taip pat gan populiaru anuomet.[19]

Nepaisant viso to, „Planeta" išliko. Tiesa, 1973 m. šio kino teatro direkcija buvo sujungta kartu su kino teatrais „Tėvynė" ir „Žvaigždė".

3.2. Kino teatras „Planeta"/„Skalvija" po Nepriklausomybės atgavimo iki šių dienų

Po Nepriklausomybės atgavimo įvyko ir didelės permainos. Prasidėjo nelengvi laikai kino teatrui, nes dingo „maitinanti" ranka iš Tarybų Sąjungos. Nebeliko tarybinių filmų ir reikėjo patiems verstis ir galvoti, ką gi rodyti. Repertuaras nors ir ne visiškai radikaliai, bet pasikeitė. Kartkartėmis vis dar sugrįždavo kino klasika, o pradėjus kurtis užsienio

---

[18] *Atrasta „dingusio" kino teatro istorija* [žiūrėta 2013 m. kovo 19 d.], prieiga per internetą: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qCY6higUCDEJ:www.zurnalaskinas.lt/lt/kino_istorija/321plan1.html+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

[19] Oginskaitė, R. *50-metį švenčianti „Skalvija" įveikė ir sovietmečio, ir laisvės iššūkius* [žiūrėta 2013 m. kovo 21 d.], prieiga per internetą: http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/kultura/50-meti-svencianti-skalvija-iveike-ir-sovietmecio-ir-laisves-issukius.htm

ambasadoms Vilniuje, buvo dosniai pristatinėjami reikšmingiausi skirtingų šalių režisierių filmai. Tuo metu prasidėjusi privatizacija „nužudė" beveik visus likusius Vilniaus kino teatrus, juose buvo įkurdintos mugės, jų vietoje atidarytos parduotuvės ir pan. Aplinkiniams kino teatrams merdėjant, 1992 m. vasario 20 d. iš dienraščių repertuarų dingsta pavadinimas „Planeta".[20] Vilniaus miesto valdybos potvarkiu Nr. 309 V, pasirašytu tuometinio Vilniaus miesto mero A. Štaro, Vilniaus kino teatras „Planeta" reorganizuojamas į Vilniaus kino centrą. Šio kino centro direktoriumi tapo V. Turčinavičius, kuriam „globoti" dar buvo paskirta ir kino teatrą „Draugystė" bei knygyną „Šatrija".[21]

Ėmus kurtis filmų platinimų kompanijoms, kurių repertuaras buvo labai vienodas – išimtinai tik komerciniai amerikietiški filmai., „Planeta", su Shohei Imamura, Francois Truffaut, Otar Iosseliani, Ingmar Bergman, Ettore Scola ir kitų kino klasikų filmais, nors ir stojusi avangardan prieš tuometinę „Lietuvą", „Pergalę" ir „Helios", antrojoje salėje neišvengiamai turėjo rodyti ir, kaip kino kritikas Saulius Macaitis išsireiškė, erotinius bei kovinius filmus.[22]

Na ir šiaip panašu, jog tuo metu Vilniaus kino centras išsilaikė tik tų, antrojoje salėje rodomų, filmų, tarp jos ir pirmosios veikiančio bufeto bei lošimo automatų dėka.[23] Kino teatras buvo neatnaujintas, su senu interjeru ir medinėmis kino salės kėdėmis. Užtat vienas naujas dalykas čia atsirado – tai pavadinimas. 1997 m. liepos 9 d. Vilniaus miesto savivaldybės kultūros ir meno skyriaus įsakymu Nr. 25, buvo pasirašytas nutarimas „Dėl ne pelno organizacijos Vilniaus kino centro reorganizavimo į Viešąją įstaigą („Skalviją")".[24] Ir nors dar ilgą laiką pro šalį važiuojantys troleibusai stodavo stotelėje pavadinimu „Planeta", Vilniaus kino centrui pamažu prilipo nuo vakarų baltų genties kilęs pavadinimas[25]. 1999 m. birželį buvo atsisveikinta ir su paskutinės Vilniuje veikiančios autentiškos sovietinės kino

---

[20] *Atrasta „dingusio" kino teatro istorija* [žiūrėta 2013 m. kovo 19 d.], prieiga per internetą: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qCY6higUCDEJ:www.zurnalaskinas.lt/lt/kino_istorija/321plan1.html+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

[21] „Skalvijos" įžvalgos, Sausis [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: http://izangos.blogspot.com/2013_01_01_archive.html

[22] "Skalvijos" įžvalgos, Vasaris [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: http://izangos.blogspot.com/2013_02_01_archive.html

[23] Ten pat.

[24] „Skalvijos" įžvalgos, Vasaris [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: http://izangos.blogspot.com/2013_02_01_archive.html

[25] Burbaitė, E. *Pokalbis su Sonata Žalneravičiūte apie „Skalvijos" penkiasdešimtmetį: „Skalvijos" žiūrovas yra tas, kuris linkęs žiūrėti kiek kitokį kiną* [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: http://kinfo.lt/pokalbis-su-sonata-zalneraviciute-apie-skalvijos-penkiasdesimtmeti-skalvijos-ziurovas-yra-tas-kuris-linkes-ziureti-kiek-kitoki-kina/

salės interjeru. Atsisveikinimas buvo organizuotas gan kūrybiškai, siekiant kuo panašiau atkurti sovietinės kino salės atmosferą. Buvo demonstruojami Aukso fondui priskiriami sovietiniai filmai, bilietai buvo pardavinėjami už simbolinę, panašią į anuometinę, bilietų kainą, prie bilieto buvo pasiūlomas ir nemokamas indelis saulėgrąžų. Nuo pat pastatymo 1960 m., iki tol kino teatre nebuvo atliktas joks kapitalinis remontas, o po šio – sena sovietinė salė su medinėmis girgždančiomis kėdėmis turėjo tapti modernia erdve su žiūrovų patogumui paaukšintomis kėdžių eilėmis ir „Dolby Digital" garso sistema[26]. Tačiau ir tai negelbėjo. Komerciškai sekėsi labai prastai – buvo pasiekta net ir bankroto riba.[27] Dešimtmetį čia dirbęs direktorius Turčinavičius sugebėjo užgyventi skolų už 300 tūkstančių litų, bei 12 skirtingų bylų, gulinčių įvairių anstolių stalčiuose. Negana to, 2002 m. jo vietą pakeitus kino kritikei Živilei Pipinytei, eksdirektorius, siuntinėdamas pinigų išmušinėtojus, sugebėjo prisiteisti 10 tūkstančių litų, kaip skolą, ir sau. O tuo metu visos, jau „Skalvijos", sąskaitos buvo areštuotos. Naujajai direktorei teko ne tik sukti galvą, kaip ištraukti kino teatrą iš skolų, bet ir sugalvoti, ką rodyti – dėl šitokių skolų kino platintojai nenorėjo duoti filmų.[28] Buvo atsisakyta antrosios salės, vietoj jos įrengiat kompiuterinių žaidimų salę, veikiančią visą parą. Tačiau toji ten gyvavo taip pat neilgai. Savininkai piktybiškai nemokėjo nuomos mokesčio ir galiausiai vieną naktį, susirinkę visą mantą, tiesiog ėmė ir pabėgo. Kuriam laikui toji ervė liko tušia, kol galiausiai Vilniaus miesto savivaldybė nusprendę ją išnuomoti ligšioliniams kino centro draugams – režisieriams Šarūnui Bartui ir Arūnui Mateliui. Ten buvo įkurta studija „Kinema" ir jos administracinės patalpos. Galiausiai savivaldybė susimylėjo ir paskyrė šiokią tokią dotaciją ir pačiam kino teatrui, tačiau „Skalvija" žiūrovams vis tiek dar ilgai asociavosi su prastais filmais, bloga rodymo kokybe ir nutriušusia aplinka.[29]

Ir nors Živilei Pipinytei pavyko ištraukti „Skalviją" iš milžiniškų skolų, kino teatras pilnai atsigavo ir sužydėjo tik 2005 m., vadovauti jam pradėjus naujai direktorei - Gretai

---

[26] Mikulskaitė, D. *LLK Kinas Salė Sovietinė Atsisveikinimas* [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: http://issuu.com/julonnet/docs/plan23b#embed

[27] Burbaitė, E. *Pokalbis su Sonata Žalneravičiūte apie „Skalvijos" penkiasdešimtmetį: „Skalvijos" žiūrovas yra tas, kuris linkęs žiūrėti kiek kitokį kiną* [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: http://kinfo.lt/pokalbis-su-sonata-zalneraviciute-apie-skalvijos-penkiasdesimtmeti-skalvijos-ziurovas-yra-tas-kuris-linkes-ziureti-kiek-kitoki-kina/

[28] Visockaitė, J. *Seniausias Vilniaus kino teatras* [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: http://www.satenai.lt/?p=3986

[29] *Atrasta „dingusio" kino teatro istorija* [žiūrėta 2013 m. kovo 19 d.], prieiga per internetą: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qCY6higUCDEJ:www.zurnalaskinas.lt/lt/kino_istorija/321plan1.html+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

Zabukaitei. Tuo metu buvo, kartu su dizaineriu Aleksandru Pogrebnojumi, skulptoriumi Donatu Jankausku – Duoniu bei architekte Asta Kazlauskiene, buvo atnaujintas visas kino teatro interjeras. Buvo pakeistos sienų spalvos, kėdės, ant galinės kino teatro sienos atsirado antikinės kaukės, kurios tarsi užpildo paskutinę salės eilę. Ir būtent tokį kino teatrą mes matome iki šiol.

Kino teatrą, kuris per lygiai pusę amžiaus ištvėrė ne vieną sovietinį iššūkį, ne vieną laisvės ir nepriklausomybės gūsį, ne vieną naujojo pasaulio išbandymą. Kino teatrą, kuris ištvėrė ir išgyveno, kino teatrą, kuris turi ką papasakoti. Šiuo atveju neįtikėtinai taiklus, švęsdamas „Planetos"/„Skalvijos" penkiasdešimtmetį, buvo režisierius Kristijonas Vilndžiūnas, sakydamas jog šis kino teatras jam labiausiai asocijuojasi su krikščionišku posakiu: „...ir paskutinieji taps pirmaisiais"[30]. Niekada nebuvęs pats populiariausias ir lankomiausias kino teatras, dabar jis – vienintelis iš jų visų.

[30] Iš „Planetos"/"Skalvijos" jubiliejaus atsiminimų ir linkėjimų sąsiuvinio

4. „Skalvijos” kino centras kaip atminties vieta

Likus savaitei iki „Planetos”/„Skalvijos” 50-mečio šventės kino centre viešėjęs čekų kino režisierius, „Oskaro” laureatas J. Sverakas dalinosi ir savo mintimis apie kino teatrų poveikį žmonėms. Per savo pirmąjį gyvenime kino teatro įspūdį, kuomet jam būnant gal dešimties metų, tėtis jį nusivedė į kiną. Tai buvo senas kino teatras su medinių kėdžių eilėmis. Jie žiūrėjo S. Spielbergo filmą „Nasrai” (1975 m.). Tame filme yra kadras, kai staiga iš vandenyno gelmių išnyra milžiniški ryklio nasrai. J. Sverakas prisiminė, kad visi kino teatro žiūrovai loštelėjo atgal, suaugę žmonės klykė, o medinės kėdės atsiplėšė nuo grindų. Būtent dėl tokių momentų, režisierius sakėsi mėgstąs kino teatrus. Žmonės eina į kino teatrą, nes nori būti bendruomenės dalis, nori juoktis tuo pačiu metu ir iš tų pačių dalykų, nori jaudintis drauge. Tai suteikia tam tikrą komfortą: leidžia pasijaust normaliems ir greta matyti žmones, kurie jaučiasi lygiai taip pat. Tuo tarpu žiūrint kiną vieniems, savo namuose, to jausmo nepatiriame[31].

„Skalvija” per penkiasdešimt savo gyvavimo metų aplink save yra subūrusi tikrai ne mažą tokio tipo bendruomenę. Jubiliejiniai „Skalvijos” kino centro metai parodė, jog ši vieta daug kam sužadina stiprius jausmus. „„Skalvija” – tai istorija, „Skalvija”, tai jėga, tai Ažaras[32]... ir mano meilė!”, - sako Lietuvos animacinio kino legenda, Ilja Bereznickas. „„Skalvija” – tai kino Šventaragio slėnis”, - teigia režisierė Agnė Marcinkevičiūtė. “Ačiū už jūsų šviesą, kuri mūsų gyvenime daug reiškia…”, - dėkoja animatoriai Jūratė Leikaitė ir Valentas Aškinis. „Tai patys šilčiausi kino namai!!! Myliu!!!”, - atvirauja prodiuserė Jura Gluskinienė. „Aidas iš „Skalvijos” mane pasiekė dar gūdžiais mokyklos laikais (Anykščiuose). Žinojau, kad TEN rodomas Tarkovskis. Iki šiol “Skalvija” ir Tarkovskis man neatsiejamas darinys.... ir toliau išlikite drąsiais Stalkeriais, keliaujančiais į nežinomas, bet stebuklingas zonas. Tai prasminga...”, - atsiminimais dalijasi rašytojas, žurnalistas Gediminas Kukta. Tuo tarpu vertėja, literatūros sklaidos ir leidybos projektų koordinatorė Rūta Mėlynė

---

31 Oginskaitė, R. *50-metį švenčianti „Skalvija” įveikė ir sovietmečio, ir laisvės iššūkius* [žiūrėta 2013 m. balandžio 19 d.], prieiga per internetą: http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/kultura/50-meti-svencianti-skalvija-iveike-ir-sovietmecio-ir-laisves-issukius.htm

32 Emilis Ažaras – vieno populiariausių Prancūzijos rašytojų, Romain Gary, pseudonimas, kuriuo jis pasivadino kai skaitytojai bei kritikai priklijavpo jam pripažinto, tačiau geriausius laikus jau pragyvenusio rašytojo etiketę. Kitą romaną jis pasirašė Emilio Ažaro slapyvardžiu. Antroji šiuo vardu pasirašyta knyga „Gyvenimas dar prieš akis“ sulaukė didžiulės sėkmės, pelnė rašytojui Goncourt'ų premiją ir tapo perkamiausiu XX amžiaus prancūzų romanu. Galima daryti prielaidą, jog šiuo atveju “Planeta” yra Romain Gary, o “Skalvija” – Emilis Ažaras.

atsimena: „Prisimenu, kaip prieš dešimt metų, dar Živilės „Skalvijoje", pasikviečiau savo draugus švęsti savo gimtadienio. Žiūrėjom Paradžanovo filmą, o po jo sėdėjom čia, kur dabar sėdžiu, prie stalo ir valgėm mandarinus. Mūsų buvo daugiau nei dešimt, bet nusipirkome gal tik šešis bilietus. Živilė įleido. Kaip buvo gera. Ačiū tau, „Skalvija". Dar ilgai ilgai gyvuok. Rūta Mėlynė, amžinai skolinga." „[…] būdama nepilnametė pamačiau Godaro retrospektyvą „Skalvijoje" (tuo metu vadinosi „Planeta") ir supratau, kad aš noriu buti KINE. […] taigi jeigu „Skalvijos" („Planetos") nebūtų ir Lietuva nebūtų turėjus tokios prodiuserės kaip IEVA NORVILIENĖ. Myliu jus visus." „„Skalvijoje" visada jaučiausi/jaučiuosi kitaip. Ši vieta turi charizmos. „Skalvija" man yra viena tikriausių vietų Vilniuje", - jausmais apie kino teatrą dalijasi jo žiūrovė Agnė. „Mano pirmas prisiminimas, tai kai žiūrėdavom Tarkovskį dar senoj salėj su medinėm kėdėm. Kažkur netoliese visada sėdėdavo mano mąslusis kursiokas Valdas. Atsimenu, kad užmigau per „Andrėjų Rubliovą", kai atsibudau, filmas buvo jau spalvotas. Ir vis galvojau, kaip čia ką praleidau. Baisiai graužė sąžinė, kad aš taip nevalingai. Dar būdavo be galo mažai žmonių ir kėdės plėšė kojines. O tada... viskas ėmė ir pasikeitė. Ir kėdės, ir žmonės, ir populiarumas, ir iškaba. Tada tai labai džiugino ir supratau, kad ta kompiuterinė, kur būdavo daug daugiau žmonių nei kine irgi kažkada buvo salė. O tai jau liūdino. Bet „Skalvijoj" visada sava ir gera.", – pasakoja kita „Skalvijos" lankytoja. „Čia visada jaučiuosi jaukiai. [...] kaip namie. Man čia gera. Labai džiaugiuosi, kad jūs esat ir tikiuosi, kad jūs dar labai ilgai būsit.", - emocijomis dalinasi Goda J. „Aš norėjau, kad mano pirmas bučinys būtų čia [...] pirmų kartų čia netrūko – pirmasis filmas (animacinis, atrodo) buvo čia...", - atvirauja dar vienas „Planetai"/„Skalvijai" neabejingas žmogus. „Neįsivaizdavau, kad po 50 metų man teks vėl apsilankyti kino teatre „Skalvija" („Planeta"). Labai laimingas, - rašo, kaip pats prisistato, 6-ojo policijos komisariato pensininkas, vienas pirmųjų "Planetos" („Skalvijos") žiūrovų. „Plūstelėjo tiek prisiminimų... Gyvenau šiame name. Šeštame aukšte. Tai buvo pats laimingiausias mano gyvenimo laikotarpis, vaikystė. Žaidimai kieme, galima tikriausiai pasakyti „Planetos" kieme, nes žiūrovai po filmo išeidavo pro duris, atsiveriančias kitoje namo pusėje, ten, kur vyko intensyvus vaikiškas mūsų gyvenimas." – atvirauja Birutė, K. Požėlos 34 namo gyventoja. Tuo tarpu kino teatro lankytoja atsimena: „Pirmą kartą „Skalvijoje" apsilankiau lygiai prieš dešimt metų. [...] Prispaudė kažkoks pavasarinis nerimas ir nutariau, kad reikia nuo jo gelbėtis kinu. Aišku, kad neatsimenu filmo, bet tai buvo lietuviškas su D. Kazlausku. Tebeveikė Teresės – kasininkės-administratorės sistema. Be manęs buvo dar vienas žiūrovas. Atsimenu bufeto kvapą ir

staliukus salėje (o gal bufeto nebuvo, tik man vaidenosi iš svetimų atsiminimų?). Filmas baisiai niūrus, skrandyje – žiaurus studentiškas alkis. Nuo nerimo neišsigelbėjau, bet „Skalvija" nuo jo išgelbėjo daug kartų po to." „[...] režisieriaus sumanymą pakoregavo ir savo filmo versiją žiūrovams rodė mechanikas Anatolijus: iš pradžių antrą dalį, po to ketvirtą + titrus + trečią + pirmą. Gal žiūrovai ir nebūtų pastebėję, bet juosta buvo blogai suklijuota, trūko gal dešimt kartų [...]", - patirtimi dalijasi buvusi „Skalvijos" darbuotoja Milda Pačekajūtė. Tuo tarpu pati buvusi „Skalvijos" direktorė, Živilė Pipinytė, prisimena: „Pirmą kartą į „Planetą" patekau, kai turėjau apsimesti suaugusia. Rodė Pietro Germi filmą „Ponai ir ponios". Nors buvau jaunesnė, bet sugebėjau įtikinti kasininkę, kad man jau šešiolika." Vaizdžiai savo atsiminimus aprašo ir dar vienas kino teatro lankytojas: „„Skalvija", ta akimirka, kuri jau pasilikusi vakar, atgimsta auksiniu pavidalu atminties kloduose. Nors ir liguistai grupuoju prisiminimus, vis tik vienaip ar kitaip jie nedulkėdami pasakiškai sugulsta galvos lentynon. Juos dažniausiai suku it mėsmalę ir nenuosekliai visus išvystu. Puikiai pamenu kaip vakarėjant griebdavau už stiklinių durų rankenos ir stabtelėdavau sekundinio žvilgsnio į artimai nepažįstamus, pažįstamus, draugus ir svetimus, trypčiojančius, švelniai gestikuliuojančius kasos eilėje. Rankos pačios traukė mane prie kas mėnesinio „Skalvijos" repertuaro knygelės. Rodos, kad aš laukiau kino ir jis nuoširdžiai laukė visų kitų. Pamenu, kai dar neprasidėjus filmui nuolatinis lankytojas – trumpų banguotų plaukų vyriškis krisdavo pirmutinėn eilėn į sofą ir nerimastingai žvilgčiodavo atgalios, už jo sėdinčius. Ir tuo metu, kai visi dar klapsėdavo aplink, aš šlovindavau eilę, vietą, kurioje galiu ištiesti kojas ir pasiruošti vaizdiniam ritualui. Menu premjeras ir režisierių susitikimus, diskusijas, kurios papildydavo savaip interpretuotas filmo žinutes. „Skalvija", menu tave kaip vidinėje švarko kišenėje turėtą atviruką. Te amžinai po tavo stogu glaudžiasi įmantriausių kinematografų vizualūs pasakojimai ir šiluma. Su meile, B."

Visa tai tik keletas pavyzdžių, kokius atsiminimas ir emocijas jau daugiau nei penkiasdešimt metų kaupia vienaip ar kitaip su „Planetos"/„Skalvijos" kino teatru susiję žmonės. Penkiasdešimt metų - tikrai labai ilgas laiko tarpas žiūrint iš jo, t.y. laiko, perspektyvos, kurios prasmę suteikė Vėlyvaisiais viduramžiais, Renesando laikotarpyje atsiradęs tikslus laiko skaičiavimas (laikrodžiai), datavimas ir chronologija. Tačiau dabar jau yra pabrėžtina ir tai, kad konkretūs prisiminimai yra aktualizuojami ne tik konkrečiame laike, bet ir konkrečioje erdvėje. Atskiros bendruomenės turi savo vietas, kurios atspindi kolektyviai išgyventą laiką. Atmintis yra įprasminama ir įrėminama tam tikroje atskiros

bendruomenės erdvėje: namai yra šeimos atminties rėmai, kaimas - valstietiškos atminties rėmai, bažnyčia - parapijos atminties rėmai, o šiuo atveju, kino teatras yra jo lankytojų atminties rėmai.. Bendrai išgyventas laikas ir bendros veiklos vieta tampa grupinio identiteto simboliais, bendrų atsiminimų atraminiai punktais[33].

Skaitant mintis, užrašytas kino teatro jubiliejaus minėjimui paruošto sąsiuvinėlio puslapiuose, internetiniuose komentaruose, „Facebook" „„Planetos" namo Vilniuje" paskyroje (apie kurią plačiau šiek tiek vėliau) ar girdint juos tiesiai iš žmonių lūpų, negalima net abejoti, jog „Planetos"/„Skalvijos" kino teatro erdvę pelnytai galima vadinti tikrų tikriausia atminties vieta, kurioje lokalizuojasi visi šie prisiminimai.

Atminties vietos, kaip jau buvo minėta, yra kultūriniai simboliai, keliantys kolektyvines asociacijas ir turintys kolektyvinės atminties vaizdinių telkiamąją galią. Į istoriografiją šią sąvoką įvedė vėlyvoji Analų mokykla, kai Pierre'o Nora 1978–1981 m. Paryžiaus Aukštojoje socialinių mokslų mokykloje organizuoti seminarai peraugo į *lieux de mémoire* projektą (jo rezultatas – 1984–1993 išleistas 7 tomų Prancūzijos atminties vietų rinkinys). Atminties vietų samprata yra aliuzija į antikoje mnemotechnikai vystyti naudotus vadinamuosius mnemotopus (lot. *loci memoriae*) – vietas, su kuriomis buvo asocijuojama atmintis. Šias atminties vietas reikėtų skirti nuo P. Nora *les lieux de mémoire*. Nors P. Nora perėmė atminties vietų sąvoką iš *loci memoriae*, jis įpynė jas į savitą teorinį atminties ir istorijos santykių kontekstą. Jam atminties vietos – tos vietos, kurios liko istorijai „uzurpavus" atmintį, o iki tol atminties vietų nebuvo, bet buvo absoliutus atminties dominavimas, pasireiškęs to, ką jis įvardija *milieux de mémoire*, egzistavimu. Prancūzijos atminties vietų projekto sėkmė davė postūmį bandymams įgyvendinti panašius projektus Italijoje, Danijoje, Nyderlanduose, Austrijoje, Vokietijoje. 2001 m. buvo išleistas Berlyno istorikų Étienne'o François ir Hageno Schulze's inicijuoto projekto rezultatas – vokiečių atminimo vietų tirtomis *Deutsche Erinnerungsorte*.

Tiesa, atminties vietos nebūtinai turi būti „vietos" tiesiogine to žodžio prasme. Atminties vietų raiškos dimensijos skirstomos į materialiąją, funkcinę ir simbolinę. Visgi, nepaisant to, „Skalvijos" atveju, reikėtų kalbėti būtent apie pirmąjį variantą – materialinę atminties formą, kurios, t.y. vietos, statinio virtimo atminties vieta būtinoji sąlyga yra simbolinės auros turėjimas. O ką jau ką, bet „Skalvija" tokią tikrai turi.

---

[33] Trimonienė, R. R. *Šiaulių klebono Petro Tarvainio „Linksmas pasveikinimas": XVII a. lokalinės istorinės atminties pavyzdys* [žiūrėta 2013 m. balandžio 19 d.], prieiga per internetą: http://archive.minfolit.lt/arch/21501/21905.pdf

Vadovaujantis metodu susieti pavienį nebylų daiktą su istorija, „Skalvijos" kino centras tampa įrankiu pažinimui ir benduomenės ryšių stiprinimui. „Skalvijos" kino teatras, galima sakyti, yra atsiminimų apie visus senuosius kino teatrus, lokalizavimosi vieta. Šis pastatas įprasmina ne tik pačio savęs istoriją, bet ir tam tikro sovietmečio kasdienybės momento nostalgiją. Tikra tiesa, kad senieji statiniai kartais kelia tokias stiprias, jog dažnai net nesąmoningas emocijas, ant pasąmonės ribos balansuojančias simpatijas. Galbūt praeities materialiosios liekanos mus taip traukia todėl, kad kaip niekas kitas sugeba sukelti vadinamosios „laiko mašinos" efektą, kuris leidžia nors trumpam atsidurti visai kitame laike. Kas gi, jei ne laiko paženklinti daiktai ar vietos dar tai pajėgtų?

Šiame kontekste, žinoma, būtų galima paminėti ir nūnai pagarsėjusį „Lietuvos" kino teatrą. Visi puikiai prisimename, kokios aistros virė dėl šio pastato, po uždarymo virtusiu tarsi ir paminklu. Taip, ši vieta buvo daug kam svarbi, taip, ji išliks visų, kam ji buvo svarbi, atmintyje, tačiau dėl vienokių ar kitokių priežasčių „Lietuva" nebuvo išsaugota ir šiais, naujosios muziejininkystės, laikais toks stengimasis išsaugoti dabartinį vaiduoklį atrodo ganėtinai bereikalingas. Dabar jau būtų žymiai prasmingiau koncentruotis į tai, kas dar yra ir veikia. Nereikėtų saugoti praeities reliktų vien dėl paties išsaugojimo, daug geriau yra integruoti dar gyvus, neatsiejamus nuo aplink esančių žmonių veiklos, objektus. Nereikia stabdyti laiko, verčiau reikia stengtis išlaikyti besivystantį socialinį gyvenimą gyvybingą ir pilnakraujį, ką ir stengiasi daryti „Skalvija"[34].

Istorikai ir atminties tyrėjai atkreipia dėmesį, kad dominuojančio atminties naratyvo tam tikrame vienete, bendruomenėje paiaikymui yra reikalingi atitinkami ritualai, įvairūs ženklai viešojoje erdvėje ir pan.[35] Tad čia jau reikėtų pasistengti pačiam „Skalvijos" kino centrui ir padėti savo lankytojams prisiminti ir/ar kurti bei tęsti kino teatro istoriją.

---

[34] Čepaitienė, R. *Laikas ir akmenys: kultūros paveldo sampratos moderniojoje Lietuvoje*, Vilnius, 2005, p. 383
[35] Repečkaitė, D. *Kolektyvinės atminties užribiai* [žiūrėta 2013 balandžio 15 d.], prieiga per internetą: http://www.delfi.lt/news/daily/education/kolektyvines-atminties-uzribiai.d?id=53082139#ixzz2PsZoeNGD

5. Ankstesni bandymai aktualizuoti „Skalvijos” kino teatro istoriją

5.1. Archyvinė medžiaga prieš repertuarinius kino seansus

Iki tol istorijai neskyrus per daug didelio dėmesio, tiesą pasakius, visai apie ją negalvojant, artėjant „Skalvijos” kino centro penkiasdešimtmečiui, kino teatro kolektyvas visgi susizgribo, jog dirba įdomią ir pakankamai ilgą istoriją turinčioje vietoje, ir galbūt artėjanti šventė kaip tik gali būti ta proga, pagaliau ją t.y. istoriją, paviešinti platesniam žmonių ratui. Likus maždaug pusei metų iki pačios jubiliejinės datos, buvo imtasi svarstyti, kokiais gi būdais būtų galima tai daryti.

„Kadangi vieninteliai išlikome gyvi ir sulaukėme brandaus amžiaus, nusprendėme, jog būtina pasigilinti į kino teatro, kuriame dirbame, praeities faktus. Tuos ilgus metus mes suvokiame kaip didžiulę vertybę bei unikalumą, todėl norime, kad vilniečiai, o ypatingai kino žiūrovai, sužinotų gero kino tradicijas puoselėjančio kino teatro istoriją“, - sakė „Skalvijos“ kino centro direktorė Vilma Levickaitė. Tad nuo rugsėjo mėn., t.y. naujo sezono pradžios iki jubiliejinės datos - 2013 metų kovo 12-osios - žiūrovams buvo priminami Vilniaus kino teatrų istorinius momentus, prieš kiekvieną seansą rodant trumpus Tarybinės kino kronikos siužetus, kuriuose užfiksuotas vienas ar kitas Vilniaus kino teatras. Žiūrovai galėjo stebėti „Pergalės”, „Tėvynės” kino teatruose užfiksuotus vaizdus, momentus iš kino festivalių, apdovanojimų, užsienio šalių kino dienų, žinomų aktorių apsilankymų Lietuvoje. Tuo pačiu, dar prieš prasidedant kronikai, ekrane sukdavosi ir skaidrės, kuriose užfiksuota ir pačios „Planetos”/„Skalvijos” istorija. Jose ir dalis buvusio „Planetos” repertuaro, ir aprašytos buvusio interjero detalės, šventinių vakarų momentai, informacija apie techninius parametrus, darbuotojus, kino filmų plakatų atsiradimo aplinkybės, dėvėtų drabužių iš Belgijos įsigijimo galimybės toje pačioje erdvėje. Trumpai tariant, kiekvienoje skaidrėje po vieną ar du šmaikščius, lakoniškus sakinukus, kaip nors atspindinčius margą šio ilgamečio kino teatro istoriją.

Šias skaidres ir archyvinius filmukus prieš seansus galime iš dalies sulyginti su įprastai didelėje dalyje pasaulio kino teatruose sutinkama reklama prieš kino filmus. Kai

žmogus patogiai įsitaiso ir laukia filmo, reklama jam yra parodoma didžiajame kino ekrane. Žinoma, žmogus gali vėluoti į seansą, bet patirtis rodo, kad vėluojančiųjų procentas nėra didelis, tad didžioji dalis žiūrovų vis tiek neišvengiamai pamatys tai, ką norite jiems parodyti prieš kino seansą. Tyrimai rodo, kad žmogų kino reklama erzina mažiausiai, nes žmogus ateina į kiną atsipalaidavęs ir nebegalvoja apie buitinius rūpesčius[36].

Nors skaidrių ir archyvinių kadrų rodymas po atšvęsto „Planetos"/„Skalvijos" penkiasdešimtmečio buvo nutrauktas, jį būtų galima pratęsti ir net papildyti naujais faktais bei vaizdais. Taip dar daugiau žmonių sužinotų apie ilgametę šio kino teatro istoriją.

5.2. Socialinio tinko „Facebook" paskyra „„Planetos" namas Vilniuje"

Savo esme žmogus yra sociali būtybė, ir žmogaus egzistavimas be visuomenės yra neįmanomas. Nuo neatmenamų laikų žmonės jungiasi į teritorines ir visuomenines bendruomenes ne tik, kad perimtų patirtį ir vertybes, bet ir tam, kad lengviau išgyventų, kad apsisaugotų nuo pavojų ir t.t. Ilgą laiką bendruomenės buvo realios ir sąlyginai apčiuopiamos, tačiau vystantis technologinei pažangai ir atsiradus virtualiai kibernetinei erdvei atsiranda vis naujų bendruomenių tipų ir jų egzistavimo formų.

Lietuvoje kaip ir visame pasaulyje sparčiai plinta internetas, suteikiantis kiekvienam interneto vartotojui galimybę dalyvauti interneto vystymesi, patiems kurti interneto turinį. Naujosios kartos žiniatinklio naujovės – tai internetiniai dienoraščiai (dar kitaip vadinami blog'ais), socialiniai portalai (MySpace, Facebook ir kt.) bei skaitmeninio turinio dalinimosi portalai (Youtube, Flickr ir kt.).

Bene didžiausią perversmą socialiniame gyvenime sukėlė socialiniai tinklai. „Apskaičiuota, kad iki 2012 metų daugiau kaip 600 milijonų žmonių bus užsiregistravę socialinių tinklų svetainėse"[37]. Daugelis žmonių nebeįsivaizduoja nė dienos be prisijungimo prie įvairiausių kibernetinių socialinių tinklų. Tai vienas iš paprasčiausių ir efektyviausių informacijos pasikeitimo būdų. Iš pradžių traukę tik jaunimą, dabar socialiniai tinklai džiaugiasi ir vyresnio amžiaus žmonių dėmesiu. Daugelis žmonių nebeįsivaizduoja nė dienos

---

[36] Grigolytė, R. *Žiūrovai ploja reklamai. Įmanoma?* [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per interenetą: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:EhdG9tfShOcJ:www.balsas.lt/naujiena/372069/ziurovai-ploja-reklamai-imanoma+&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

[37] Fraser M., Dutta, S. *Mano virtualieji aš: kaip socialiniai tinklai keičia gyvenimą, darbą, pasaulį*, Vilnius: leidykla "Eugrimas", 2008, p. 25

be prisijungimo prie įvairiausių kibernetinių socialinių tinklų. Šiandien juose galima sutikti kas septintą pasaulio gyventoją.[38]

Šiuo metu vienas iš populiariausių pasaulyje ir tuo pačiu Lietuvoje neabejotinai – „Facebook“ socialinis tinklas. Jis suteikia galimybę susikurti savo internetinį profilį, kurio pagalba galite bendrauti su draugais, keistis informacija, nuotraukomis ir t.t.

Socialinio tinklo „Facebook“ neribotas galimybes įvertino ir suskubo išnaudoti ne tik paprasti interneto vartotojai, bet ir įvairios verslo, kultūros, ir netgi valstybinės organizacijos. „Facebook“ buvo pradėtas naudoti ir marketingo, o mūsų atveju, tai ideali terpė kerotis kolektyvinei atminčiai.

Paprastai tariant, kolektyvinė atmintis yra grupinės komunikacijos palaikoma atmintis. Šiuo atveju socialinis tinklas „Facebook”, leidžiantis itin lengvai prisijungti prie vienokio ar kitokio produkto mėgėjų, vienokios ar kitokios vietos lankytojų ar panašiai bendruomenės ir komunikuoti jos viduje itin paprastai, sudaro ir idealias sąlygas kolektyvinei atminčiai atsiskleisti.

Pirmasis kolektyvinės atminties teoriją išplėtojo prancūzų sociologas Maurice Halbwachs istoriografijoje ją XX a. 8–9 dešimtmečiuose adaptavo Analų mokykla. Pagrindinė Halbwachso tezė – žmogaus atmintis reikalauja nuolatinio kolektyvinių šaltinių palaikymo ir gali funkcionuoti tik kolektyviniame kontekste. Atsiminimus žmogus įgauna visą gyvenimą dalyvaudamas įvairiuose visuomenės institutuose, todėl esama tiek kolektyvinių atminčių, kiek visuomenėje egzistuoja grupių ar institutų. Šeimos, asociacijos, korporacijos, armijos, profsąjungos – visos turi savitus atsiminimus. Kolektyvinės atminties samprata nereiškia, kad atsimena grupės ar institucijos; turimi omeny bendri atsiminimai, kuriuos turi kolektyvų nariai. „Socialiniai rėmai“ yra būtinas kontekstas, be kurio jie negali atsiminti arba atkurti praeities. Faktiškai kolektyvinę atmintį galima suprasti kaip praeities vaizdinių homogenizavimą ir individualių atsiminimų skirtybių sumažinimą komunikacijos aktų metu.[39]

Tiesa, kolektyvinė atmintis dar yra skirstoma į komunikacinę ir kultūrinę, ir šiuo atveju mes turėtume kalbėti būtent apie pirmąją, kuri Jano Assmanno teorijoje yra autobiografinis atminties registras. Komunikacine atmintimi J. Assmann vadina maždaug

---

[38] Žakas, A. *4 mitai apie socialinius tinklus* [žiūrėta 2013 m. balandžio 6 d.], prieiga per internetą: http://www.socialusmarketingas.lt/blogas/4-mitai-apie-socialinius-tinklus/

[39] Atminties kultūra Lietuvoje (I dalis), Lietuvos istorijos institutas, XX amžiaus istorijos skyrius, Mokslo tyrimo programa

trijų-keturių vidutinių kartų (t. y. 80–100 metų) laikotarpiu egzistuojančius atsiminimus. Komunikacinė atmintis susijusi su išgyventa patirtimi, perduodama iš kartos į kartą arba socialinės grupės rėmuose.[40]

Taigi „Facebook" yra tikrai puikus įrankis šiai komunikacinei atminčiai kurstyti. Šiame socialiniame tinkle galima rasti ne vieną jos apraiškos pavyzdį. Miestų, miestelių, kaimų, rajonų, gyventojai, mokyklų, universitetų absolventai ir pan. Tarkim vienas labai neblogas pavyzdys – „Your're probably from Canton, GA (Cherokee Country) if you remember??" paskyra „Facebook" tinkle, skirta Jungtinių Amerikos valstijų Džord-ijos valstijos Canton miestelio ir jo apylinių gyventojams. Šioje grupėje „gyvena" jau daugiau nei 2200 žmonių. Čia galima rasti begalę senosios fotografijos, taip pat ir naujų fotografijų, su prierašais "ar prisimenat, kas buvo šioje vietoje?" ir pan. Daug pasisakymų ir paklausimų ar kas nors prisimena vienokį ar kitokį objektą.[41] Bet koks vieno žmogaus kokio nors dalyko paminėjimas iškart atgamina savitus kitų šios bendruomenės narių prisiminimus, kuriais pasidalinama, o šieji savo ruožtu atgamina dar kitus asiminimus ir tt. Taip nuolatos stimuliuojama atmintis ir istorija išlieka gyva. Tokį potencialą turi ilgamečio K. Požėlos g. 34/Goštauto g. 2 namo gyventojo Julijaus Lozoraičio sumanyta ir „Skalvijos" kino centro darbuotojų, besiruošiančių kino teatro jubiliejui paskubinta atsirasti „Facebook" socialinio tinklo paskyra „„Planetos" namas Vilniuje". Čia "gyvenantys" žmonės taip pat dalinasi savo atsiminimais, pasakoja su šia vieta susijusias istorijas, patirtus įspūdžius ir išgyvenimus, dalinasi išsaugotomis nuotraukomis, kalba pie pirmą filmą pamatytą „Planetoje", apie žmones, sutiktus ne tik kino seansuose, bet ir namo laiptinėje ar kieme. Visgi, nors ši iniciatyva ir turi nemenką potencialą priminti/atskleisti seniausio Vilniuje veikiančio kino teatro istoriją, jai šiai dienai gerokai trūksta žmonių. „„Planetos" namo Vilniuje" paskyrą šiuo metu yra pamėgę vos 94 asmenys. Tam, kad pagerinti šitą situaciją, reikėtų iš dalies pabandyti pasinaudoti socialinio marketingo strategijomis. Taigi pirmasis žingsnis iš „Skalvijos" pusės jau yra žengtas – paskyra su pamėgimo galimybe jau yra sukurta. Tai, galima sakyti, yra interneto vartai.

---

[40] Atminties kultūra Lietuvoje (I dalis), Lietuvos istorijos institutas, XX amžiaus istorijos skyrius, Mokslo tyrimo programa

[41] *Crowdsourcing and Curating Collective Memory, Legends and Local History with Facebook Groups* [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per internetą: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0M30tTRieY0J:theunquietlibrarian.wordpress.com/2011/08/03/crowdsourcing-and-curating-collective-memory-legends-and-local-history-with-facebook-groups/+&cd=7&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

Šiandien kartais tikslingiau ir svarbiau turėti profilį socialiniame tinkle, nei atskirą interneto svetainę. Be to, tiek projekto profilį socialiniame tinkle, tiek inerneto svetainę galima rasti per internetinės paieškos sistemas (pvz.: „Google“). Vadovaujantis socialinio marketingo strategijomis, geriausia kiekvienam naujam projektui reiktų sukurti atskirą „Facebook“ profilį ar paskyrą, nes kas bus priimtina vieniems vartotojams, gali būti nepriimtina kitiems, ir taip iškyla pavojus prarasti dalį esamų ir potencialių vartotojų. Čia irgi viskas vyksta taip, kaip turi būti, nes „Skalvija” turi savo, kaip kino teatro profilį ir mūsų aptariamąją paskyrą, skirta išimtinai istorijai. Tik reikėtų nepamiršti jos nuoroda dalintis tiek pirmajame profilyje, tiek internetiniame puslapyje, tiek visai šviežiai sukurtoje mobiliojoje „Skalvijos” kino centro aplikacijoje. Tokiu būdu galima efektyviai padidinti gerbėjų/draugų ratą. Sekantis dalykas, ko reikėtų būtinai nepamiršti, tai kvietimų prisijungti prie „„Planetos” namo Vilniuje” paskyros išsiuntinėjimas galimoms interesų grupėms (pvz. visoms su Lietuvos kinu ir Vilniaus miesto, o gal apskiritai, istorija susijusioms grupėms) bei kitiems socialinio tinklo vartotojams. Norint įvertinti, kaip efektyviai „Facebook“ socialiniame tinkle funkcionuoja sukurta paskyra, galima pasinaudoti „Insights“ funkcija, kuri pateikia duomenis ne tik kiek vartotojų apsilankė konkrečiame „Like“ puslapyje kiekvieną mėnesį, savaitę ar dieną, kas suteikia galimybę sekti, kurios panaudotos priemonės tinkle buvo efektyviausios, bet taip pat ši funkcija leidžia apskaičiuoti grįžtamąjį ryšį, t.y. koks vartotojų procentas, perskaičiusių tam tikrą naujieną, ją pakomentavo arba „pamėgo“ (paspaudė „Like“ mygtuką). Ši „Facebook“ funkcija yra nemokama, tačiau norint ja pasinaudoti reikia turėti ne mažesnį kaip 30 puslapio gerbėjų/draugų ratą.

Kas be ko, reikėtų nepamiršti ir palaikyti ryšio su esamais paskyros gerbėjais. Tai būtų pastovus, ko nors nauja skelbimas pačioje paskyroje. Tarkim kiekvieną dieną vis po vieną nuotrauką, ar rodytų filmų pavadinimą ar dar kažą pan. Taip pat labia naudingas būtų įvairiausių susijusių diskusijų skatinimas ir plėtojimas. Galima būtų pavyzdžiui užduoti klausimą, kas geriau: skalvija su dviem salėm, ar viena? Arba senos medinės kėdės prieš naujas ir minkštas, ir t.t. Nuolatinis bendravimas su puslapio gerbėjais/draugais padeda užmegzti ilgalaikius, pasitikėjimu grįstus santykius. Šiuo atveju grįžtamasis ryšis svarbus abiems pusėms. Stiprinkiti savo bendruomenę galima ir pastoviai palaikydant ryšį su savo skaitytojais siunčiant jiems pranešimus, padėkas už komentarus ir pan. tam užtenka skirti vos 30–60 min. per dieną, kad būtų palaikomas kontaktas su žmonėmis, kurie į jus kreipėsi.

Dauguma žmonių beveik niekada negauna atsakymų iš besireklamuojančių socialiniuose tinkluose, todėl šitaip galima išsiskirti iš jų geraja prasme ir didinti savo autoritetą.

Dar vienas smagus ryšio palaikymo būdas galėtų būti konkursų, akcijų organizavimas, kuriose puslapio gerbėjai/draugai gali laimėti įvairius prizus (pvz. bilietus į kino seansą). Bendruomenės nariams galima uždavinėti įvairius klausimus, susijusius su „Planetos"/„Skalvijos" istorija ir už teisingą atsakymą pasiūlius prizą, net jaunesni paskyros mėgėjai, galbūt patys neatsimindami ko reikia, būtų suinteresuoti pakalusti savo vyresnių giminaičių, kurie nesinaudoja internetu ar socialiniais tinklais, tokiu būdu galbūt po to net pasidalindami ir jų prisiminimais.

5.3. Atnaujintas „Skalvijos" kino teatro logotipas

Kiekviena įmonė ar organizacija yra suinteresuota turėti unikalius ir išskirtinius identifikacinius požymius. Čia didelį vaidmenį atlieka vizualioji komunikacija. Šiandien mus supa begalė įvairios reklamos, kažką simbolizuojančių spalvų ir ženklų, dėmesį patraukiančių vaizdų. Tokia informacija yra traukos objektas, o pats žmonių keitimasis mintimis ir informacijos perdavimas regimais vaizdais vadinamas vizualiąja komunikacija. Vizualinė komunikacija siejama su grafiniu dizainu ir šis terminas yra daug tikslesnis vizualios komunikacijos apibūdinimas. Vizualinė (vaizdinis) komunikacija (žinutės perdavimas) yra apibūdinimas to, ką daro grafiniai dizaineriai – perduoda informaciją vaizdiniu būdu[42].

Šiais laikais kompiuterinės grafikos programos mums yra gerai prieinamos. Pasitelkiant įvairias išraiškos priemones (spalvą, šriftą, vaizdą) galima sukurti estetiškai patrauklų ir lengvai įsimenamą komunikavimo produktą. Ką ir padarė „Skalvija". Tiesa, logotipą ji jau, žinoma, turėjo, tačiau švęsdama savo jubiliejų, akcentuodama savo istoriją, ji išnaudojo ir jį. Prieš tai buvęs logotipas buvo pakeistas specialiu, šventiniu. Prieš tai buvusį žmogiuką, nešiną taip vadinama „pliauške" ir didžiųjų raidžių užrašą „SKALVIJA" bei mažesnių „kino centras", pakeitė išraiškingas skaičius 50, virš kurio penketo bėga tas pats žmogiukas su „pliauške", o 0 – apjuostas Saturno planetos žiedu. Po visu tuo, užrašas „PLANETAI – SKALVIJAI". Vaizdas gan paprastas, tačiau paprastumas būtent ir yra labai

---

42 Šimonėlienė, A. Vizualios komunikacijos vaidmuo internetinėje erdvėje ir poveikis vartotojui [žiūrėta 2013 m. gegužės 29 d.], prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/socialines_informatikos_fakultetas/Konferencija/B_2012-12-26.pdf#page=162

svarbu grafinėje komunikacijoje, kurioje komplikuotos formos, sudėtingi efektai tik apsunkina suvokimą ir vargina stebėtoją. Lengvai įsimenamas grafinis vaizdas padeda įsiminti teikiamą informaciją.

Logotipas – svarbiausias bet kurios įmonės firminis elementas. Tai įmonės veidas ir simbolis, perteiktas grafiškai[43]. Naujajame „Skalvijos" logotipe telpa tiek ir kino elemetas, tiek ir istorinis akcentas. Toks logotipas pateikia trumpą ir aiškią informaciją ir kartu reprezentuoja bendrą šio kino teatro kontekstą. Tiesa, iškyla klausimas, ką daryti su tokiu logotipu bėgant metams. Po penkiasdešimt, bus penkiasdešimt vieneri metai, dar sekančiais – penkiasdešimt dveji ir taip toliau. Tačiau šios situacijos sprendimo būdas galėtų būti tiesiog subtilus ženkliuko ">" (daugiau) inkorporavimas į esamą logotipą.

[43] Logotipas – kas jis, koks jis turėtų būti [žiūrėta 2013 m. gegužės 29 d.], prieiga per internetą: http://uzdarbis.lt/t149745/logotipas-kas-jis-koks-jis-turetu-buti/

6. Naujos „Skalvijos" kino teatro istorijos aktualizavimo galimybės

6.1. „Skalvijos" kino centras kaip turistinis Vilniaus miesto objektas

Turistų skaičius Lietuvoje pastoviai auga. Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2011 metai turizmo sektoriui buvo rekordiniai. Šali aplankė viso 1,775 mln. užsienio turistu arba net apie 18 proc. daugiau nei 2010 m. bei 10 proc. daugiau nei 2008 m. Europos kelionių komisijos duomenimis, 2011 m. pagal užsienio turistų skaičiaus augimą Lietuva buvo 2-a Europoje. Nenuostabu, jog populiariausia užsienio turistų lankyta vietovė buvo Vilnius – ją rinkosi net 63 procentai visų turistų[44]. Panašu yra ir tai, jog šiais metais turistų skaičius tik augs – vienas didžiausiu Jungtinių Amerikos Valstijų laikraščių „The New York Times" paskelbė 46 pasaulio vietovių, kurias verta aplankyti šiais metais, sąrašą. Tarp Rio de Žaneiro, Amsterdamo, Stambulo, Oslo, Porto, Kasablankos, Vašingtono ir kitų miestų 24 numeriu rekomenduojama vykti ir į Lietuvą[45].

Tad Vilniui laukiant turistų ir vertinant „Skalvijos" kino centrą kaip istorinį, Vilniaus miestui svarbų objektą, jį galima populiarinti ir pastarųjų tarpe. Tipiškas turistas pagal apibrėžimą yra laikomas nepasotinamu gidų, atvirukų, reklaminių miesto klipų ir panašios produkcijos vartotoju. Jei vietinio gyventojo miesto įvaizdis formuojasi ilgus metus, nesiorientuojantis mieste turisto žvilgsnis atsiremia į jau pagamintas miesto reprezentacijas. O reprezentacijoms yra būdingas savęs reprodukavimas: pamačius vienokius ar kitokius miesto vaizdus nuotraukose, jų ieškoma ir bandoma atkartoti (iš dalies tai paaiškina „identiškų turistinių fotoalbumų fenomeną). Turint tai omenyje, būtų galimą „Skalvijos" kino centrą, kaip seniausio Vilniaus mieste veikiančio kino teatro objektą įtraukti į atitinkamas eksursijas, informaciją apie jį, kaip istorinį-kultūrinį objektą skelbti Vilniaus turizmo informacijos centro tinklalapyje ir lankstinukuose, įvairiose dažnai lankomose miesto vietose, pavyzdžiui kavinėse, baruose ir restoranuose, paplatinti atvirukų seriją su „Planetos"/„Skalvijos" fotografijomis su prierašais, jog tai seniausias iki šiol veikiantis kino

---

[44] *Trumpa Lietuvos turizmo apžvalga* [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per internetą: http://www.tourism.lt/upload/TurizmoStat/Trumpa-turizmo-apzvalga-2011-pub.pdf

[45] *"The New York Times": 2013 m. būtina aplankyti Lietuvą, nes tai neatrastas alaus kraštas* [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per internetą: http://www.15min.lt/pasaulis-kiseneje/straipsnis/per-lietuva/the-new-york-times-2013-m-butina-aplankyti-lietuva-nes-tai-neatrastas-alaus-krastas-642-296485

teatras Vilniuje, galbūt net trumpomis, ant kiekvienos atvirutės skirtingomis, istorijomis iš kino teatro gyvenimo. Šitokios reprezentacijos būtų adresuotos vadinamajam pasyviam vartotojui. Kitoks reprezentacijos tipas galimas orientuojantis į turistą, kaip aktyvųjį interpretatorių, kuris siekia įsitraukti į miesto gyvenimą, todėl miesto giduose, be naudingos informacijos, jis norėtų rasti įvairius laisvalaikio praleidimo scenarijus arba jų užuomazgas ir susipažinti su vietiniu gyvenimu „iš vidaus". Šioje reprezentacijų grupėje atsiduria alternatyvūs miesto gidai, atvirukai, su tarsi netyčia pagautomis buitinėmis gyvenimo scenomis, individualų miesto pažinimą provokuojantys žaidimai ir pan. Tokį turizmą šiuo atveju galima prilyginti net piligrimystei – svetimose vietose turistas ieško „autentiško patyrimo", kurio galbūt trūksta savame mieste[46].

Pastaruoju metu didėja ir vietinių gyventojų interesas eksursijoms po savo miestą. Vietiniai gyventojai pediofiškai siekia ištrūkti iš savo kasdienių maršrutų ir tamtikra prasme nori pasijusti turistu savo paties mieste. Pasak MacCannellio, kiekviena miesto vieta potencialiai yra ir turistinė įdomybė: „tereikia žmogaus, kuris pirmas ją parodytų kitam, teigdamas, jog ji yra verta dėmesio". Tai reiškia, kad turistiniai maršrutai mieste nėra konstanta, jie yra konstruojami paties turistinio žvilgsnio, kuris dažniausiai laikomas pasyviai paklūstančiu gidams, tuo tarpu jis gali atrasti mieste dalykus, kuriuos nustojo pastebėti ar tiesiog niekada nepagalvojo, jog tai gali būti svarbu ir įdomu, vietinis gyventojas. Turistas ir vietinis gyventojas įgauna vienas kito bruožų: „dar neatrastas miestas" (arba „miestas reginys") ir „komfortiška gyvenimo aplinka, turinti savo paslėptą, neturistinę, pusę" yra kiekvieno iš šių personažų siekiamybė[47].

Nenuostabu, jog stebint tokius reiškinius mūsų mieste randasi vis daugiau įvairių lokalių teminių ekskursijų, tokių kaip: „Nuodėmių miestas", kurios metu galima sužinoti, kokias nuodėmes slepia Vilniaus senamesčio gatvelės, „Vaiduokliška naktis" apie užmirštas senų laikų Vilniaus legendas, "Meilės istorijų naktis" atskleidžianti pikantiškas, jausmingas, keistas ir tragiškas meilės istorijas, kurias mena Vilniaus pastatai, gatvės ir parkai, ekskursija „Vilniaus moterys" veda Vilniuje gyvenusių žymių moterų keliais, „Apokalipsės pranašai Vilniuje" pasakoja apie neišgalvotas istorijas apie pačias baisiausias negandas užklupusias Vilnių, ekskursija „Žmonės" siūlo pasižvalgyti po turtingiausių, skandalingiausių, žinomiausių Vilniaus gyventojų namus, taip pat yra ir ekskursijų po Vilniaus senamiesčio

[46] Lavrinec, J. *Miesto studjos: trys žvilgsnio perspektyvos*, Filosofija. Sociologija, Lietuvos mokslų akademijos leidykla, T. 21, 2010, p. 60
[47] Ten pat, p. 61

kiemelius, Vilniaus kalvas, atveriančias nuostabias panoramas ar net ekskursijų po Rasų, Antakalnio ar Bernardinų bei Užupio kapines[48]. Tokiame margame kontekste ekskursija ir po buvusius Vilniaus kino teatrus būtų tikrai logiška.

O tiesą pasakius, „Skalvijos" kino centras čia jau yra padėjęs neblogus pamatus. Minint kino teatro jubiliejų buvo suorganizuota eksursija po buvusius tarybinius kino teatrus „Vilniaus kino teatrai 1944–1989 m.". Jos metu, tuomet tik rinktinių žmonių grupė aplankė dar tebestovinčius buvusių kino teatrų pastatus ir jau visai nuo žemė paviršiaus nušluotų kai kurių jų vietas. Ekskursijos dalyviams buvo padalinti žemėlapiai su 23 Vilniuje veikusių kino teatrų lokacijomis iš kurių 15 buvo aplankyta eksrusijos metu. Tai buvęs „Spalis", „Aušra", senoji „Maskva", „Pionierius", „Helios", „Pergalė", kita „Pergalė", „Tėvynė", „Vasara", „Lietuva", naujoji „Maskva"/„Helios", „Neris", „Kronika" ir „Vilnius". Na ir žinoma, pati "Planeta"/"Skalvija". Ekskursijos dalyviai galėjo ne tik pamatyti, kuriose vietose buvo šie kino teatrai, buvo įleisti į kai kurių pastatų vidų, bet ir išgirdo nemažai istorijų susijusių su kiekvienu kino teatru. Gauto žemėlapio antroje pusėje kiekvienas rado dabartines kino teatrų nuotraukas, su dabartiniais adresais ir kino teatro veikimo metais. Kino teatrai taip pat buvo suskirstyti į po karo išlikusių, po karo įkurtų ir sovietmečiu statytų kino teatrų kategorijas. Visa ši idėja iš tiesų yra be galo šauni ir verta būti pratęsta. O ekskursijos pabaigai labai smagus akcentas būtų kurio nors „Planetoje" sovietmečiu rodyto filmo peržiūra.

6.2. Parodos kino centro „Skalvija" galerijoje

Kaip jau kalbėta, šiais laikais vis dažniau atsisukant į istoriją, tuo pačiu vis daugiau dėmesio kreipiama ir į atminties diskurso raišką fotografijoje. Su atmintimi siejami šeimų albumai, dokumentinė fotografija ir t.t. Fotografijos turi unikalią galią mobilizuoti visas atminties formas – gestus, vaizdus, žodžius. Jos sukelia norą prabilti – pasidalinti prisiminimais. Tokiu būdu leidžiama įsisavinti praeities patirtis ir jas integruoti į kolektyvinę grupės egzistenciją. Fotografijos tampa tarsi atminties įrankiu, suteikiančiu informacijos apie užmirštą praeitį, bet kartu ir pačiu atminties veiksmu.

[48] Pramogų agentūra „Vaiduokliai" [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per internetą: http://www.vaiduokliai.lt/Laisvalaikis-pramogos-LT.html

„Skalvijos” kino centro galerijoje pastoviai vyksta įvairios grafikos, tapybos, keramikos ir žinoma, fotografijos, parodos. Kino centro lankytojai jau turėjo galimybę apžiūrėti Lietuvos gamtai, Vilniaus miestui, teatro menui ir pan. skirtų fotografijų ciklus, tačiau iki šiol ši erdvė niekaip nebuvo išnaudota pačio „Skalvijos” kino teatro istorijai pristatyti. O tai galėtų būti pats paprasčiausias šio kino teatro istorijos aktualizavimo ir pristatymo žmonėms būdas. Per penkiasdešimt metų galbūt ne šimtai, bet tikrai yra sukaupta pakankama šūsnis nuotraukų, kurias gražiai apipavidalinus, būtų galima surengti istorinė „Planetos”/„Sklavijos” kino teatro istorinę parodą. Tokia paroda tarp atėjusių lankytojų inicijuotų atminties atkūrimo procesą. Fotografijos, sustabdytų akimirkų galia ne tik sužadintų pastarųjų prisiminimus, bet ir užmegstų ar sustiprintų socialinius ryšius tarp kino teatro ir lankytojų, ir tarp lankytojų tarpusavyje.

Parodas būtų galima organizuoti ne tik iš pačio kino teatro fotografijų, bet taip pat iš įvairių kitų Vilniaus kino teatro fotografijų ar net pačio to meto Vilniaus. Tokio tipo parodos taip pat akcentuotų kino teatro „Skalvija” istorijos perspektyvą.

Stiprinant ryšius tarp kino centro ir jo lankytojų, galima pasistengti juos dar labiau įtraukti į „Planetos”/„Skalvijos” bendruomenės gyvenimą, raginant juos pasidalinti savo fotografijomis, kuriose vienokia ar kitokia forma būtų įamžintas šis kino teatras. Tas pats kino teatras pro skirtingų žmonių objektyvus. Kiekvieno autoriaus pasirinktas žiūros taškas suteikia tam tikrų skirtingų reikšmių. Fiziškai vieta, kur fotografas atklysta, bus ta pati, o „žiūros” taškas – neabejotinai skirsis. Surinkus atitinkamą skaičių tokių fotografijų, gautųsi dar viena įdomi „Planetos”/”Skalvijos” kino teatro istorijos paroda.

Taip pat kaip fotografijos, kino teatro žiūrovų atsiminimus mobilizuoti galėtų ir tame kino teatre matyti kino filmai. Vienas paprasčiausių būdų, kaip juos priminti, galėtų būti į pagalbą pasitelkti pastarųjų plakatai ir afišos. „Skalvijos” kino centras turi sukaupęs galingą kino filmų plakatų kolekciją, kuriuos atrinkus pagal tam tikrais metais kino teatre rodytus filmus, galima būtų surengti ne vieną parodą. Plakatus galima surūšiuoti pagal tam tikrais metais rodytus filmus ir rengti konkrečiais metais arba dešimtmečiais rodytų įsimintiniausių filmų plakatų parodas. Žinoma, įspūdingiausia paroda būtų dailininko Jono Vilučio tapytų masyvių, per visus langus, „Planetos” kino teatro afišų, ant kurių atsirasdavo nelabai gražios užtepliotos dėmės, jei filmas būdavo prastai rodomas ir to pasekoje išimamas iš savaitės repertuaro.

Tokias parodas paįvairinti galėtų ir rengiami kino filmų plakatų aukcionai. Kad ir už simbolinę kainą, o gal net ir mainais į kokį nors „Skalvijai" galimai praversiantį daiktą.

6.3. Senų, „Planetos"/„Skalvijos" kino teatre rodytų, filmų seansai

Be aukčiau išvardintų galimų istorijos aktualizavimo ir viešinimo iniciatyvų, dar viena atrodo būtų itin logiška – tai seniau „Planetoje"/„Skalvijoje" rodytų filmų seansai. Į kino teatrą žmonės visų pirma ateina žiūrėti kino, tad būtent per jį būtiniausiai reikėtų ir stengtis pasakoti kino teatro istoriją. Kadangi yra išlikę tik fragmentiški „Planetos"/„Skalvijos" kino teatro repertuarai ir sunku būtų atgaminti absoliučiai visus šiame kino teatre parodytus filmus, galima būtų organizuoti dešimtmečių ciklus. Pavyzdžiui, septinto dešimtmečio filmų programoje atsidurtų bulgarų filmai „Saulė ir šešėlis", „Velnio žabangos", „Akmeninio erelio urve", tik suaugusiems skirtas meksikiešikas Miguel Zacarias filmas „Chuana Galjo", čekoslovakų detektyvas „Dainuojanti pudrinė", Mikhail Kalatozishvili „Skreda gervės", pagal John Braine'o novelę pastatytas „Kelias į aukštuomenę", už kurį pagrindinė aktorė Simone Signoret laimėjo Oskaro statūlėlę ir legendinis Sergėjaus Eizenšteino „Šarvuotis Potiomkinas". Aštunto dešimtmečio ciklą sudaryti turėtų dvi serijos Stanislavo Rostockio karinio filmo „O aušros čia tykios...", Sergėjaus Paradžanvo „Granto spalva", „Nei dienos be mokyklos", „Džeinė Eir", prancūziška-itališka gangsterių parodija su Lui de Finesu „Vėpla", Jakovo Protazanovo „Bekraitė", „Kad sektųsi meilė" ir po dvi serijas rusiškas Aleksej Saltykov'o filmas „Pirminkinas", už kurį pagrindinis aktorius Mihail Ulyanov'as gavo Lenino premiją bei „Mūšis po pergalės". Devinto dešimtmečio filmų sąrašą dar reikėtų papildyti, bet jame būtinai turėtų atsirasti bent keli Jean Luc Godard'o filmai bei legendinis rusų "Maskva netiki ašaromis" ir Aleksandr Mitta filmas apie lakūnus - „Ekipažas". Tuo tarpu dešimtąjį dešimtmetį atspindėtų tokie filmai, kaip prancūziška „Indokinija" su Ctherine Denouve, Clint'o Eastwood'o vesternas „Menantis pikta", „Emanuelė V", „Mirtinas ginklas", taip pat Francois Truffaut filmai.

7. Tyrimas „Kultūrinių objektų istorijos aktualizavimas, remiantis kino centro „Skalvija” atveju”

7.1. Tyrimo „Kultūrinių objektų istorios aktualizavimas, remiantis kino centro „Skalvija” atveju” metodologija

Kokybiniuose tyrimuose individas yra nagrinėjamas kaip unikali asmenybė, savaip suvokianti socialinę tikrovę. Objektas yra aiškinamas per individualų realios praktikos subjektyvius aspektus. Gauti duomenys yra „turtingi” smulkenomis ir artimesni respondentų pasauliui suvokti, jų požiūriams giliau suprasti. Tačiau tuo pačiu atskirų žmonių patirtis yra visos socialinės patirties „fragmentas”. Atskirų žmonių patirtis – tarytum mozaikoje išdėliotas visuomenės socialinis gyvenimas. Tokiu būdu kiekybiniai tyrimo metodai yra glaudžiai susiję su kokybinės analizės metodais[49]. Kiekybinio ir kokybinio tyrimo metodai papildo vienas kitą, abiejų jų taikymas leidžia išsamiau pažinti tiriamąjį reiškinį, jų sąveika duoda išsamesnių, objektyvesnių ir patikimesnių rezultatų. Dėl šios priežasties darbe buvo naudojami abu tyrimo metodai, empirinis tyrimas buvo atliekamas dviem etapais.

Pirmuoju etapu buvo naudojamas vienas populiariausių sociologinio tyrimo metodų, anketavimas. Jo metu yra gaunamos statistinės medžiagos, atskleidžiančios faktinę realybę, jos tendencijas. Visi duomenys išreikšti empiriniais kiekybiniais rodiklaisi, atspindi tikrovę. Gaunama vertinga medžiaga, suteikianti pagrindą pažvelgti į tikrovę objektyviau. Tačiau vien tik anketų duomenys ne visada gali visapusiškai ir iš esmės atskleisti tiriamąjį reiškinį, tad kiekybinė analizė turėtų būti derinama su kokybine ir gauti duomenys lyginama su kitais tyrimo metodais gautais duomenimis. Dėl šios priežasties buvo atliekamas antras tyrimo etapas, kurio metu buvo taikomas vienas iš efektyviausių kokybinio tyrimo metodų - interviu. Šis metodas, kuris leidžia labai gerai priartėti prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybos konstravimo ar aiškinimo, leidžia suprasti, kaip asmenys aiškina tikrovę savais žodžiais, o ne tiksliomis, iš anksto pateiktomis, kategorijomis, leidžia respondentams atsiskleisti taip, kad atsiskleistų jų reikšmių esmė. Šis metodas buvo naudojamas kaip papildomas, būtent tokiai, išsamesnei informacijai gauti.

[49] Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*, Vilnius, 2003, p. 357

Anketinio tyrimo metodo organizavimas. Atliekant tyrimą, vienos savaitės laikotarpyje, nuo 2013 metų gegužės 17 iki 24 dienos, „Skalvijos" kino centro lankytojų ir atsitiktinių žmonių buvo prašoma atsakyti į anketos klausimus apie „Skalvijos" kino centro ir bendrai paėmus visų Lietuvos kultūrinių objektų istoriją ir galimybes su ja susipažinti. Respondentams taip pat buvo pateikti klausimai apie keletą "Skalvijos" kino teatro istorijos viešinimo ir populiarinimo būdų, siekiant išsiaiškinti, kaip jie vertina kūrybiškus susipažinimo su kultūrinių objektų istorija būdus.

Duomenų rinkimo metodas. Anketinė apklausa raštu (žiūrėti priedą Nr. 1) ir internetu.

Tyrimo imtis. Anketa buvo pateikta 76 žmonėms, kurių tarpe pastovūs „Skalvijos" kino centro lankytojais, kartais ten besilankantys žiūrovai ir atsitiktiniai žmonės.

Tyrimo hipotezės: hipotezė Nr. 1: žmonėms yra svarbi ir įdomi kultūrinių objektų istorija, tačiau informacijos apie ją trūksta, taip pat, kaip ir įvairesnių, kūrybiškesnių būdų su ja susipažinti; hipotezė Nr. 2: „Skalvijos" kino teatras yra svarbi, istorinė Vilniaus miesto vieta, verta būti išsaugota.

Interviu tyrimo metodo organizavimas. Siekiant išsiaiškinti kino teatrų vietą žmonių atmintyje, „Skalvijos" kino teatro reikšmę, buvo atliekami pusiau struktūriniai interviu su vilniečiais ar didžiąją savo gyvenimo dalį gyvenančiais šiame mieste žmonėmis, kurie visi turi tam tikrą santykį su kinu ir kino teatrais.

Tyrimas buvo atliktas 2013 metų gegužės mėnesį. Interviu metu ekspertams buvo pateikta po keturis atvirus klausimus, kurie buvo sudaryti remiantis teorine darbo dalimi.

Duomenų rinkimo metodas. Pusiau struktūrinis žodinis interviu (žiūrėti priedus Nr. 2 – Nr. 6)

Tyrimo imtis. Buvo atlikti keturi pusiau struktūriniai interviu.

Tyrimo hipotezės: hipotezė Nr. 1: kino teatrai užimą pakankamai svarbią atminties dalį kalbant apie miesto istoriją; hipotezė Nr. 2: „Skalvijos" kino centras yra svarbi istorinė vieta, dabar reprezentuojanti buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią

7.2. Tyrimo „Kultūrinių objektų istorios aktualizavimas, remiantis kino centro „Skalvija" atveju" rezultatų analizė

7.2.1. Anketinio tyrimo metodo rezultatų analizė

Pirmuose klausimuose respondentų buvo prašoma įvertinti „Skalvijos" kino teatro reikšmę Vilniaus miesto kontekste, taip pat įvardinti savo santykį su šio kino teatro istorija.

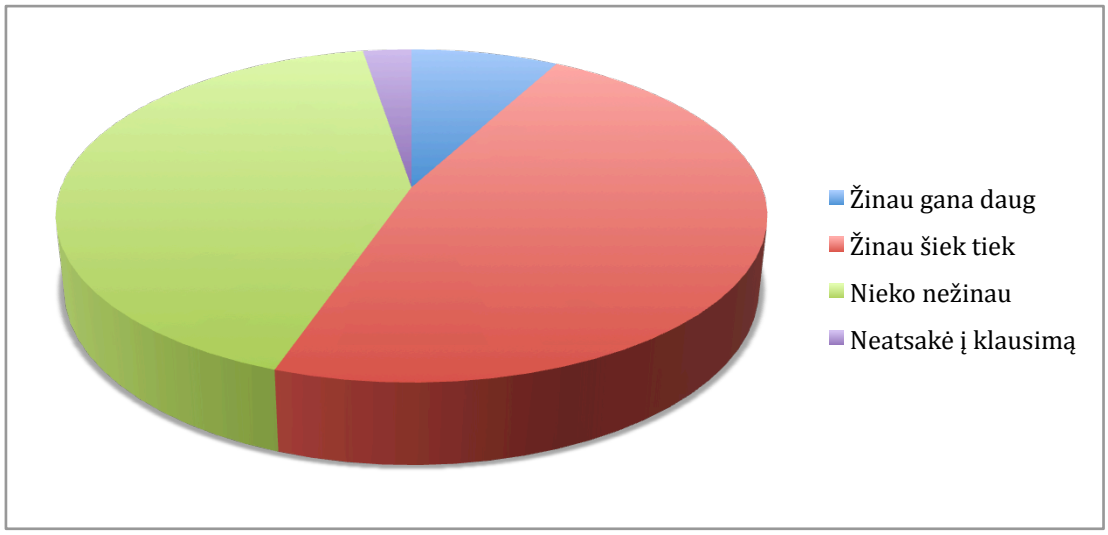
Klausimas, kada respondentai pirmą kartą apsilankė kino teatre, atskleidė, jog didžioji jų dalis, „Skalvijoje" lankosi jau gana seniai. 14 respondentų pirmą kartą čia apsilankė tarpe tarp 1965 ir 1990 metų. 11 iš apklaustųjų įvardija, jog tai buvo tarp 1990 ir 2000 metų. Visi likę respondentai arba neatsimena, arba primą kartą apsilankė „Skalvijos" kino teatre tarp 2000 ir 2013 metų. Tik 8 iš respondentų pirmą kartą čia pabuvojo pastarųjų trejų metų laikotarpyje. Didelė dalis respondentų pabrėžė, jog pirmasis jų apsilankymas „Planetos"/„Sklavjos" kino teatre buvo pirmaisiais studijų metais.

Į klausimą, kaip vertina ilgiausiai Vilniuje veikiantį kino teatrą „Skalviją", daugiausia respondentų, t.y. 76,3% arba 58 visų apklaustųjų atsakė, jog tai yra istorinė ir išskirtinė Vilniaus miesto vieta, kurią reiktų išsaugoti. 9,2% arba 7 iš respondentų atsakė manantys, jog „Skalvija" nėra kuo nors išskirtinė ar svarbi miestui, o 11,8% arba 9 iš visų apklaustųjų nuomonės šiuo klausimu neturėjo. Aiškiai matyti, jog žmonės šį kino teatrą vertina.

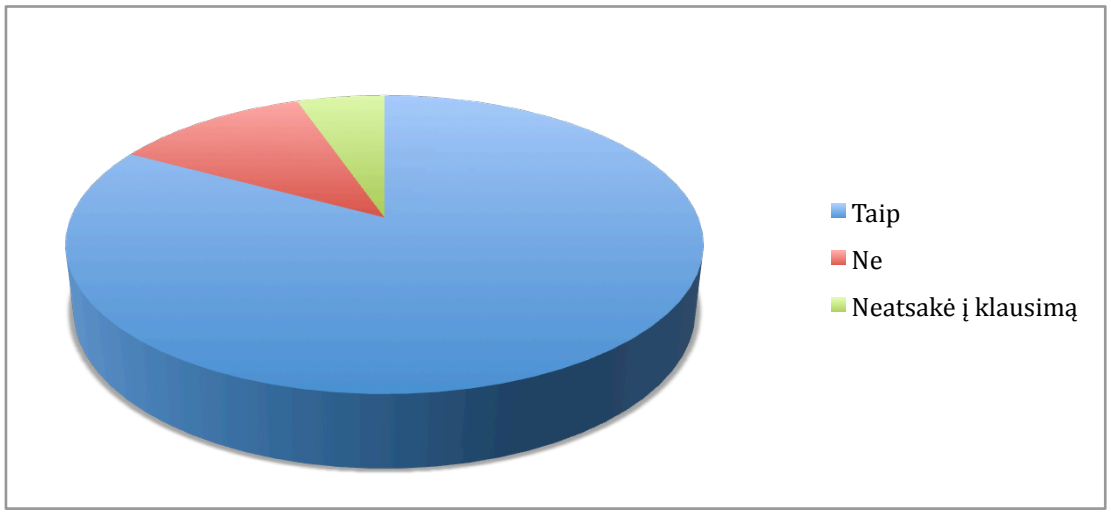

Tik 7,9% arba 6 iš visų apklaustųjų į klausimą kiek žino apie „Skalvijos" kino teatro istoriją, atsakė, jog žino gana daug. 47,4%, t.y. 36 respondentai atsakė žinantys šiek tiek šio kino teatro istorijos, o 42,1% arba 32 apklaustieji atsakė, jog „Skalvijos" istorijos nežino

visai. Nors didesnė dalis apklaustųjų bent šiek tiek žino kino teatro istoriją, vis tik didelė dalis apie ją nežino nieko. Galime daryti išvadą, kad „Skalvijos" kino teatro istorija yra viešinama nepakankamai.

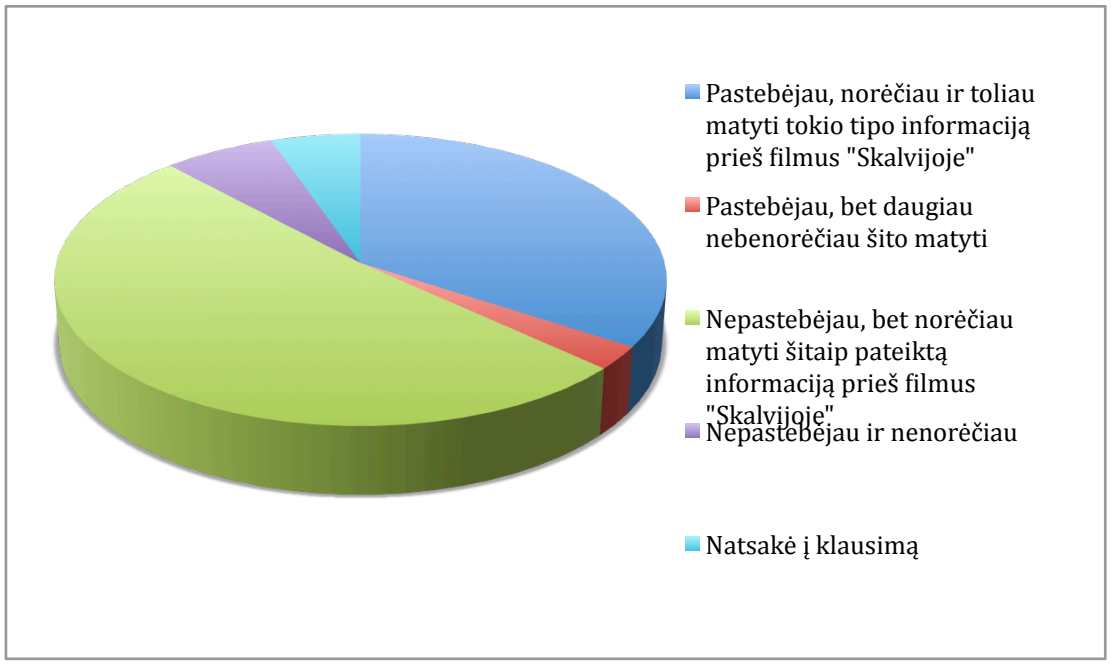

Absoliuti dauguma, net 82,9% arba 63 respondentai atsakė, jog norėtų sužinoti daugiau apie "Skalvijos" kino teatro istoriją. Neigiamai atsakė 11,8%, t.y. 9 apklaustieji. 5,3% arba 4 respondentai į klausimą neatsakė. Matome, jog žmonės tikrai nori sužinoti daugiau apie „Skalvijos" kino teatro istoriją, tad būtų logišką pasistengti suteikti daugiau galimybių pastariesiems sužinoti apie šio kino teatro istoriją.

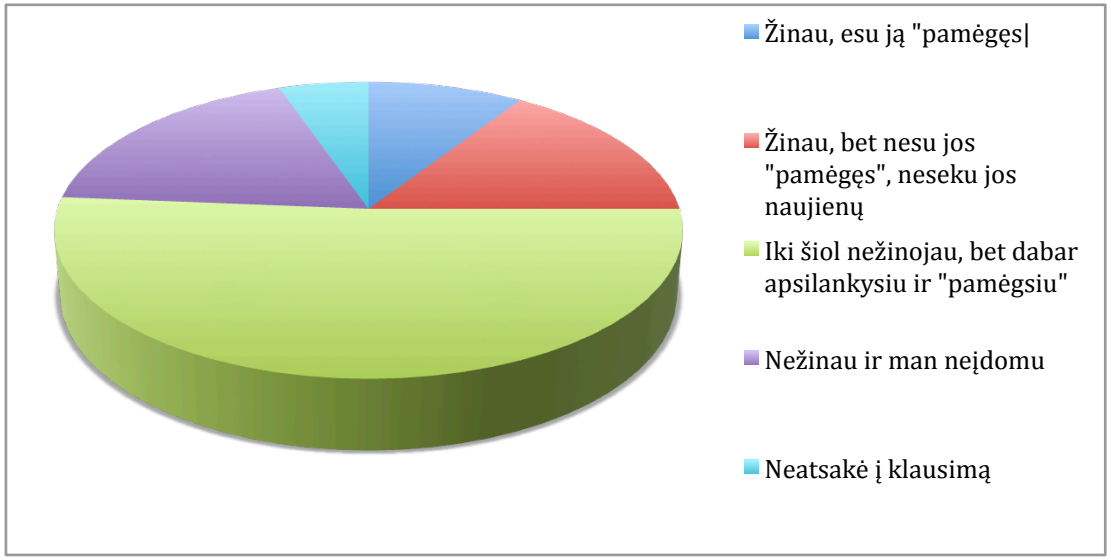

Tolesniuose klausimuose respondentų buvo paprašyta atsakyti į klausimus apie esamus "Skalvijos" kino teatro istorijos viešinimo būdus.

36,8% arba 28 visų apklaustųjų atsakė pastebėję prieš filmus „Skalvijoje" besisukančias skaidres su kino teatro istorija bei archyvinius filmukus. 26 iš jų norėtų ir toliau matyti taip pateiktą istorinę „Skalvijos" informaciją, 2 atsakė neigiamai. 51,3%, t.y. 39

apklaustieji sakėsi iki šiol nematę tokio tipo skaidrių ir filmukų prieš repertuarinius „Skalvijos" kino teatro filmus, tačiau norėtų tai matyti. 6,6%, t.y. 5 respondetai sakosi nematę, bet ir nenorintys matyti taip pateiktos informacijos apie kino teatro istoriją. 5,3%, t.y. 4 respondentai į klausimą neatsakė.

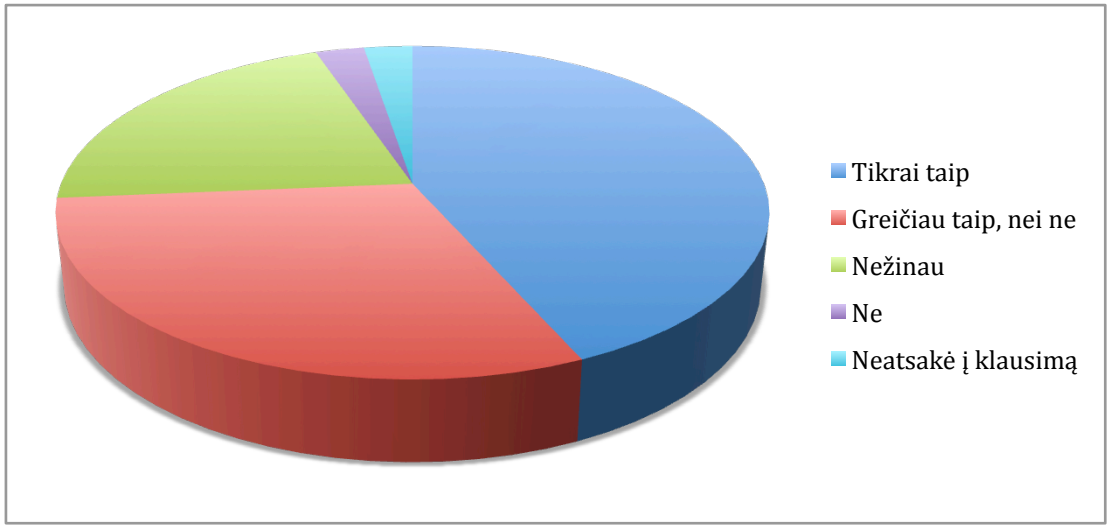

Tik 9,2% t.y. 7 respondentai žino apie egzistuojančia "Facebook" paskyrą „„Planetos" namas Vilniuje" ir yra ją „pamėgę". 51.3% arba 39 respondentai iki šiol nežinojo, jog egzistuoja "Facebook" paskyra, skirta išimtinai „Skalvijos" namo istorijai, tačiau teigia su malonumu ją pamėgsiantys. 15,8%, t.y. 12 apklaustųjų apie šią paskyrą žino, tačiau nėra jos „pamėgę" ir neseka jos naujienų. 18,4% arba 14 apklaustųjų tokia paskyra atrodo neįdomi.

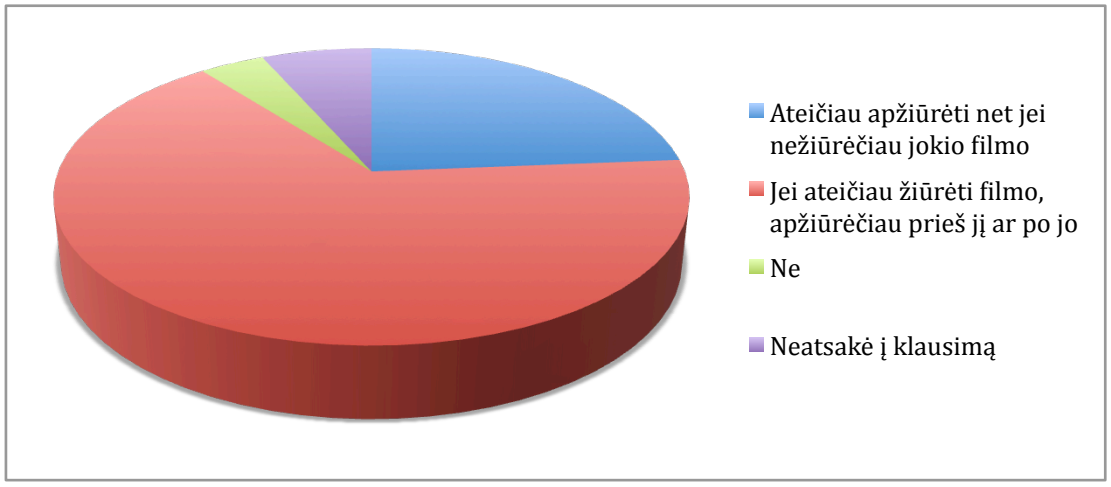
Galime daryti išvadą, jog „Skalvijos” kino teatro iki šiol naudoti būdai supažindinti savo žiūrovus su kino teatro istorija nebuvo gausiai pastebėti.

Tolesniuose klausimuose buvo stengiamasi išsiaiškinti kino teatro lankytojų požiūrį į įvairias ateityje galimas susipažinimo su „Skalvijos” kino teatro istorija iniciatyvas.

43,3% arba 33 visų apklaustųjų teigė, jog tikrai sudalyvautų ekskursijoje po buvusius Vilniaus kino teatrus, 30,3%, t.y. 23 respondentai atsakė, jog greičiausiai sudalyvautų tokioje ekskursijoje, 21,1% arba 16 respondentų nebuvo dėl to apsisprendę, o 2,6%, t.y. du iš apklaustųjų tokioje ekskursijoje nedalyvautų.

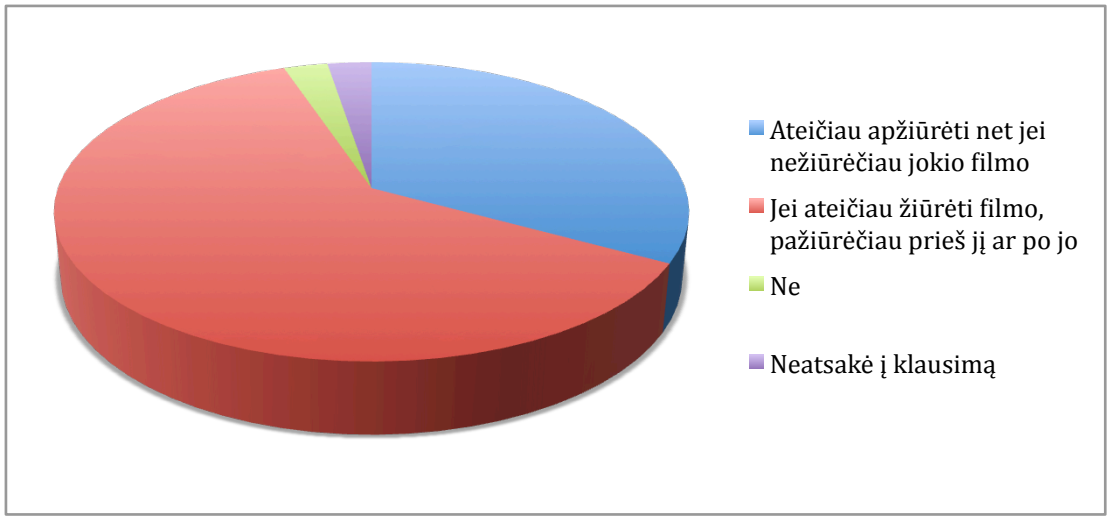

23,7% arba 18 respondentų atsakė, jog fotografijų parodos su istorinėmis „Skalvijos” kino teatro akimirkomis ateitų apžiūrėti net jei neitų žiūrėti jokio filmo. Tuo tarpu didžioji dauguma apklaustųjų, t.y. 65,8% arba 50 respondentai parodą apžiūrėtų tuo pačiu, jei eitų žiūrėti kokį nors filmą. 3,9% arba 3 iš apklaustųjų tokios parodos neapžiūrinėtų visai.

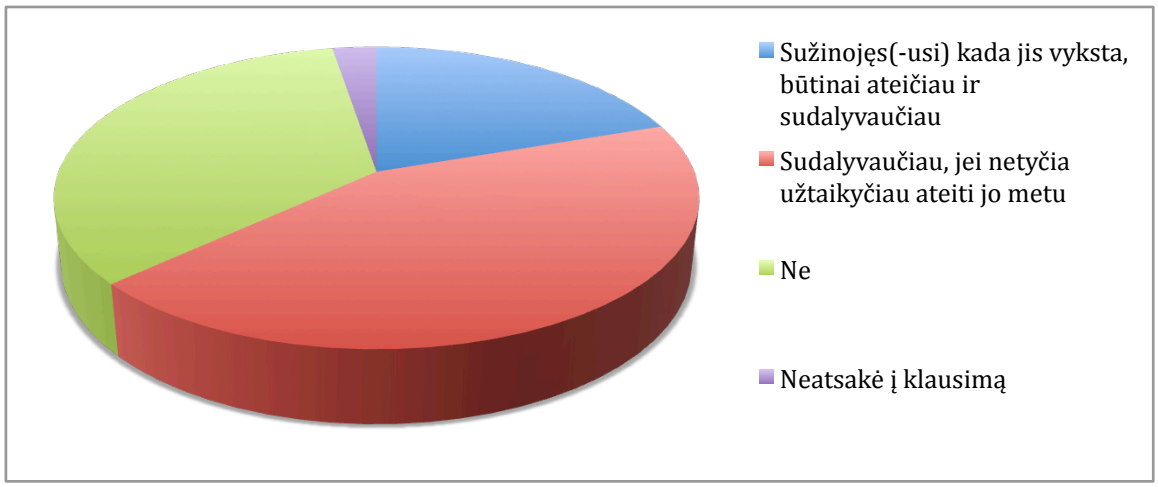

32,9% arba 25 respondentų atsakė, jog kadaise „Skalvijos” kino teatre rodytų filmų plakatų parodą ateitų apžiūrėti net jei nežiūrėtų jokio filmo. Tuo tarpu didžioji dauguma

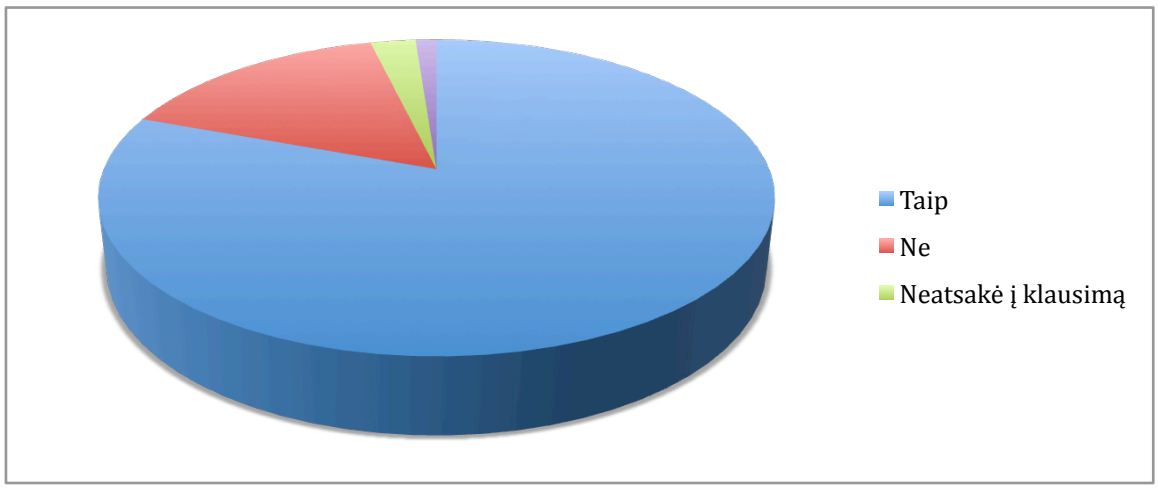
apklaustųjų, t.y. 61,8% arba 47 respondentai parodą apžiūrėtų tuo pačiu, jei eitų žiūrėti kokį nors filmą. 2,6% arba 2 iš apklaustųjų tokios parodos neapžiūrinėtų visai.

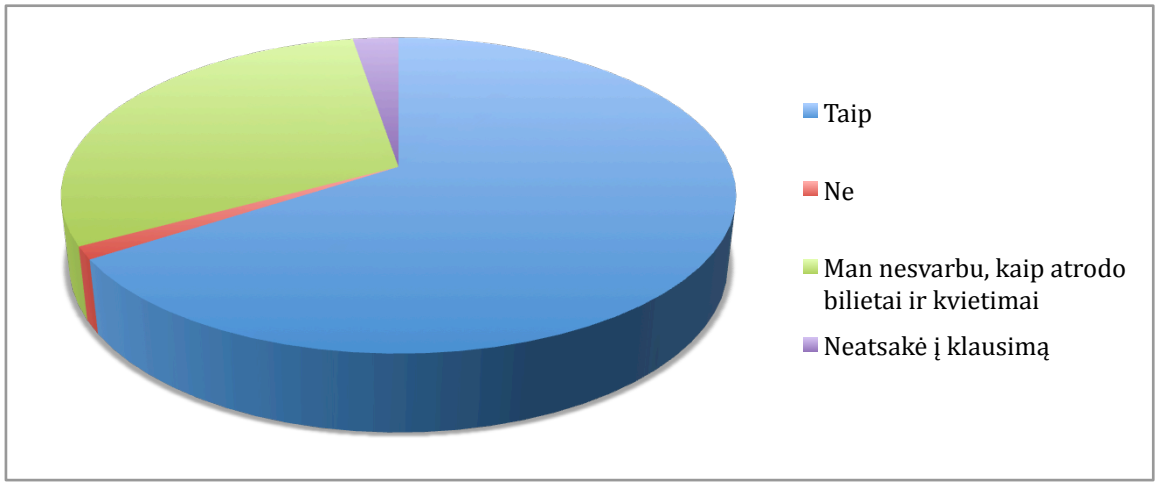

19,7% arba 15 apklaustųjų teigia, jog sužinoję kada vyksta „Skalvijoje" rodytų filmų plakatų aukcionas, ateitų ir jame sudalyvautų. 43,4%, t.y. 33 respondentai tokiame aukcione sudalyvautų, jei netyčia pataikytų lankytis kino teatre jo metu. 34,2% arba 26 iš apklaustųjų toks aukcionas atrodo neįdomus ir jie jame nedalyvautų.

Absoliučia daugumą respondentų, t.y. net 81,6% arba 62 apklaustuosius, domintų senesniais laikais "Skalvijos" kino teatre rodytų filmų ciklas. 15,8% arba 12 respondentų toks filmų ciklas atrodo neįdomus.

Į klausimą, kaip vertintų „Skalvijos” kino teatro bilietus ir kvietimus su senomis fotografijomis ar iliustracijomis, atspindinčiomis „Planetos”/„Skalvijos” istoriją, 65,8%, t.y. 50 respodentų, toks pasiūlymas atrodo įdomus. Tik vienam iš apklaustųjų (1,3%) tokie bilietai ir kvietimai atrodo neįdomūs, o 30,3% arba 23 respondentam yra visai nesvarbu, kaip atrodo bilietai ir kvietimai į kino teatrą.

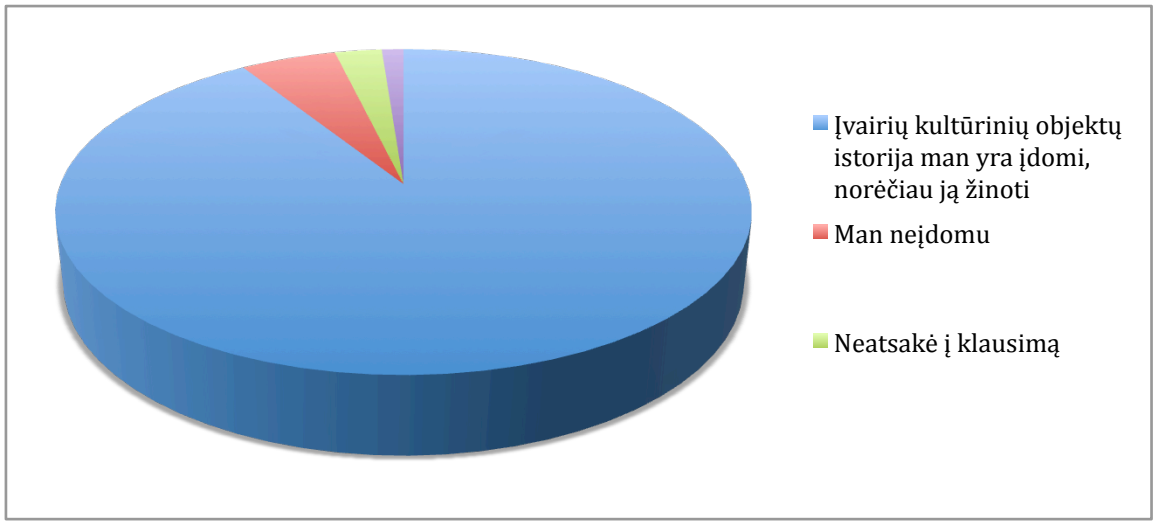

Apibendrinus pastarųjų klausimų rezultatus, darytina išvada, kad didžiajai daliai respondentų įvairios naujos susipažinimo su „Skalvijos” kino teatro istorija iniciatyvos atrodo patrauklios ir jie jomis mielu noru pasinaudotų.

Paprašius respondentų pasidalinti mintimis, kokie dar susipažinimo su „Skalvijos” kino teatro istorija būdai jiems atrodytų įdomūs, buvo sulaukta keletos tikrai įdomių pasiūlymų. Ne vienas iš apklaustųjų norėtų sudalyvauti susitikimuose, atsiminimų vakarėliuose su buvusiais kino teatro darbuotojais, tai pat su vyresniosios kartos šio kino teatro lankytojais, kurie galėtų su atėjusiais pasidalinti įdomiomis istorijomis. Tarp pasiūlymų buvo ir tokie variantai, kaip viktorina kino teatro istorijos tema, speciali televizinė

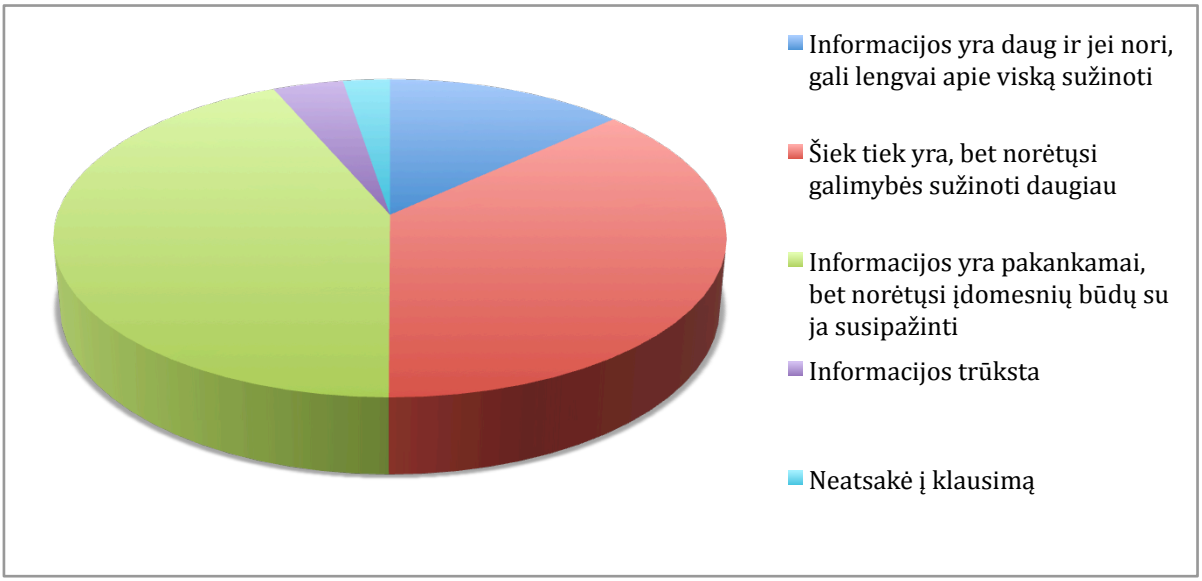
laida, specialus leidinys ir didesnė pasiūla straipsnių apie „Planetos”/„Skalvijos” istoriją bei interviu su buvusiais ir esamais “Skalvijos” kino teatro darbuotojais periodinėje spaudoje. Išsakytas pasiūlymas daryti kasmetinį renginį, supažindinantį su kino teatro istorija itin gerai koreliuoja su antrojo klausimo atsakymais, kuriame pastebėtina tendencija, jog dažnas iš respondentų pirmą kartą apsilankė “Planetos”/”Skalvijos” kino teatre, atvykęs studijuoti į Vilnių. Taip vis naujas ratas kino teatro lankytojų turėtų galimynę susipažinti su šio kino teatro istorija.

Paskutiniuose dvejuose anketos klausimuose respondentai buvo prašoma atsakyti kaip apskritai vertina kultūrinių objektų istoriją ir galimybes su ja susipažinti.

Į klausimą, kaip vertina kutūrinių objektų, tokių kaip teatrai, kino teatrai, muziejai ir pan., istoriją, 70 respondentų, o tai yra 92,1% visų apklaustųjų atsakė, jog ji pastariesiems yra įdomi ir jie norėtų ją žinoti. Tik 5,3% arba 4 respondentai atsakė, jog kultūrinių objektų istorija jiems nesvarbi ir neįdomi.

Apie tai, ką respondentai mano apie Lietuvos kultūrinių objektų istorijos prieinamumą ir pateikimą, pastarųjų atsakymai pasiskirstė taip: tik 13,2% arba 10 iš apklaustųjų mano, jog informacijos apie įvairius kultūrinius objektus yra daug ir ji yra gan lengvai prieinama. 36,8%, t.y. 28 respondentams norėtųsi galimybės sužinoti daugiau, kalbant apie kultūrinių objektų istoriją, o 43,4%, t.y. 33 respondentams atrodo, jog informacijos nors ir yra pakankamai, trūksta įdomesnių, kūrybiškesnių būdų su ja susipažinti. 3,9%, t.y. 3 respondentams, atrodo, kad informacijos trūksta.

Apibendrinus šių klausimų rezultatus, matome jog kultūrinių objektų objektų istorija absoliučiai didžiajai daliai respondentų atrodo įdomi ir jie nori apie ją sužinoti, tačiau trūksta tiek pačios informacijos apie įvairių kultūrinių objektų istoriją, bet ir įdomesnių ir kūrybiškesnių būdų su ja susipažinti.

7.2.2. Interviu tyrimo metodo rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti, kokios miesto vietos užima svarbiausia vietą ekspertų atmintyje, pastariesiems buvo užduotas klausimas:

1. *Pirmiausia norėčiau paklausti apie Vilnių. Vilnius – jūsų miestas. Kokios jo vietos jums pačios artimiausios ir visada išliks atmintyje? Kur leisdavot/leidžiate daugiausia laiko? Kur linksminsdavotės, kur atsipalaiduodavot?*

Izolda Keidošiūtė, atsakinėdama į šį klausimą, mini Žvėryno Vilniaus mikrorajoną. T.y. vietą, kurioje ji užaugo, patyrė pirmąsias meiles, turėjo daug draugų. Rūtai Oginskaitei svarbiausia vieta – jos namai Čiurlionio gatvėje, o Kornelijus Matuzevičius tarp labiausiai įsimintinų vietų mini Užupyje, Užupio gatvės 22-ąjį namą, kuriame gyveno visai vaikystėje, šalia esančias kalvas, kuriose lakstydavo su draugais. Tai pat miesto dalį aplink Lukiškes, kur gyveno šiek tiek vėliau. Andrius Bialobžeskis taip pat nenustebina ir pirmiausia vardina vietas, artimas biografiškai. Tai yra jo močiutės namas Beržyno gatvelėje, šalia Čiurlionio gatvės, tam tikrą Vingio parko dalį, į kurią jį vesdavo iš darželio, taip pat Karoliniškių

mikrorajoną, kuriame užaugo. Gyčiui Lukšui svarbiausios ir įsimintiniausios vietos yra Žvėryno ir Antakalnio Vilniaus mikro rajonuose buvusios Lietuvos kino studijos, kuriose jis lankėsi jau nuo mažų dienų. Matome aiškią tendenciją, jog didžiausią ir svarbiausią atminties dalį, kalbant apie savo miesto vietas, žmonėms užima pirmiausia tos vietos, kurios su jais siejasi biografiškai, kurios įsiminė dar visai vaikystėje. Tik po to visi ekspertai pradeda vardinti vietas, kuriose leisdavo laiką jau paaugę. I. Keidošiūtei antroji vieta, užimanti didžiulę dalį jos atmintyje, kalbant apie Vilnių, yra – Vilniaus universiteto senojo komplekso, kuriame ji studijavo, teritorija. Po jo, kavinės, šokiai, kuriose lankydavosi po paskaitų. A. Bialobžeskiui įstrigusios buvusios ledainės Pilies gatvėje, Gyčiui Lukšui – tam tikras laisvamanių kampelis, kuriame būdavo galima išsikalbėti, kavinė „Neringa". Visi pašnekovai sutinka, jog pirminės vietos aura, dvasia ilgam apsigyvena konkrečioje vietoje. Pavyzdžiui A. Bialobžeskis sako, jog buvusios ledainės gera atmosfera kažkaip persiduoda ir dabar vietoje jos esančiai „Pilies" kepyklėlėje, todėl jam malonu ten būti ir būna jis ten pastoviai. I. Keidošiūtei tuo tarpu visada einant pro restoraną „McDonald's" kvepia saldainiais ir kava. Ji negali pamiršti, ten kadaise buvusios saldainių parduotuvės su labai skania kava, kur lankydavosi nuo labai mažų metų iki pat studijų laikų. K. Matuzevičius taip pat antrina dėl įsismelkusių į vietą kvapų – užėjus į kino teatrą „Pasaka", jam iškart pakvimpa ten kadaise buvusio legendinio „Bočių" restorano kepsniais. Iš pašnekovų minčių aiškiai matyti, jog tam tikra pirminės vietos dvasia itin giliai įsitvirtina žmonių atmintyje ir geba atgaminti net praeityje užuostą kvapą.

Tuo tarpu, tam kad išsiaiškinti, kokią dalį ekspertų atmintyje užima buvę Vilniaus kino teatrai, jų buvo paklausta:

2. *Kokie buvo jūsų mėgiamiausi kino teatrai? Ar dažnai juose lankydavotės? Kokią vietą jie užima jūsų atmintyje, kalbant apie Vilnių?*

Visi be vieno pašnekovai prisipažino, jog kino teatruose lankydavosi itin dažnai ir kokių nors atsiminimų turi beveik apie kiekvieną iš jų, nors dažniausiai lankomi būdavo tie, kurie kiekvienam buvo artimiausi pagal lokaciją. R. Oginskaitei ir A. Bialobžeskiui „Vingis", I. Keidošiūtei „Žvaigždė", K. Matuzevičiui – „Pergalė" ir „Helios".

Izolda Keidošiūtė pabrėžia, jog kino teatruose ne tik dažnai lankydavosi, bet pakankamai dažnai juose ir dirbo. Pristatinėjo ten įvairius filmus, premjeras lietuviškas, tad jie jai kelia ypatingai daug sentimentų. Tuo tarpu K. Matuzevičius, vyriausias iš pašnekovų, itin gerai prisimena kino teatrą "Helios" – vieną seniausių Vilniuje, statytą dar prieš I Pasaulinį karą. K. Matuzevičiui atminty itin įstrigo fantastiškos jo lietos konstrukcijos. Tokios, kaip būdavo naudojamos stotims ar panašiai. Kaip kino teatrui, tai buvo keista, bet įspūdinga.

„Kronika" – kino teatras, tai pat sukeliantis daug gerų prisiminimų pašnekovams. K. Matuzevičius prisimena, jog tuo metu, kai kelionių, galima sakyti, nebūdavo, rodydamas dokumentinius filmus, šis kino teatras taip leisdavo susipažinti su pasauliu. Jame taip pat dažnai lankydavos ir Izolda Keidošiūtė, užsukdavo ir R. Oginskaitė.

Itin paprastas ir tuo unikalus, baraku ar medine troba pavadintas, visiem įstrigo ir kino teatras „Žvaigždė", buvęs Žvėryno mikrorajone šalia bažnyčios.

Nemažą atminties dalį tarp pašnekovų taip pat užima kino teatrai „Vingis" ir „Vilnius". Pastarasis įsiminęs įvairiais renginiais, lietuviško kino premjeromis, susitikimais su aktoriais. Ypatingai daug atsiminimų iš įvairių kino regninių „Vilniuje" ir „Pergalėje" turi režisierius Gytis Lukšas. Na, o akivaizdi gerų emocijų atsiminimų laimėtoja yra „Lietuva". Rūta Oginskaitė prisipažįsta, jog joje lankydavosi dažniausiai, jos nuomone, ten buvo rodomi svarbiausi filmai. A. Bialobžeskis sako, jog ten pamatydavo visas naujienas. Labai daug jame dirbo ir labai daug ten būdavau ir Izolda Keidošiūtė. Jai yra išlikę ypatingai dideli sentimentai šiam kino teatrui. Gytis Lukšas įvardija „Lietuvą", kaip tam tikrą tribūną, kuri palaispniui tapusi festivalių centru, buvo ir vieta, kur galėjai išreiškti savo nuomonę, padiskutuoti.

Kino teatras „Maskva" taip pat užima šiek tiek didesnę atminties dalį lyginant su kitais. Pašnekovai prisimena ten atsidariusią „reto filmo" salę, kurioje rodydavo geresnius filmus, tokius, kaip kad, tarkim, Frederico Fellini'o.

Išklausius ekspertų pasakojimus apie buvusius Vilniaus kino teatrus ir santykį su jais, puikiai matosi, jog visi pašnekovai praleisdavo gan didelę savo laisvalaiko, o kai kas ir darbo dalį, kino teatruose, tad neišvengiamai visos šios vietos yra įstrigusios jų prisiminimuose ir užima pakankamai didelę jų dalį.

Norint išsiaiškinti, kokią dalį tarp visų kino teatrų atsiminimų užimą atsiminimai apie kino teatrą „Planeta"/„Skalvija", ekspertams buvo užduotas klausimas:

3. *Kokių atsiminimų turite apie „Skalviją" („Planetą")?*

Paprašyti papasakoti savo atsiminimus apie „Planetos"/„Skalvijos" kino teatrą, pirmiausia visi mini tai, jog ten buvo dvi salės. Tai buvo tikrai išskirtinis dalykas to meto kino teatruose, todėl visiems ir įstrigo labiausiai. Gytis Lukšas puikiai prisimena, jog vienoje jų buvo rodomi filmai originalo kalba ir tai leido žiūrovams tobulinti savo užsienio kalbų žinias. Andriui Bialobžeskiui taip pat įstrigo „baisios medinės" šio kino teatro kėdės, kurios, kaip jam atrodo, skyrėsi nuo kitų kino teatrų. Izolda Keidošiūtė taip pat pamena, kad ten buvo rodoma daug dokumentikos. Vykdavo ir daug įvairių renginių, peržiūrų, net ir uždarų.

Tiek A. Bialobžeskis, tiek I. Keidošiūtė prisimena ir tai, kad „Planeta" daugiausia buvo „antro ekrano" kino teatras, t.y. kad ten dažniausiai būdavo rodomi jau kituose didžiuosiuose kino teatruose parodyti filmai. Tad, jei nepamatydavai filmo kitur, galėdavai ateiti į „Planetą" ir pažiūrėti. Tačiau Kornelijus Matuzevičius prisimena, kad šiame kino teatre filmai keisdavosi dažniau, nei kitur. Tad jei kituose kino teatruose žinodavai, kad filmas bus rodomas savaitę, tuo tarpu čia buvo taip, kad žinai, jog rodo kažką, tad reikia pabėgti iš pamokų, kad pažiūrėtum, nes daugiau neberodys. Iš „Planetoje" matytų filmų, jam labiausiai įstrigo vienas lenkiškas filmas, kuriame pasakojama kaip motina išvažiuoja į Kanadą ar kažkur kaip samdinė pas fermerį ir siunčia pinigus savo sūnui į Varšuvą, kad pastarasis pasistatytų namą. Jis jai fotografijas vis siunčia su darbų eiga, o visus pinigus iš tiesų „prapildavo". Ji sveikatą praradusi sugrįžta ir pamato, visas jos gyvenimo turtas - sūnelio pasakos.

Dar K. Matuzevičius iš „Planetos" prisimena tokį epizodą, jog ten dažnai keisdavosi filmai. Kitur būdavo, jog žinodavai, kad rodys savaitę, o su „Planeta" būdavo taip, kad žinai, jog turi pabėgti iš pamokų, kad pažiūrėtum filmą.

Nė vienam iš pašnekovų „Planetos" kino teatras nebuvo pats įsimintiniausias, tačiau vienokių ar kitokių atsiminimų iš jo išliko kiekvienam. Labiausiai, turbūt, Gyčiui Lukšui, kuriam pačiam, kartu su tuometine šio kino teatro direktore, Živile Pipinyte, teko gelbėti šią vietą atstovaujant savivaldybėje ir įtikinėjant valdininkus, kad miestui ir jo žmonėms „Planetos"/„Skalvijo" tikrai reikia.

Tam, kad išsiaiškintume ir suprastume „Planetos"/„Skalvijos" kino teatro reikšmę šiandien, jo, kaip simbolio, vertę, ekspertų buvo paklausta:

4. *„Skalvija" – vienintelis išlikęs „sovietinis" kino teatras Vilniuje. Ar galėtume sakyti, jog šis kino teatras dabar tam tikra prasme reprezentuoja visų buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią (genius loci)?*

„Aš begalo džiaugiuosi, kad šis kino teatras išliko", - sako Izolda Keidošiūtė. Einant pavyzdžiui per „United Colours of Benetton", kur anksčiau buvo „Vilniaus" kino teatras, jai itin skauda širdį. Nors kartu ji mano, jog visi tokie pasikeitimai yra tiesiog amžiaus dalykas. Ir nors dabar I. Keidošiūtė sakosi, jog „Skalvija" jai nesukelia jokių asociacijų su praeitim, pastarąją ji palygina su buvusia „Maskvos" retų filmų sale. Jai atrodo, jog tam tikra prasme, tai yra tai, ką iš dalies dabar daro "Skalvija". Su išsaugota ir išlaikyta „Skalvijos" senųjų kino teatrų dvasia sutinka aktorius A. Bialobžeskis. „Skalvija" su mažai pasikeitusiu interjeru, šiokia tokia išlikusia betvarke tiek kino teatro aplinkoj, tiek filmų rodyme tiek ir administracijoj, jam atrodo ganėtinai nostalgiškas ir linksmas "reikalas". Jam paantrina ir Kornelijus Matuzevičius, manantis, jog „Skalvijoj" toji dvasia neabejotinai yra išlikusi. Jam, atėjusiam į šį kino teatrą, kyla jausmai, kad yra išlikęs kino teatras, toks, kaip būtent ir buvo kino teatras seniau. Jam "Skalvija" turi jautrumo ir ano meto kvapo.

Gyva „Skalvijos" dvasia neabejoja ir Gytis Lukšas, tačiau ar ji galėtų reprezentuoti visus buvusius kino teatrus, jis abejoja ir vis pabrėžia, jog kiekvienas tuometinis kino teatras turėjo savo atskirą veidą. Tuo tarpu ir Rūta Oginskaitė nėra užtikrinta dėl „Skalvijos" kino teatro dvasios. Tačiau ji sutinka, jog „Skalvijos" atmosfera neabejotinai yra išskirtinė. Jai bet kokios istorinės vietos visada turi automatišką pranašumą prieš bet kokią, kad ir nuostabią naujai atsiradusią vietą.

Rekomendacijos ir siūlymai

Šiame darbe atliktas tyrimas leido susipažinti su žmonių nuomone vertinant kultūrinių objektų, tokių kaip teatrai, kino teatrai, muzijai ir pan. istoriją. Tyrimo rezultatai atskleidė ir patvirtino hipotezę, jog tokių objektų istorija žmonėms atrodo įdomi, verta žinoti ir pastarieji ja domisi, kiek tai leidžia dabartinės galimybės. Tiesa, tyrimas parodė, jog esama situacija, kalbant apie visuomenės informavimą apie Lietuvos kultūrinių objektų istoriją, nėra vertinama visiškai teigiamai. Žmonėms norisi daugiau ir įvairesnių būdų susipažinti su įvairių kultūrinių objektų istorija.

Hipotezė, jog kino teatrai užimą pakankamai svarbią atminties dalį kalbant apie Vilniaus miesto istoriją, pasitvirtino visiškai. Atliktas tyrimas parodė, jog kino teatruose buvo praleidžiama itin daug laiko ir atsiminimai apie kiekvieną jų yra vis dar gyvi juose besilankiusių žmonių atmintyje.

Tuo tarpu hipotezė, jog „Skalvijos" kino teatras yra svarbi istorinė vieta, dabar reprezentuojanti visų buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią pasitvirtino tik iš dalies. Viena vertus tyrimo rezultatai parodė, jog žmonės „Skalviją" vertina ir laiko istoriniu, svarbiu Vilniaus miesto objektu, tačiau sakyti, jog ji yra išsaugojusi ir gali perteikti anuometinę kino teatrų dvasią, tvirtai sakyti negalima. Gyvenimiška situacija yra pasikeitusi iš esmės, tad tokios kino teatrų dvasios, kaip buvo anksčiau, nebeliko apskritai. „Skalvija" tik iš dalies, savo nepakitusia vieta, vis dar pakankamai senovišku interjeru, lyginant su kitais šiuo metu Vilniuje veikiančiais kino teatrais, gali šiek tiek atgaminti praeitį.

Atsižvelgiant į tai ir į anketinio tyrimo metodo rezultatus, kurie atskleidė, jog didžiulė dalis respondentų nežino beveik nieko arba tik šiek tiek apie kino teatro istoriją ir kad norėtų sužinoti daugiau, rodo, kad „Skalvijos" kino teatras nepakankamai užsiima savo istorijos puoselėjimu, išsaugojimu bei visuomenės informavimu apie ją. Šios problemos sprendimo būdas yra gan nesudėtingas ir nereikalaujantis ypatingų resursų. Viena vertus, aprimus penkiasdešimtmečio šurmuliui nereikėtų atsisakyti pradėtų gražių iniciatyvų akcentuoti savo kino teatro ilgaamžiškumą. T.y. ir toliau prieš repertuarinius kino filmus rodyti skaidres su istorine infomacija apie „Planetos"/"Skalvijos" kino teatro istoriją, taip pat archyvinius filmukus su senesnėmis Vilniaus, o gal ir visos Lietuvos, kino teatrų gyvavimo akimirkomis. Neapleisti, o tik kuo daugiau dėmėsio ir toliau skirti „Facebook" socialinio tinklo paskyrai

„„Planetos” namas Vilniuje”, joje taip pat įvairiais būdais įtraukiant savo mini bendruomenės narius.

Atnaujintas „Skalvijos” kino teatro logotipas buvo puiki ir paprasta kino teatro ilgaamžiškumo akcentavimo iniciatyva, tačiau jos potencialas nebuvo išnaudotas iki galo. Nors naują logotipą galime matyti ant naujo tipo pakvietimų į kino teatrą bei repertuaro lankstinukų, internetiniame „Skalvijos” puslapyje jis taip ir nebuvo pakeistas. Kita vertus, norint juo naudotis ir toliau, reikėtų pagalvoti apie šiokias tokias modifikacijas, kurios neapsiribotu baigtiniu skaičiumi 50.

Be šių, aukščiau išvardintų „Skalvjos” kino teatro istorijos viešinimo iniciatyvų, sekantis, logiškai sekantis, žingsnis, siekiant kuo didesnio „Skalvijos” kino teatro istorijos žinomumo link, turėtų būti tokių ir panašių iniciatyvų plėtimas. Atsižvelgiant į didelį turistų srautą Vilniuje, kuris prognozuojama, jog šiemet dar didės ir atkreipiant dėmesį į padidėjusį vietinio turizmo susidomėjimą, rekomenduotina būtų „Skalvijos” kino teatrą, kaip seniausiai Vilniuje veikiantį, pozicionuoti kaip turistinį objektą. Viena vertus tikslinga būtų įtrauktį šią vietą į lankytinų Vilniaus miesto vietų sąrašą ir žemėlapį, antra vertus, puiki iniciatyva būtų organizuoti lokalias eksursijas po buvusius Vilniaus kino teatrus, kurių pabaiga galimai būtų istorinio filmo peržiūra „Skalvijos”, kaip paskutiniame, išlikusiame iš jų, kino teatre. Kadangi „Skalvijos” kino teatro darbuotojai jau yra rengę panašių ekskursijų, šios iniciatyvos išplėtojimas nereikalautų didelių pastangų bei resursų.

Dar vienas iš dalies egzistuojantis, bet iki šiol „Skalvijos” istorijos akcentavimui neišnaudotas būdas yra parodos „Skalvijos” kino centro galerijoje. Kiekvieną mėnesį, o kartais net ir dažniau, „Skalvijos” kino teatre yra atidaroma vis nauja paroda. Per ilgą šio kino teatro gyvavimą ten buvo surengta begalės fotografijos, tapybos, grafikos parodų, tačiau nebuvo susimąstyta, jog tinkamai parinkus eksponatus, būtų galima reprezentuoti pačio kino teatro istoriją. Tarp tokių parodų galėtų atsirasti „Planetos”/„Skalvijos” istoriją atspindinčių fotografijų parodos, senojo Vilniaus fotografijos, buvusių kino teatrų fotografijų ciklas, „Planetoje”/„Skalvijoje” rodytų filmų plakatų parodos ir dar daugybė panašių parodų, galinčių uždėti istorinius šio kino teatro akcentus.

Kalabant apie kino teatro istorijos aktualizavimą, jokiu būdu negali būti pamirštas ir pats kinas. Susiejant jį ir istoriją, pasiūlymas būtų organizuoti „Planetoje”/„Skalvijoje” rodytų filmų seansus. Atsižvelgiant į tai, jog nėra pilnai išlikusių pamečių šio kino teatro repertuarų, o tik fragmentiniai kai kuriais metais paminėti rodyti filmai periodinėje spaudoje,

rekomenduotina sudarinėti filmų ciklus pagal dešimtmečius. Tokiu principu galimai būtų sudaryti septinto, aštunto, devinto ir dešimto dešimtmečių kino filmų ciklai.

Atsižvelgiant į interviu tyrimo metu gautus atsakymus, kurių metu paaiškėjo, jog emocinis ryšys su tam tikromis vietomis dažnai pasireiškia per jutiminius potyrius, galime daryti prielaidą, jog „Skalvijos" kino teatro istorijos aktualizavimas būtų galimas ir pasitelkiant penkis žmogaus pojūčius – vaizdą, garsą, kvapą, lytėjimą ir skonį. Jutimai mus sieja su atmintimi ir gali tiesiogiai sukelti emocijas[50]. Tai, ką mes matome ir jaučiame atėję į kino teatrą, kasmėnėsiniai repertuariniai bukletai, kino salės kėdės, kino teatro sienos, kvapas, kuris yra įsigėręs į tas sienas, skonis kavos, kurią gauname kino teatro bufete, atitinkamo laikmečio muzika ir traškantis juostos garsas seanso metu – tokio pobūdžio jutiminės stimuliacijos verčia žmones elgtis iracionaliai. Vis dažniau vartotojai išreiškia troškimą patekti į daugiamatį pasaulį, kuris sužadintų įvairiapusį jutiminį potyrį, kuris geba sukurti emocinį ryšį[51]. Tokiu būdu, pasitelkus visus penkis žmogaus pojūčius, sukuriant emocinį kino teatro lankytojų įsitraukimą, galimai būtų sužadinami senesnės kartos prisiminimai, o jaunesniajai kartai – tai būtų būdas patirti „gyvą" istoriją. Tiesa, tokių potyrių panaudojimo galimybėms yra būtinas atskiras tolimesnis tyrimas, kuris padėtų išsiaiškinti visų penkių pojūčių asociacijas su kino teatrų istorija.

[50] Lindstrom, M. Prekės ženklo jausmas, Vilnius, 2008, p. 19
[51] Ten pat.

Išvados

Šiame darbe yra pateikiama Vilniaus kino teatrų istorijos apybraiža bei „Skalvijos" kino teatro, kaip atminties vietos, istorinio ir reikšmingo Vilniaus miesto objekto visų jų kontekste, analizė. Ištyrus „Skalvijos" kino teatro reikšmę, išanalizavus teorinius aspektus ir kino teatro sklaidos priemones, akcentuojančias jo istoriją buvo padarytos tokios išvados:

- Kultūriniai miesto objektai, tokie kaip teatrai, kino teatrai, muziejai ir pan. yra svarbios vietos miesto gyventojams ir jų istorija pastariesiems atrodo svarbi, įdomi ir verta žinoti, tačia yra pasigendama daugiau ir įvairesnių galimybių susipažinti su ja.
- Kino teatrai buvo itin dažnai lankomos vietos, kuriose būdavo praleidžiama daug laiko, tad šie objektai neišvengiamai yra įsitvirtinę žmonių atmintyje ir užima ten pakankamai didelę vietą, kalbant apie Vilniaus miesto istorijos kontekstą. Apie kiekvieną iš buvusių kino teatrų, ten besilankę žmonės, yra išsaugoję atitinkamų atsiminimų, kurie tebėra gyvi.
- „Skalvijos" kino teatras nėra daugiausia prisiminimų žmonėms sukeliantis Vilniaus kino teatras, tačiau nepaisant to, kad jis nebuvo išskirtinis anksčiau, šiuo metu šis kino teatras, kaip vienintelis išlikęs, yra vertinamas.
- Gyvenimiška situacija ir kino teatrų bei jo žiūrovų santykis per pastaruosius penkiasdešimt metų yra stipriai pasikeitęs, todėl negalima sakyti, jog „Skalvijos" kino teatras dabar atspindi visų buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią. Jos, kaip tokios, paprasčiausiai nebėra visai.
- „Skalvijos" kino teatras, kita vertus, per mažai dėmesio skiria savo istorijos akcentavimui. Vyresni šio kino teatro žiūrovai nėra motivuojami prisiminti, o jaunesniųjų tarpe „Skalvijos" istorija yra visai nežinoma arba žinoma tik iš dalies.
- „Skalvijos" kino teatras savo istorijos viešinimu ir populiarinimu užsiėmė tik šiais metais, artėjant kino teatro penkiasdešimties metų jubiliejui. Ta proga buvo prisiminta ir žiūrovam prieš repertuarinius kino filmus skaidrių ir achyvinių filmukų pavidalu pristatoma pačio kino teatro ir visų to meto kino teatrų istorija, sukurta „Facebook" socialinio tinklo paskyra, skirta išimtinai „Skalvijos" kino teatro istorijai, senesnis logotipas pakeistas į jubiliejinį,

akcentuojantį kino teatro ilgaamžiškumą. Tačiau naujos iniciatyvos po jubiliejaus šventės buvo greitai pamirštos, prieš filmus nei skaidrės, nei archyvinė medžiaga nebėra rodoma, „„Planetos" namo Vilniuje" paskyra „Facebooke" naujo pranešimo nesulaukia jau nuo 2013 m. kovo 23 d.. Kolkas liko tik logotipas, kuris, deja, irgi nebuvo išnaudotas visais įmanomais būdais – „Skalvijos" kino teatro internetinėje svetainėje logotipas iki šiol nėra pakeistas.

- Be pradėtų iniciatyvų tąsos, tolimesnės „Skalvijos" kino teatro istorijos sklaidos gairės būtų: „Skalvijos" kino teatro įtraukimas ir lankytinų Vilniaus miesto vietų sąrašą ir žemėlapius, eksursijų po buvusius Vilniaus kino teatrus organizavimas, istorinių parodų rengimas „Skalvijos" kino centro galerijoje, istorinių, „Planetos"/„Skalvijos" kino teatre rodytų, filmų seansai.

Santrauka

Rasa Mikulevičiūtė

KULTŪRINIŲ OBJEKTŲ ISTORIJOS AKTUALIZAVIMAS. KINO CENTRO "SKALVIJA" ATVEJO ANALIZĖ

Baigiamasis magistro darbas

Darbo vadovė doc. dr. Irena Alperytė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Aukštųjų studijų fakultetas

UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedra

Vilnius, 2003

Darbo apimtis – 86 psl.

Darbo tikslas: ištirti „Skalvijos" kino teatro istorijos reikšmę jos įvaizdžiui, jo raidos specifiką kintant istoriniam kontekstui ir pasiūlyti tolimesnes sklaidos gaires.

Uždaviniai:

- Išsiaiškinti kultūrinių objektų istorijos svarbą miesto gyventojamas miesto istorijos kontekste
- Išsiaiškinti, kokią vietą vilniečių atmintyje užima ir kokią jiems reiškmę turi buvę miesto kino teatrai;
- Ištirti, kokią istorinę reiškmę turi „Skalvijos" kino teatras ir ar/kaip jis reprezentuoja praeitį;
- Išsiaiškinti, kokiais būdais iki šiol buvo aktualizuojama „Skalvijos" kino teatro istorija.

Darbo tikslas ir uždaviniai įgyvendinami apibendrinus kompleksinio tyrimo rezultatus. Tyrimo eigoje naudotas kiekybinis "Skalvijos" kino teatro žiūrovų nuomonės ir poreikių tyrimo metodas – anketinė apklausa, atlikti keturi giluminiai interviu su vilniečiais arba didžiąją savo gyvenimo dalį gyvenusiais kultūros žmonėmis, kurie visi turi vienokį ar kitokį santykį su šio miesto kino teatrais.

Susisteminus darbe pateiktas teorines įžvalgas ir tyrimo rezultatus, buvo apibrėžta kultūrinių miesto objektų svarba jo gyventojams, kino teatrų vieta miestiečių atmintyje bei "Skalvijos" kino teatro svarba bei šiandieninė jos istorijos reprezentacinė funkcija. Ištirtos esamos "Skalvijos" kino teatro istorijos aktualizavimo priemonės ir pasiūlytos tolimesnės perspektyvos.

Pagrindinės išvados:

- Kultūriniai miesto objektai yra svarbūs miesto gyventojams ir jų istorija pastariesiems atrodo svarbi, įdomi ir verta žinoti, tačia yra pasigendama daugiau ir įvairesnių galimybių susipažinti su ja.
- Kino teatrai buvo itin dažnai lankomos vietos, kuriose būdavo praleidžiama daug laiko, tad šie objektai neišvengiamai yra įsitvirtinę žmonių atmintyje ir užima ten pakankamai didelę vietą.
- "Skalvijos" kino teatras nėra daugiausia prisiminimų žmonėms sukeliantis Vilniaus kino teatras, tačiau nepaisant to, kad jis nebuvo išskirtinis anksčiau, šiuo metu šis kino teatras, kaip vienintelis išlikęs, yra vertinamas.
- Gyvenimiška situacija ir kino teatrų bei jo žiūrovų santykis per pastaruosius penkiasdešimt metų yra stipriai pasikeitęs, todėl negalima sakyti, jog "Skalvijos" kino teatras dabar atspindi visų buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią. Jos, kaip tokios, paprasčiausiai nebėra visai.
- "Skalvijos" kino teatras skiria per mažai dėmesio savo istorijos aktualizavimui.
- "Skalvijos" kino teatras savo istorijos viešinimu ir populiarinimu užsiėmė tik šiais metais, artėjant kino teatro penkiasdešimties metų jubiliejui. Skaidrių ir archyvinių filmukų pavidalu prieš repertuarinius kino filmus buvo pristatoma pačio kino teatro ir visų to meto kino teatrų istorija, sukurta "Facebook" socialinio tinklo paskyra, skirta išimtinai "Skalvijos" kino teatro istorijai, senesnis logotipas pakeistas į jubiliejinį, akcentuojantį kino teatro ilgaamžiškumą. Tačiau naujos iniciatyvos po jubiliejaus šventės buvo greitai pamirštos.
- Be pradėtų iniciatyvų tąsos, tolimesnės "Skalvijos" kino teatro istorijos sklaidos gairės būtų: "Skalvijos" kino teatro įtraukimas ir lankytinų Vilniaus miesto vietų sąrašą ir žemėlapius, eksursijų po buvusius Vilniaus kino teatrus

organizavimas, istorinių parodų rengimas “Skalvijos” kino centro galerijoje, istorinių, “Planetos”/”Skalvijos” kino teatre rodytų, filmų seansai.

Summary

Rasa Mikulevičiūtė

ACTUALIZATION OF HISTORY OF THE CULTURAL OBJECTS. CINEMA CENTER "SKALVIJA" CASE STUDY

Final master thesis

Supervisor doc. dr. Irena Alperytė

VILNIUS ACADEMY OF ART

Faculty of higher studies

UNESCO Department of culture management and culture politics

Vilnius, 2013

Scope of work – 86 pages

Objective of the thesis: to investigate movie theatre's „Skalvija" history's impact on the theatre's image, its development in a changing historical context and to deliver guidelines for future prospects.

The following **tasks** were set:

- To analyse how important is the history of cultural objects to the city residents;
- To research the importance of old movie theathers in the common memory;
- To pursue an analysis of the value of „Skalvija" movie theatre and how it represents the past;
- To analyse the ways of „Skalvija's" history representation implemented so far.

Objective and tasks of the thesis were realized under the grounds of complex research. A quantative research method was brought into practice. A questionary and four interviews had been made in order to analyse the opinions and the needs of movie theather's visitors.

Having summed up the theoretical insights and results of the research, the value of cultural objects for the city residents was defined, the importance of movie theatres in the common memory deployed along with the importance of „Skalvija“ and it‘s history‘s representative function.

Conclusion of the thesis:

- Cultural objects are considered to be important for city‘s residents although the lack of broader range of their represantation has been notified.
- Movie theathers were an important part of people‘s cultural life, therefore they have deep roots in the common memory.
- Although movie theatre „Skalvija“ is not the most memorable theathre in Vilnius, the fact that it is the only fuctioning old movie theathre in town, raises its importance in the common opinion.
- The spirit of old movie theatres is no longer vivid, therefore it is false to consider „Skalvija“ as a representative of all old movie theatres and their particularities.
- Movie theatre „Skalvija“ is not popularizing it‘s history sufficiently.
- The 50th anniversary of movie theatre „Skalvija“ has effected in a more active popularization of theathre‘s history. Archival short-cut movies, slides were presented to the viewers, Facebook page devoted to the history of „Skalvija‘ was created, an old logo was replaced by a new one, putting an accent of theatre‘s long-year functioning. These initiatives were forgotten after the celebrations of „Skalvija‘s“ anniversary.
- The future guidelines are as follows: including „Skalvija“ in the touristic routes and maps of Vilnius; organizing excursions of old movie theatres in Vilnius; organizing historical exhibitions in „Skalvija‘s“ gallery; viewing movies from „Slavija‘s“ old repertoire.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. Assmann A. *Prisiminimai ir atmintis* [žiūrėta 2013 m. gegužės 15 d.], prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-05-09-aleida-assmann-prisiminimai-ir-atmintis/62370>

2. Atminties kultūra Lietuvoje (I dalis), Lietuvos istorijos institutas, XX amžiaus istorijos skyrius, Mokslo tyrimo programa

3. Berenis, V. Istorinė tradicija ir moderniosios istorijos iššūkiai, In *Kultūrologija*, 2006, Nr. 13

4. Bumblauskas, A. Vilniaus universiteto istorinės atminties modeliai ir praeities reprezentacijos XIX-XX amžiuje. In *Lietuvos istorijos studijos*, T. 16

5. Burbaitė, E. *Pokalbis su Sonata Žalneravičiūte apie „Skalvijos" penkiasdešimtmetį: „Skalvijos" žiūrovas yra tas, kuris linkęs žiūrėti kiek kitokį kiną* [žiūrėta 2013 kovo 29 d.], prieiga per internetą: <http://kinfo.lt/pokalbis-su-sonata-zalneraviciute-apie-skalvijos-penkiasdesimtmeti-skalvijos-ziurovas-yra-tas-kuris-linkes-ziureti-kiek-kitoki-kina/>

6. Čepaitienė, R. *Laikas ir akmenys: kultūros paveldo sampratos moderniojoje Lietuvoje*, Vilnius, 2005

7. Fraser, M., Dutta, S. *Mano virtualieji aš: kaip socialiniai tinklai keičia gyvenimą, darbą, pasaulį*, Vilnius, 2008

8. Grigolytė, R. *Žiūrovai ploja reklamai. Įmanoma?* [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per interenetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:EhdG9tfShOcJ:www.balsas.lt/naujiena/372069/ziurovai-ploja-reklamai-imanoma+&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>

9. Hamilton, B. *Crowdsourcing and Curating Collective Memory, Legends and Local History with Facebook Groups* [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0M30tTRieY0J:theunquietlibrarian.wordpress.com/2011/08/03/crowdsourcing-and-curating-collective-memory-legends-and-local-history-with-facebook-groups/+&cd=7&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>

10. Lavrinec, J. Miesto studjos: trys žvilgsnio perspektyvos, In *Filosofija. Sociologija*, 2010, T. 21

11. Lindstrom, M. *Prekės ženklo jausmas*, Vilnius, 2008

12. *Logotipas – kas jis, koks jis turėtų būti* [žiūrėta 2013 m. gegužės 29 d.], prieiga per internetą: <http://uzdarbis.lt/t149745/logotipas-kas-jis-koks-jis-turetu-buti/>

13. Mikalauskas, V. *Kinas Lietuvoje*, Vilnius, 1999

14. Mikulskaitė, D. *LLK Kinas Salė Sovietinė Atsisveikinimas* [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: <http://issuu.com/julonnet/docs/plan23b#embed>

15. Nikžentaitis, A. Laikinosios ir Lietuvos Respublikos sostinių kultūrinės atmintys: lyginamosios analizės bandymas, In *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, 2009 m., T. 9, p. 235-246

16. Oginskaitė, R. *50-metį švenčianti „Skalvija" įveikė ir sovietmečio, ir laisvės iššūkius* [žiūrėta 2013 m. kovo 21 d.], prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/kultura/50-meti-svencianti-skalvija-iveike-ir-sovietmecio-ir-laisves-issukius.htm>

17. Pramogų agentūra "Vaiduokliai" [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per internetą: <http://www.vaiduokliai.lt/Laisvalaikis-pramogos-LT.html>

18. Repečkaitė, D. *Kolektyvinės atminties užribiai* [žiūrėta 2013 m. balandžio 15 d.], prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/education/kolektyvines-atminties-uzribiai.d?id=53082139#ixzz2PsZoeNGD>

19. *Restoranas „Neringa"* [žiūrėta 2013 m. kovo 21 d.], prieiga per internetą: <http://www.straipsniai.lt/pramogos/informacija/restoranai/puslapis/5790>

20. Šadžius, H., Žepkaitė, R., Žiugžda J., *Vilniaus miesto istorija: nuo Spalio revoliucijos iki dabartinių dienų*, Vilnius, 1972

21. Šimonėlienė, A. *Vizualios komunikacijos vaidmuo internetinėje erdvėje ir poveikis vartotojui* [žiūrėta 2013 m. gegužės 29 d.], prieiga per internetą: <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/socialines_informatikos_fakultetas/Konferencija/B_2012-12-26.pdf#page=162>

22. Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*, Vilnius, 2003

23. Trimonienė, R. *Šiaulių klebono Petro Tarvainio „Linksmas pasveikinimas": XVII a. lokalinės istorinės atminties pavyzdys* [žiūrėta 2013 m. balandžio 19 d.], prieiga per internetą: <http://archive.minfolit.lt/arch/21501/21905.pdf>

24. *Trumpa Lietuvos turizmo apžvalga* [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per internetą: <http://www.tourism.lt/upload/TurizmoStat/Trumpa-turizmo-apzvalga-2011-pub.pdf>

25. Visockaitė, J. *Seniausias Vilniaus kino teatras* [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: <http://www.satenai.lt/?p=3986>

26. *Visus lūžius ištvėrusi „Skalvija" švenčia 50-metį* [žiūrėta 2013 m. kovo 19 d.], prieiga per internetą:

<http://www.skalvija.lt/index.php/naujienos/visus_luzius_istverusi_skalvija_svencia_50_meti/1241>

27. Žalneravičiūtė, S. *Atrasta "dingusio" kino teatro istorija* [žiūrėta 2013 m. kovo 19 d.], prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qCY6higUCDEJ:www.zurnalaskinas.lt/lt/kino_istorija/321plan1.html+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt, žiūrėta 2013-03-19>

28. Žalneravičiūtė, S. *„Skalvijos" žiūrovas yra linkęs žiūrėti kiek kitokį kiną* [žiūrėta 2013 m. kovo 22 d.], prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-03-12-sonata-zalneraviciute-skalvijos-ziurovas-yra-linkes-ziureti-kiek-kitoki-kina/97078>

29. Žakas, A. *4 mitai apie socialinius tinklus* [žiūrėta 2013 m. balandžio 6 d.], prieiga per internetą: <http://www.socialusmarketingas.lt/blogas/4-mitai-apie-socialinius-tinklus/>

30. *"Skalvijos" įžvalgos, Sausis* [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: <http://izangos.blogspot.com/2013_01_01_archive.html>

31. *"Skalvijos" įžvalgos, Vasaris* [žiūrėta 2013 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą: <http://izangos.blogspot.com/2013_02_01_archive.html>

32. *"The New York Times": 2013 m. būtina aplankyti Lietuvą, nes tai neatrastas alaus kraštas* [žiūrėta 2013 m. balandžio 17 d.], prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/pasaulis-kiseneje/straipsnis/per-lietuva/the-new-york-times-2013-m-butina-aplankyti-lietuva-nes-tai-neatrastas-alaus-krastas-642-296485>

Priedų sąrašas

1. Anketa
2. Interviu su Izolda Keidošiute
3. Interviu su Rūta Oginskaite
4. Interviu su Kornelijumi Matuzevičiumi
5. Interviu su Andriumi Bialobžeskiu
6. Interviu su Gyčiu Lukšu
7. 2004 m. sausio mėn. „Skalvijos" kino teatro repertuaras
8. 1973 m. „Skalvijos" kino teatro namo nuotrauka
9. „Skalvijos" kino teatro kvietimas su jubiliejiniu logotipu

Priedai

PRIEDAS NR. 1

Anketa

1. “Skalvijos” kino teatrui 50 metų – tai ilgiausiai Vilniuje veikiantis kino teatras. Kaip jį vertinate?

- Tai istorinė, išskirtinė miesto vieta, verta būti išsaugota
- Nemanau, kad ji kuo nors išskirtinė ir svarbi
- Neturiu nuomonės

2. Ar žinote ką nors apie šio kino teatro istoriją? (pvz. kada jis atsirado, kaip anksčiau vadinosi, kaip atrodė ir pan.)

- Žinau gana daug
- Žinau šiek tiek
- Nieko nežinau

3. Ar norėtumėte sužinoti daugiau apie kino teatro “Skalvija” istoriją?

- Taip
- Ne

4. Ar per pastarąjį pusmetį pastebėjote prieš kino filmus "Skalvijoje" rodomas skaidres su istorijos momentais bei archyvinės medžiagos filmukus? Ar norėtumėte taip pateiktą informaciją matyti pastoviai?

- Pastebėjau, norėčiau ir toliau matyti tokio tipo informaciją prieš filmus “Skalvijoje”
- Pastebėjau, bet daugiau nebenorėčiau šito matyti
- Nepastebėjau, bet norėčiau matyti šitaip pateiktą informaciją prieš filmus “Skalvijoje”
- Nepastebėjau ir nenorėčiau

5. Ar žinote, jog egzistuoja „Facebook“ paskyra, skirta išimtinai tik „Skalvijos“ kino teatro, jo namo istorijai?

- Žinau, esu ją pamėgęs
- Žinau, bet nesu jos pamėgęs, neseku jos naujienų

- Iki šiol nežinojau, bet dabar apsilankysiu ir pamėgsiu
- Nežinau ir man neįdomu

6. Ar dalyvautumėte ekskursijoje po buvusius Vilniaus kino teatrus, kurios pabaiga – filmo peržiūra „Skalvijoje“?

- Tikrai taip
- Greičiau taip, nei ne
- Nežinau
- Ne

7. Ar apžiūrėtumėte „Skalvijos“ galerijoje esančią „Skalvijos“ istorijos fotografijų parodą?

- Ateičiau pažiūrėti net jei nežiūrėčiau jokio filmo
- Jei ateičiau žiūrėti filmo, pažiūrėčiau prieš jį ar po jo
- Ne

8. Ar apžiūrėtumėte „Skalvijos“ galerijoje esančią senų, „Skalvijoje“ rodytų, filmų plakatų parodą?

- Ateičiau pažiūrėti net jei nežiūrėčiau jokio filmo
- Jei ateičiau žiūrėti filmo, pažiūrėčiau prieš jį ar po jo
- Ne

9. Ar sudalyvautumėte senų, „Skalvijos“ kino teatre rodytų, filmų plakatų aukcione?

- Sužinojęs(-usi), kada jis vyksta, būtinai ateičiau ir sudalyvaučiau
- Jei netučia užtaikyčiau, sudalyvaučiau
- Ne

10. Ar jus domintų senų, „Skalvijos“ kino teatre rodytų, filmų ciklai?

- Taip
- Ne

11. Ar jums patiktų, jei bilietai ir kvietimai į kino teatrą būtų su fotografijomis, piešiniais ar istorine informacija apie "Skalvijos" istoriją?

- Taip
- Ne
- Man nesvarbu, kaip atrodo bilietai ir kvietimai

12. Galbūt turėtumėte dar kokių nors pasiūlymų susipažinimui su “Skalvijos” kino teatro istorija? Jei taip, kokių?

13. Ar jums apskirtai atrodo, jog kultūrinių objektų (teatrų, kino teatrų, muziejų ir pan.) istorija yra svarbi ir įdomi žinoti?

- Taip, įvairių kultūrinių objektų istorija man įdomi, norėčiau ją žinoti
- Man neįdomu

14. Kaip jums atrodo ar apie Lietuvos kultūrinių objektų istoriją yra pakankamai infomacijos?

- Taip, jos yra daug ir jei nori, gali lengvai apie viską sužinoti
- Šiek tiek yra, bet norėtųsi galimybės sužinoti daugiau
- Informacijos yra, bet norėtųsi įdomesnių būdų su ja susipažinti
- Informacijos trūksta

PRIEDAS NR. 2

Interviu su kino kritike Izolda Keidošiūte 2013-05-27

R. M.: Pirmiausia norėčiau paklausti apie Vilnių. Vilnius – jūsų miestas. Kokios jo vietos jums pačios artimiausios ir visada išliks atmintyje? Kur leisdavot/leidžiate daugiausia laiko? Kur linksminsdavotės, kur atsipalaiduodavot?

I. K.: Beabejo, kad man svarbiausia vieta, nors aš ten seniai jau negyvenu, bet ten išaugau ir mokyklą lankiau Žvėryne. Nepaisant to, kad jis dabar nežmoniškai keičiasi ir man ne viskas patinka, kas jame keičiasi - tai man yra svarbiausia vieta. Su ja susijusi vaikystė, pirmos meilės, ten labai daug draugų gyveno. Taip pat visa universieto teritorija. Vėlgi dėl tų pačių sentimentų. Mes kaip tik mokėmės senajame pastate. Tai tokios va pačios brangiausios vietos. Dar gal kavinės, kuriose lankydavomės jaunystė. Bet kad jų jau dabar nėra. Išskyrus „Neringą", kuri yra visiškai kitokia. Buvo tokia dar tokia "Rūta", kur visas jaunimas rinkdavosi. Ne taip toli nuo muzikos ir teatro akademijos. Šiaip visas senamiestis. Iš universiteto į daugelį vietų eidavom. Tas pats dailės institutas, dabar dailės akademija. Ten geriausi šokiai visame vilniuje vykdavo. Labai daug laiko praleisdavom ir Sereikiškių parke ir šalia jo buvusiam, nežinau net, kaip dabar vadinasi, Puškino skverelyje.

Pavyzdžiui einant pro „McDonald's", man kvepia saldainiais, kvepia kava. Ten buvo tokia saldainių parduotuvė ir labai gera kava ten būdavo. Va šitoks sentimentas. Ir dar šalia didysis knygynas. Vietos kur labai danžnai būdavau. Knygas labai dažnai ten pirkdavau ir tada į tą saldainių parduotuvę. Joje nuo labai mažų metų iki pat studijų laikų eidavom. Vietos, nors jų dabar ir nebėra, asocijuojasi su tuo kas ten kadaise buvo.

R. M.: Kokie mėgiamiausi kino teatrai? Ar dažnai juose lankydavotės? Kokią vietą jie užima jūsų atmintyje, kalbant apie Vilnių?

I. K.: Kino teatruose aš ne tik dažnai lankydavausi, aš pakankamai dažnai juose ir dirbau. Pristatinėjau ten įvairius filmus, premjeras lietuviškas, tad jie kelia pakankamai daug sentimentų man. Paskutinis, aišku „Lietuva", kurį labai bereikalo mes praradom. Aš labai

daug dirbau ir labai daug būdavau ten, tad man išlikę ypatingai dideli sentimentai jai. Ne todėl, kad gal gražiausias buvo. Taip, „Lietuva".

Dar aš labai mėgau „Vilniaus" kino teatrą, kuriame dabar yra „United Colours of Benetton". Tad šitie kino teatrai man ypač artimi. Na bet ir labai savotiškas "Pergalė" buvo. Na, žodžiu, aš turbūt jau niekada nepriprasiu, nors ir visuose festivaliuose dalyvauju, prie vadinamųjų multipleksų, kuriuose apačioj žaidžiamas krepšinis ir visa kita. Visi su popkornais. Taip, pas mus irgi eidavo su saulėgrąžom, bet tai nebuvo geras tonas.

Dar dideli sentimentai sieja su „Kronika". Kur dabar reformatų bažnyčia. Ten non stop eidavo dokumentiniai filmai ir mes ten dažnai ateidavom jų pasižiūrėti. Dargi didžiuliai sentimentai tokiam dabar nesamam, „Žvaigždė". Žvėryne pre bažnyčios barakas toks buvo pastatytas. Pabėgus iš pamokų ten eidavom, ten arčiausia būdavo, tad ten praleista daug laiko. Vesdavo net klases į tam tikrus filmus, vaikiškus seansus.

Dar sentimentų kelia „Maskva", paskui jis „Helios" vadinosi. Šalia Rotušės. Ten buvo „reto filmo" salė. Taip vadinosi. O retas filmas būdavo pavyzdžiui Felinis. Kurio būdavo gaunama viena vienintelė kopija Lietuvoje ir va ten tokie filmai buvo rodomi. Netgi kartais spalvoti būdavo nespalvoti ir panašiai. Ten net būdavo eilės. Eilės apskirtai būdavo dažnas dalykas. Nėra bilietų į kiną. Šiandien turbūt nelabai įmanoma taip.

R. M.: Kokių atsiminimų turite apie „Skalviją" („Planetą")?

I. K.: Buvo dvi salės. Visų pirma, ten buvo daug dokumentikos. Daug ir kažkokių renginėlių ten buvo. Jis daugiausia buvo antro ekrano, tad ten dažniausiai būdavo rodomi jau didžiuosiuose kino teatruose parodyti filmai. Nors įvairių ten kartais būdavo ir peržiūrų, ir uždarų net.
Nors man jis ne tiek iš tų laikų įsiminė, man jis dabar yra. Kad jis man keltų kokius nors didelius sentimentus iš anksčiau, taip nėra.

R. M.: „Skalvija" – vienintelis išlikęs „sovietinis" kino teatras Vilniuje. Ar galėtume sakyti, jog šis kino teatras dabar tam tikra prasme reprezentuoja visų buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią (genius loci)?

I. K.: Aš begalo džiaugiuosi, kad šis kino teatras išliko. Pavyzdžiui einant per „United Colours of Benetton" man skauda širdį. Bet tai amžiaus dalykai. Dabar man „Skalvija" nesukelia jokių asociacijų su praeitim. Dabar jau ne. Kino buvo visai kita vieta tada.

Nors galbūt galima būtų ją palyginti su ta buvusia „Maskvos" retų filmų sale. Ten toj mažutėj salikėj ir renginius kažkokius mes darydavom. Tai va gal tai ir yra tai, ką iš dalies dabar daro „Skalvija".

PRIEDAS NR. 3

Interviu su kino kritike Rūra Oginskaite 2013-05-24

R. M.: Pirmiausia norėčiau paklausti apie Vilnių. Vilnius – jūsų miestas. Kokios jo vietos jums pačios artimiausios ir visada išliks atmintyje? Kur leisdavot/leidžiate daugiausia laiko? Kur linksminsdavotės, kur atsipalaiduodavot?

R. O.: Namai, Čiurliono gatvėje. Ten praleisdavau absoliučiai daugiausia laiko. Dar lankiau aktorinį būrelį ant Tauro kalno Profsąjungų rūmuose ir tai buvo svarbiausias pastatas išėjimui iš namų. Daug laiko praleisdavau tam būrelyje arba Jaunimo teatro spektakliuose ten.

R. M.: Kokie mėgiamiausi kino teatrai? Ar dažnai juose lankydavotės? Kokią vietą jie užima jūsų atmintyje, kalbant apie Vilnių?

R. O.: „Vingis" nes buvo šalia, „Lietuva" dar dažnai. „Lietuvoj" greičiausia dažniausiai lankydavausi. Po truputį ir „Pergalėj", ir „Vilniuj", ir „Planetoj", ir „Spalyje". Būdavau ir „Konikoj".

„Lietuvoje" svarbūs filmai būdavo. Aš kažkaip būten ten atsimenu. „Didžiosios lenktynės", „Fantomasas", „Karas ir taika". O Tarkovskio „Veidrodį", atsimenu, važiavau žiūrėti į Žvėryno „Žvaigždę", kurios nebėra.

„Vilniuje" būdavo kažkokie susitikimai su aktoriais. Su Kaidanovskiu... Lietuviškos premjeros būdavo. „Pergalėj" prisimenu Lukšo „Virto ąžuolai".

R. M.: Kokių atsiminimų turite apie „Skalviją" („Planetą")?

R. O.: Būdavau ir ten, bet niekas ypatingai neįstirgo apart to, kad ten buvo dvi salės. Nors gal dar kol buvo „Planeta", bet jau šiais laikais, jau pas juos kitoks reperturas buvo. Truputį. Galbūt.

R. M.: „Skalvija” – vienintelis išlikęs „sovietinis" kino teatras Vilniuje. Ar galėtume sakyti, jog šis kino teatras dabar tam tikra prasme reprezentuoja visų buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią (genius loci)?

R. O.: Nežinau, kaip su ta dvasia... Ten tie sovietiniai kino teatrai buvo svarbūs tik tuo, kas buvo ekrane. Jokios kitos atmosferos aplink aš neatsimenu. Visi buvo apšepę. Visų aplinka vienoda. Visur medinės kėdės. O „Skalvija” dabar pati visa yra atmosfera. Ten viskas yra svabu: nuo kasos langellio, nuo įėjimo.

Taip, žinoma, tai istorinė vieta, svarbi. Pačiam miestui svarbi. Negalima nutraukti tokių įpročių, tuo labiau, kai jie tokie trapūs.

Iš tiesų, man visos istorinės vietos visada turi pranašumą prieš bet kokias, kad ir nuostabias, naujas vietas. Visada. Automatiškai.

PRIEDAS NR. 4

Interviu su kino režisieriumi, operatoriumi Kornelijumi Matuzevičiumi 2013-05-27

R. M.: Pirmiausia norėčiau paklausti apie Vilnių. Vilnius – jūsų miestas. Kokios jo vietos jums pačios artimiausios ir visada išliks atmintyje? Kur leisdavot/leidžiate daugiausia laiko? Kur linksminsdavotės, kur atsipalaiduodavot?

K. M.: Liūdniausia matyti savo mylimas vietas, kurios lyg ir išliko, bet jau nebe tokios. Pati pati, kurią aš atsimenu, tai kur gyvenome Užupyje. Užupio 22. Ten dabar išvis baisu. Kai eini pro šalį, tai net neįsivaizduoji, netiki, kad ten gyvenai ir kad ten buvo tokios erdvės, plati palangė.... Užmūryta dabar viskas. Mes ten pas tokią lenkę nuomavomės butą. Buvo toks labai linksmas, vaikams fantastiškas gyvenimas. Lakstydavom kalnais, kur buvo likę nuo tada, kai apšaudinėjo Vilnių ant visų kalvų kažkokie pasiruošimai. Ten rasdavom likusius šovinius ir ardydavom juos. Ten buvo toks lazdelinis parakas. Mūsų šeimininkės sūnus, išiminėdamas detonatoriaus kapsulę, susižalojo kelio girnelę. Visam gyvenymui raišas tapo. Tokių linksmų dalykų būdavo. Vilnelėje ant lyčių kopūstlapius darydavom. Prisitraukdavom lytį ir iki kitos. Aš truputėlį per mažas dar buvau, tai nelabai leisdavo, vyresni labiau ten taip smagiai leisdavo laiką.

Paskui gyvenau Lukiškių gatvėj. Ne toje dabartinėje, bet iš kurios dabar praktiškai nieko neliko. Ten buvo tokia grįsta akmenimis. Ten netoliese buvo Mokslininkų namai, kuriuos vokiečių belaisviai pastatė. Ten turbūt buvo pirmasis pastatas, kuriame veikė liftas. Jam būdavo specialūs raktai, bet mes pasidarydavom iš penkių kapeikų ir galėdavom jį išsikviesti. Draugų tam name gyveno, klasiokų. Vytautas Girdzijauskas, eidavom į svečius pas jį. Šiaip liftu galėdavai tik su to namo gyventoju keltis, kitaip bardavo. Bet mes greitai perpratom tą dalyką ir kadangi nebūdavo, kad kas nors sėdėtų ir žiūrėtų, tai kėlinėdavomės, žiūrėdavom, kaip atrodo.

Tas namas buvo visiškai kaip inkliuzas koks, kaip svetimkūnis. Už jo buvo buvę vokiečių sandėliai, prieškariniai dar. Praktiškai tik rūsiai, pusiau uždari, nes buvo išsprogdinti, nieko nelikę. Po tuos rūsius buvo galima palandžioti ir kas gražiausia - tai būdavo sieliai Neries upėje. Čia prieš dabartinius Seimo rūmus. Pedagoginio tiltas, toks posūkis ir ten tuos sielius traudkavo. Ten buvo Lentpjūvių gatvė. Kur Seimas dabar, ten buvo

jaunimo stadionas, posūkis toks, dešinėj pusėje buvo mahometonų kapinės su tokia medine, kaip ten jų…koplytėle. Ten buvo grožis…slyvų gatvė ėjo. O ta dabartinė, kur eina pagal kalejimą, tai ten buvo Lukiškių skersgatvis. Ten buvo toks trikampis maždaug. Gale jo stovėjo toks geltonas namas, ten gyvendavo kalėjimo prižiūrėtojai. Tuose atseit normaliuose aušktuose. O pusrūsyje tokie recidyvistai, matyt. Buvo ten tokia garsi Rechenbachų šeimyna. Vyriausias sūnus 21-eriems metams pasodintas. Kurie jaunesni, visi mes juos pažinojom. Terorizuodavo aplinkinius gyventojus. Taip labai keistai būdavo: prospektas, ta namų eilė, Ankštoji gatvė, o į tą pusę visokie tokie kišenvagiai. Kai tik užsižiopsodavo kas, tarpuvartėse stovėdavo jie ir iškart šmurkšt į tą pusę, o ten jau baisu net ir žingsnį žengt.

Kur dabar Pirklių klubas, ten Vykdomasis komitetas buvo, Ministru taryba kur - dabar Užsienio reikalų ministerija. Ten buvo lenkiški namukai gražūs Kražių skersgatvyje. Ten eidavau, kaštonai, medžiai…sėdėdavom. Tokio žavesio buvo. Dabar tai taip tragiškai, eini ir kaip nupjauta, nieko nebėra. To labiausiai gaila, nes autentika buvo. Tie sieliai… Jie išplaukdavo ir traukdavo su lynais juos į tą lentpjūvę. O Kur stovi tiltas, kitoje pusėje, buvo fantastiškas akmuo. Toks, kuris trukdė laivybai. Didžiulis, kaip Puntukas po vandeniu. Kol mes ten gyvenom, buvo kokie trys bandymai jį susprogdinti. Tada būdavo šventė. Kai užtaisydavo trotilo, visi puldavom su krepšiais, nes žuvies primušdavo. O akeniui praktiškai neko, suskyla jis biški ir viskas. Išliko. Tik paskui kai jau tiltą pradėjo statyti, kažkokiom drastiškom priemonėm kažkaip jį… Ten fantastiškas akmuo buvo.

R. M.: Kokie mėgiamiausi kino teatrai? Ar dažnai juose lankydavotės? Kokią vietą jie užima jūsų atmintyje, kalbant apie Vilnių?

K. M.: Į kino teatrus dažnai vaikščiodavom. Kur buvo radiofono kiemas, tam pačiam kieme, Gedimino 22, buvo tokia 21-a septynemtė mokykla, kuri po to išaugo į 23-ią vidurinę Pamėnkalio gatvėj. Mes buvom pirma jos laida. Mano brolis buvo klase aukščiau, tai jie vargšai į Salomeikę išėjo, o mus jau nokino tai mokyklai. Tai ten buvo tokie du traukos centrai kai nusiplauni iš pamokų: arba į „Pergalę", arba į „Helios". „Helios" buvo labai įdomu, nes ten labai daug auksinio fondo filmų rodydavo. Protazanovo, nebylių... Gražių dalykų. Mes buvom sistemą atidirbę, kaip likti sekančiam seansui. Pečiais kūrendavo tada, tai žiemą, kad neišeitų šiluma, leisdavo žmones pro vienas duris. Tai būdavo eini eini, už pečiaus užlendi ir kai kitus suleisdavo, išlendi ir sekantį filmą žiūri.

„Helios" buvo turbūt pats seniausias „Vilniaus" kino teatras. Jis turbūt dar prieš I Pasaulinį karą buvo statytas. Tokios buvo fantastiškos konstrukcijos jo, lietos. Tokios, kaip stotims naudodavo ar dar kažkur. Buvo keista. Kaip kino teatrui, tai buvo rimtas pastatas. Nors buvo apsuptas lentom, bet pats karkasas buvo įlietas, metalinis. Gal dėl gaisrų ar dar dėl ko nors, kad galėtų atstatyti. Buvo labai įspūdingas.

Žvėryne buvo „Žvaigždė' prie bažnyčios, atsimenu, medinė. Sereikiškėse „Vasara", bet ji žiemą neveikdavo, kai salčiai prasidėdavo. Grynai vasaros kino teatras. Šokiai ten dar vykdavo kartais, didžiulė terasa būdavo, grodavo orkestrai. Paskui „Lietuva" atsidarė. Paskui „Pergalės" ne fasadinėje pusėje, tokiam skergatsvėlyje gyvenom, tai ten visiškai kaip į namus eini. Ir kasininkės pažįtamos, ir Gorbulskio džiazas groja...

„Kronika" buvo dar išskirtinis. Kelionių tais laikais nebūdavo, kanalų jokių, o tas kino teatras buvo toks, kuriame galėdavai kiaurą dieną, non stop programas žiūrėti. Būdavo fantastiškų filmų. „Žydrasis kontintentas", pavyzdžiui. Apie povandeninį pasaulį. Unikalus dalykas.

R. M.: Kokių atsiminimų turite apie „Skalviją" („Planetą")?

K. M.: „Planetoj" irgi lankėmės. Būdavo dvi salės. Geri prisiminimai. Atsimenu, neblogų filmų būdavo. Lenkiškas toks filmas padarė didžiulį įspūdį. Kai motina išvažiuoja į Kanadą ar kažkur kaip samdinė pas fermerį ir siunčia pinigėlius sūnui į Varšuvą, kad tas namą statytųsi. Jis jai fotografijas vis siunčia su darbų eiga, o visus pinigus iš tiesų prapildavo. Ji sveikatą praradusi sugrįžta ir pamato, visas jos gyvenimo turtas - sūnelio pasakos.

Dar prisimenu, jog ten dažnai keisdavosi filmai. Kitur būdavo žinai, kad rodys savaitę, o su „Planeta" būdavo taip, kad žinodavai, jog turi pabėgti iš pamokų, kad pažiūrėtum filmą.

R. M.: „Skalvija" – vienintelis išlikęs „sovietinis" kino teatras Vilniuje. Ar galėtume sakyti, jog šis kino teatras dabar tam tikra prasme reprezentuoja visų buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią (genius loci)?

K. M.: Manau, kad reprezentuoja. „Skalvijoj" dvasia išlikusi, jauti, kad čia būtent yra išlikęs kino teatras, toks, kaip kino teatras. „Skalvija" turi jautrumo, kvapo. Kaip atsimeni būdavo,

kad žiūrint filmą girdisi kaip projektorius šiek tiek čirškia. Čia tas jausmas išliko. Net prisimenu, dar kol jam vadovavo Živilė Pipinytė, sakydavo, jog net kvapo iš čia neįmanoma niekaip išguiti. To, kuris karts nuo karto iš kažkur susimaišęs su kanalizacija ateidavo. Ta istorija apsigyvena vietoje. Man pavyzdžiui „Pasakos" kino teatre sunku, man ten tik užėjus, pakvimpa mėsa, kepsniais… O „Skalvija", manau, labai svarbi Vilniui. Čia kaip koks bendrų žmonių klubas.

PRIEDAS NR. 5

Interviu su aktoriumi Andriumi Bialobžeskiu 2013-05-27

R. M.: Pirmiausia norėčiau paklausti apie Vilnių. Vilnius – jūsų miestas. Kokios jo vietos jums pačios artimiausios ir visada išliks atmintyje? Kur leisdavot/leidžiate daugiausia laiko? Kur linksmindavotės, kur atsipalaiduodavot?

A. B.: Artimiausios turbūt yra tos, kurios siejasi biografiškai. Mano močiutės namas, kuriame dabar gyvena mano mama. Tai čia yra Čiurlionio gatvės rajone, Beržyno gatvė. Tokia nedidelė gatvelė. Ten buvo ir darželis mano. Tuo pačiu ir Vingio parko tam tikra dalis. Bet tik tam tikra dalis. Ten, kur mus, matyt, vesdavo. Taip ir liko kažkaip įstrigus. Nubėgu dabar kartais pažiūrėti ten. Visokių pelkių ten tada buvo...

Labiausiai dar turbūt senamiestis. O man šiaip dar, kaip Karoliniškėse užaugusiam, tos Karoliniškės buvo toks, kaip sakydavau, Pietų „bronksas", tai jos tokios kaip Vakarų „bronksas" labiau. Jis toks daugiau mažiau toks ir išliko. Labai keista, ten viskas taip ir likę, niekas nepasikeitę. Biški priaugo namų tik. Na ir Karoliniškės labai sužaliavo, nes jos buvo toks visai plikas rajonas, lyginant su Lazdynais šalia. Lazdynus labai derino architektai pagal landšaftą, o Karoliniškės toks plikas buvo. O dabar visai sužaliavo, pilnas miškas.

Senamiesty, žinoma, dar yra brangesnės vietos. Nuo paauglystes vis tiek pradedi trintis kažkur aplink senamiestį. Žinoma, „piliovkė". Viskas dabar ten, aišku, labai pasikeitę. „Vaiva" ledainė buvo - dabar „Trattoria di Ravello" ir kitoje pusėje, kur ledainė buvo, tai ten dabar „Pilies" kepyklėlė, kur aš pastoviai būnu dabar. Ten kažkaip tai man mielai. Tai kažkaip turbūt ir persiduoda iš anų laikų.

R. M.: Kokie mėgiamiausi kino teatrai? Ar dažnai juose lankydavotės? Kokią vietą jie užima jūsų atmintyje, kalbant apie Vilnių?

A. B.: Lankydavausi dažnai. Visų pirma „Lietuva" buvo, į kurią labai sunku buvo patekti, nes milžiniškos eilės būdavo. „Vingis". Man pagal lokaciją dar priklausė toks „Lazdynai", na ir „Planeta"/„Skalvija". Bet aš būdavau daug kur. Ir „Spalyje" būdavau, „Aušroj" kartais būdavau. Daug į filmus vaikščiojau. Kartais, rečiau, su močiute eidavau į "Taurą". O

pavyzdžiui niekada nesu buvęs „Aide", Naujininkuose. Vieną kartą esu buvęs „Draugystėj" Naujojoje Vilnioje. Bet turbūt mes ten buvom su kažkokiais reikalais su močiute ir nuėjom tuo pačiu. Dabar dar atsimenu, „Dykumose ir džiunglėse" rodė filmą. Man gal buvo kokie dešimt metų. Ar devyni. Dar, beabejo, "Vilnius" buvo. Po to „Maskvoj" buvo retų filmų salė, tai paskui, kai pradėjau domėtis menais, pradėjau į ją vaikščioti. Ten geresnių filmų buvo. Pakankamai gerų iš tikro tiems laikams. Nežinau, kaip jie ten patekdavo… Pakankamai gerų.

„Neryje" Antakalnyje, turbūt, irgi nesu buvęs. Nes jokio ryšio su ta Antakalnio puse beveik neturėjau. „Pergalė", tiesa, dar. Tie, kurie centre buvo, praktiškai visi buvo aplankomi. Aš neatsimenu dabar ten tos tvarkos kino filmų, kaip jie ten rodydavo… Man atrodo, viename parodydavo, po to permesdavo į kitą. „Vingis" man buvo labai parankus pagal vietą, močiutės namą. "Lietuva", nes ten paprastai visas tas naujienas rodydavo. „Zoro" pavyzdžiui, kultinį filmą. Po to labiau persimetė į „Maskvą". Ir „Planetoj". Ten tos dvi salės buvo.

„Žvaigždė" dar buvo, tokia troba unikali. Aš esu ten buvęs, bet ten tikrai jau su tėvais. Su tėvu greičiausiai. Ir dar aš esu net užtikęs vaikystėje, kadangi pradžioj iki penkių metų aš gyvenau Tilto gatvėj, tai esu dar pričiupęs „Vasaros" kino teatro paviljoną Sereikiškių parke. Nieko neatsimenu, ką ten galėjo rodyt…

R. M.: Kokių atsiminimų turite apie „Skalviją" („Planetą")?

A. B.: Iš „Planetos" ten tos medinės kėdės tokios baisios buvo. Bet vis ten kažkaip transformuodavosi jie. Negaliu pasakyti, kad aš ten labai daug lankydavausi, na bet lankydavausi. Po to "Planeta", man atrodo, pradėjo kažkaip kartoti filmus. Galima būdavo jeigu nepamatei kitur, pasižiūrėti. Po to, man atrodo, kažkaip videonuoma ten prasidėjo. Po to viena salė pradingo aplamai. Na toks savotiškas, keistas tas kino teatras. Ten sudėtinga turbūt ir ta vietą išsikovot…stotelė ten… Ta prasme, „Maskva" dėl tų retų filmų dėkingesnė vieta. Sakau, man labiausiai tai tos kėdės įsiminė. Kaip traukinių stotyje. Nors dabar viską taip apkultūrino visur… Dabar viskas susimaišė, tai gal kitur irgi medinės buvo... Bet atrodo, kažkokios biški kitokios kituose būdavo.

Aš dabar kaip suprantu, ten kur „Vingis", tai dabar „Domino" teatras. Maždaug taip. Neee, „Vingyje" irgi medinės buvo. Tik ten buvo kažkokios eilės, gal iki kokios penkioliktos

ar aukščiau, nuo septynioliktos, jos pradėdavo taip staigiai kilti. Ten buvo tos geresnės vietos, ten buvo smagiau.

R. M.: „Skalvija" – vienintelis išlikęs „sovietinis" kino teatras Vilniuje. Ar galėtume sakyti, jog šis kino teatras dabar tam tikra prasme reprezentuoja visų buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią (genius loci)?

A. B.: Manau, galėtume, nes ten vis tiek tas interjeras kaip sakyti… Jį ten keitė keitė, bet negalima sakyti, kad jis būtų labai pasikeitęs. Tie šikinykai visi…viskas tas. Kaip pavyzdžiui iš "Vingio" gi nieko nebelikę. „Lietuvos" - savaime aišku. Ar „Pergalės", ar „Vilniaus" kino teatrų. Ir tas vidus „Skalvijos". Ten tai vienas kabakas būna, tai kitas. Ten kažkaip tas išsilikęs toks…kaip…net nežinau, kaip apsakyti. Gal galima būtų ir labiau jį sutvarkyti. Ten, sakyčiau, yra išlikusi tokia betvarkė sovietinė tam tikra prasme. Neaišku visada su tuo kinu kaip bus, ar rodys ar nerodys. Kažkaip taip yra toje jos dvasioje kažkokios tokios paklaidos. Ganėtinai linksma tai. Ir visa ta administracijos sistema… Ten visada kažokia painiava su vietom būna. Kažkoks toks nostalgiškas reikalas, kas visur jau kažkaip pakeista, taip industrializuota. Bet ten turbūt yra ir situacija, kad ten tos vietos nelabai ir galima keisti. Ta technine prasme. Kažkaip ten ypatingai neprikelsi, labai nedaug tos vietos, tas koridoriukas. Tai yra ten tas momentas. Na ir plius ten dabar jie koncentruojasi į tą tokį, kaip sakyti, geresnį kiną, tai ir ta publika savesne. Nors anksčiau ten taip rizikingai buvo... Ypatingai ten ta ana salė. Man atrodo, toks biški urlaganinis reikalas ten buvo. Ten vienu metu, jau kai laisvė buvo, irgi kažkoks kabakas buvo, tai ten pavojinga ir užeiti būdavo. Bet ji kažkaip išsilaiko vis. Gal dar dėl to, kad ta geografinė padėtis visai nepasikeistusi. Ten ta stotelė, niekas nepakitę. Ir iš išorės. Ir namas tas pats. To namo gi nepakeisti. Tas priėjimas prie jo, nuo viršaus, Vienuolio gatve…

PRIEDAS NR. 6

Interviu su režisieriumi Gyčiu Lukšu 2013-06-04

R. M.: Pirmiausia norėčiau paklausti apie Vilnių. Vilnius – jūsų miestas. Kokios jo vietos jums pačios artimiausios ir visada išliks atmintyje? Kur leisdavot/leidžiate daugiausia laiko? Kur linksminsdavotės, kur atsipalaiduodavot?

G. L.: Turbūt viena iš pačių brangiausių ir įsimintiniausių vietų tai yra Žvėrynas, buvusi kino studija, kuri visa tilpo Žvėryne. Tada kai tik aš pradėjau ten savo pirmuosius žingsnius kine. Matydavau Antakalnio statomos studijos vaizdus, maketus, projektus, galų gale, kylančias sienas. Bet pirmieji mano susidūrimai su Lietuvos kino studija ir Žvėrynu buvo gerokai anksčiau. Man buvo, nežinau, gal dar dešimties metų nebuvo, kai mane gatvėje pagavo toks režisierius, aktorius Napoleonas Bernotas ir jie su režisieriumi Vytautu Mikalausku statė vieną iš pirmųjų lietuviškų filmų „Žydrieji horizontai". Ir jie mane bandė herojaus vaiko vaidmeniui. Tada aš pirmą kartą pamačiau kino studiją, tai buvo, galiu net pasakyti, kelinti tai metai. Apytrikriai tai gelėjo būti kokie 1955, 1956, gal 1957 metai. Man tada kaip šventykla ta studija, tas pastatas atrodė. Net nenujaučiau, kad po daugelio metų, aš jau pabaigęs mokslus Maskvoje ten atvažiuosiu, būsiu iš pradžių asistentas Žebriūno filme „Gražuolė" ir Vabalo filme „Akmuo ant akmens", ir ten pradėsiu darbą, ir ten bedirbdamas sukursiu dešimt vaidybinių filmų. Paskui jau Antakalnyje. Ir sėdėsiu tam kiemelyje, kaip dažnai mes ten visi sėdėdavom, diskutuosim apie filmus, apie viską, kas mums aktualu gyvenime. Kad tai taps mūsų namais. Tikraisiais namais, kuriuose praleisim ne tik tai dienas, bet ir naktis. Montuodami filmus senoviniais montavimo įrenginiais ir dirbdami kartais iki paryčių, nes reikėdavo skubėti, kad laiku atiduotume filmą Maskvoje. Taigi tai viena iš paičių brangiausių vietų man. Ir dabar, nes aš dažnai, žinau, kad skaudės širdį, kad aš vėl save sudirginsiu, bet aš einu pasivaikščioti po Vingio parką, žiūriu į tą nykstantį, griūvantį pastatą, išdaužytais langais, išlaužytom durim, nusiaubtą valkatų, o dabar dar ir padegtą. Žinau, kad yra laukiama, kol jis sugrius ir yra greitinama visaip tas jo sugriuvimas, nes kažkam reikia jo žemės. Net nežinau dabar kam, nes jis buvo tris kartus perparduotas, privatizavus kino studiją. Iš pradžių dar aš sekiau, kam jį perpardavė, tiek jį nupirko, paskui perpardavė norvegų kapitalo įmonei. Jų atstovas net buvo atėjęs čia į kinematografininkų

sąjungą ir siūlė pakabinti atminimo lentą, kurioje būtų užrašyta, kad nuo tokių iki tokių metų ten buvo Lietuvos kino studija. Aš pagalvojau, na kagi, padėkojau, būtų gerai, bet paskui sužinojau, kad ir jie perpardavė. Dar perpardavė kitiems, o tiems kitiems jau nieko nereikia, nei lentos, nei pastato – jiems reikia žemės sklypo prestižinėje vietoje. Taigi ta vieta su žmogaus ūgio žole kieme dabar, kaip vaiduoklis iš anų laikų, primenantis, jog kažkada Lietuvoje ten buvo intensyviai kuriama daug filmų. Ne taip, kaip dabar, tada kasmet būdavo 6-7 vaidybiniai filmai, jau nekalbant apie kitką. Tai viena iš vietų. Žinoma, kita vieta – Antakalnis, kur persikėlė kino studija. Ten darbai, filmavimo grupių kambariai, ten buvo laboratorija. Tai šios dvi vietos man yra brangios, jeigu kalbame apie mano darbą, profesiją.

Jeigu kalbėtume apie mano, kaip žmogaus gyvenimą, laisvalaikį, apie tai, kas man šiaip patinka Vilniuje ir kur aš leisdavau daug laiko, tai anais laikais labai mėgau, tada tai vadinosi Jaunimo sodas, Vilnelės pakrantės. Ten aplink Onos ir Bernardinų bažnyčią. Atsimenu Užupyje vaikščiojimus dažnus ir galvojimus, Kalnų parką, prie kurio paskui gana ilgai ir gyvenau. „Neringos" kavinę, kurioje paraleliai tarp sėdėjimų Žvėryno kino studijos kiemelyje, tie patys žmonės susirinkdavo ir "Neringos" kavinės mažojoje salytėje, dešinėje pusėje beveik kasdien. Kalbėdavom apie scenarijus, apie filmus, apie muziką filmuose, apie montažą, apie tai, kaip nufilmuotume. Budavo ir kitų meno sričių žmonės, taip draugaudavome, taip susipažindavome, taip galų gale kviesdavom į filmą kompozitorių ar dailininką, ar rašytoją, su kuriuo tardavomės dėl kito filmo scenarijaus. Tai dar vienas, kurioje tikriausiai buvo kokie nors mikrofonai įrengti, bet liežuvius paleisdavom, kažkodėl jautėm toje vietoje galį kalbėti laisviau, daugiau, nuoširdžiau, atviriau. Gal ir girdėjo tuos mūsų pokalbius, gal sąmoningai leisdavo toje vietoje nuleisti garą. Nejudino mūsų, niekas nuo to per daug nenukentėjo. Ragaudavom namuose padarytas visokias trauktines, receptus įvairiausius atsineštus, klausydavom profesoriaus Daukšo visokių pasakojimų, ištraukų apie meilę iš būsimos jo knygos kokios nors, diskutuodavom ir būdavo gera, smagu.

R. M.: Kokie mėgiamiausi kino teatrai? Ar dažnai juose lankydavotės? Kokią vietą jie užima jūsų atmintyje, kalbant apie Vilnių?

G. L.: Turbūt kino teatrai tie, kuriuose vykdavo kino šventės arba filmų premjeros, arba, kaip Edmundo Juškio laikais, turiu galvoje, tuometinį kinematografijos komiteto pirmininką, kuris diplomatas, atvažiavo iš JAV, pradirbęs ten trečiuoju sekretoriumi ambasadoje ir jis pabandė

tokio kažkokio laisvesnio, tokio amerikoniškesnio gyvenimo atspalvius, niuoansus, tokioje sustingusioje tarybinėje realybėje. Tai iš pradžių visus šokiravo, buvo neįprasta, bet buvo labai smagu ir net įdomu. Taigi dauguma tų renginių, kaip mes juos juokaudami vadindavome „kino dienos – kino naktys", nes per metus, Juškiui būnant komiteto pirmininku, būdavo kokios keturios tokios kino šventės, jos praūždavo per visą Lietuvą ir Vilniuje taip pat. Būdavo panaudojami visi kino teatrai, o jų buvo gana daug. Vilniuje buvo daug kino teatrų. Tradicinė, iškilminga vieta, kur vykdavo labai rimtos lietuviškų filmų premjeros, dalyvaujant tikrai meno gerbėjams, buvo „Vilniaus" kino teatras prie Katedros aikštės. Ir mano ten keturių ar penkių filmų premjeros vyko. Žinojom, kad ten visada būna labai rimta, solidu, kultūringa, salė pilna, žiniasklaidos dėmesys, kokia ji ten tada bebuvo, dėmesys buvo koncentruotas į tokį svarbų įvykį. Panašiai būdavo ir „Pergalės" kino teatre. Atsimenu kaip Vytautas Žalakevičius pristatinėjo ten vieną iš mano filmų. Jis buvo tada toks vedantysis to vakaro. Buvo labai energinga „Pergalės" kino teatro direktorė, sumaniai labai tai organizuodavo. Buvo impozantiška dama, išvaizdi ir viskas ten vykdavo taip pat labai rimtai, juolab kad pati „Pergalės" salė tokia buvo, aksomu muštos kėdės, scena didžiulė ir pats pastatas toks su kolonom, vos ne antikinėm. Atrodė tai tokia tikrai iškilminga ir prestižinė vieta. Žinoma, paskiau, po truputį vis traukė „Lietuvos" kino teatras, kuris palaipsniui tapo festivalių vieta. Bet neužmirškim, kad buvo ir naujuose rajonuose, sakykim Šeškinėj, kino teatras, kur irgi buvo filmų peržiūros specialios, ir mano filmų taip pat. Žvėryne buvo kino teatras. Taigi buvo daug tokių vietų, kur žmonės ėjo ir žiūrėjo kiną. Ir tos vietos buvo lyg kultūros židinėliai, ir užtekdavo tų žiūrovų ir tam kino teatrui, ir tam, ir kitam. Mes pasidalindami su malonumu lankydavomės tuose kino teatruose, nes kiekvienas jų turėjo savo specifiką kažkokią, atmosferą kitokią. Būdavo dar nuostabūs kino koncertai, kuriuos režisuodavo taip išradingai, šmaikščiai, su tokiu nuostabiu humoro jausmu, su tokiom netikėtom montažinėm paralelėm amžinatilsis, nuostabus mūsų dokumentikos meistras, Henrikas Šablevičius. Tie jo kino koncertai, kino montažai, skirti tokiom šventėm yra nuostabus, fenomenalus reiškinys mūsų kino istorijoje.

Iš tikrųjų ir šiaip gana dažnai eidavau į „Vilnių", nes ten būdavo rimtas repertuaras filmų, buvo, ką pažiūrėti. Žinoma, jūs puikai surpantat, kad tada pasaulinio kino buvo labai didžiulė atranka ir mes mažai ką matydavom, išskyrus tas specialas peržiūras, kurios vydkavo, kur dabar „Lietuvos kinas" yra. Tai dar veina svarbi, įsimintina vieta, kur mes laukdavo, iš anksto sužinoję, kad ten atvažiuos iš Maskovs lektorius su paketu fimų. Būdavo

sudarinėjami sąrašai ir mums labai rūpėjo pakliūti tenai. Tai buvo toks uždaras gyvenimas, su minimalia informacija, kurią kiekvienas kompensuodavom, kaip galėdavom.

Į „Lietuvą" ėjom visi paskiau. Ten jau vėliau tapo tribūna, kur buvo galima kažką pasakyti, pasiginčyti. Užtat ta „Lietuvos" netektis buvo toks kažkoks akibrokštas, smūgis. Bandėm ginti, sąjunga visokius rašus rašė, visokių buvo protestų. Kakžokių klaidų pridaryta iš visų pusių. Galėjo ta „Lietuva" ir privatizuota virsti kažkokiu kino centru… Gaila, kad Vilniuje, ir ne tik Vilniuje, sunyko tie kino teatrai. Gaila, kad dabar tokie kompleksai su daugybe salių, kokie yra Akropolyje, Forum Cinemas yra beveidžiai. Jie niekada neatstos to, koks anksčiau buvo kino teatras su savo vieninteliu nepakartojamu veidu, ir koks, ačiū Dievui, dabar yra „Skalvija" arba „Pasaka". Ačiū Dievui, kad jie tokie dabar yra, kurie bent turi savo veidą. Jie išsiskira nuo kitų ir ne tik repertuaru, atranka filmų, bet ir ta aplinka, atmosfera, žmonėmis, galų gale, kurie dirba, tave pasitinka, su tavim bendrauja. Tai irgi labai svabu. O tada buvo daug tokių ir galėjai rinktis.

R. M.: Kokių atsiminimų turite apie „Skalviją" („Planetą")?

G. L.: Dvi salės, gali pasirinkti, vienoj vieną rodo, kitoj kitą. Vienu metu net toje kitoje salėje tu galėjai pažūrėti filmus originalo kalba. Koks tai stebuklas. Nes šalia lenkų kalbos, tada lavinom ir savo anglų kalbą. Ir kaip gerai buvo girdėti tikras intonacijas, tikrus teksutus, aktorių balsus tikrus. Tai buvo labai gerai. Dar prieš tampant „Skalvija", „Planeta" jau skyrėsi, jau buvo tikrai svarbi. Ir jos vieta tokia labai patogi strategiškai, labai patogu prieiti. Tos mažytės salės…žinoma, žiūrovų ten netrūkdavo. Ir renginių ten buvo visokiausių. Atsimenu, net buvau kažkokioje komisijoje, netamenu, kaip ji vadinosi, bet turėjau įgaliojimus kino žmonių savivaldybėj, kad nebūtų išivs panaikita ta vieta. Kariavau už tai, kad ten būbų toks kino centras specifinis. Įrodinėjau, kaip svarbu, kad ten būtų. Atsimenu, su Živile Pipinyte ir nuostatus kartu rašėm, ir dalyvavom posėdžiuose. Ir formaliai net teko pačiam sėdėti ir įrodinėti tiem tokiem abejingiem valdininkams, kaip svarbu išsaugot šitą vietą, kaip kino židinėlį tokį nuostabų, gražų ir labai svarbų ir reikalingą. Smagu, kad tai išliko, kad tai augo, vystėsi, tobulėjo.

R. M.: „Skalvija” – vienintelis išlikęs „sovietinis" kino teatras Vilniuje. Ar galėtume sakyti, jog šis kino teatras dabar tam tikra prasme reprezentuoja visų buvusių Vilniaus kino teatrų dvasią (genius loci)?

G. L.: Dalinai taip. Bet jis negali to padaryti visiškai. Gerai, kad jis yra ir ta dvasia gyva, bet jis negali atsoti visų, nes kaip sakiau, kiekvienas kino teatras turėjo ir savo dvasią, ir savo veidą, ir tai buvo įdomu. Bet puiku, kad liko bent toks vienas. Viskas kažaip susitraukė…

PRIEDAS NR. 7

2004. SAUSIO PROGRAMA

SKALVIJA
KINO CENTRAS
EUROPA CINEMAS

„APGAVIKAI" („MATCHSTICK MEN")

Aukštos klasės apgavikai Rojus ir Frenkas yra per žingsnį nuo svarbios aferos. Tačiau Rojui ima šlubuoti sveikata. Patartas Frenko, jis kreipiasi į psichoanalitiką. Šis pasiūlo Rojui rasti jo dukrą. Netikėtai pasirodžiusi keturiolikmetė Andžela sujaukia visą ankstesnį Rojaus gyvenimą. Andžela – gabi savo tėtušio mokinė, tačiau pastarasis net neįtaria, į kokį netikėtą planą yra įveltas... Pagal Erico Garcia romaną.

Rež. Ridley Scoott. Vaid. Nicolas Cage, Sam Rockwell, Alison Lohman, Bruce McGill.

(Kriminalinė tragikomedija, JAV, 2003, 1.56)

„AFERISTAI" („CONFIDENCE")

Gangsterių trileris apie apgaviką, kuris, savo nelaimei, auka pasirinko mafijos buhalterį. Sukčius net nenumano, kad netolimoje ateityje jo laukia ne tik apsimetėlių draugų pinklės, nes jį pradeda įtarinėti ir FTB agentai.

Rež. James Foley. Vaid. Edward Burns, Dustin Hoffman, Rachel Weisz, Paul Giamatti.

(Drama, JAV, Kanada, Vokietija, 2003, 1.37)

„APGIRTĘ NUO MEILĖS" („PUNCH-DRUNK LOVE")

Beris turi savo įmonę, gaminančią keistus daiktus, bet jam to nepakanka. Septynios seserys nuolat kišasi į jo gyvenimą, sukeldamos Berio pykčio priepuolius. Kartą Beris sutinka jauną moterį Liną. Ši jam neabejinga, tačiau jų santykiams pradeda grasinti šantažuotojai - vieno Berio pokalbio seksо telefonu rezultatas. Žavų, šiltą ir stilingą filmą, apdovanotą 2002 m. Kanų kino festivalio prizu už geriausią režisūrą, sukūrė vienas talentingiausių jaunosios kartos režisierių Paulas Thomas Andersonas („Magnolija").

Rež. Paul Thomas Anderson. Vaid. Adam Sandler, Emily Watson.

(Komiška meilės drama, JAV, 2002, 1.35)

„24 VALANDOS IŠ MOTERS GYVENIMO" („24 HEURES DE LA VIE D'UNE FEMME")

Garsiosios Stefano Zweigo novelės motyvai šiame filme plėtojami keliomis kryptimis. Vaikystėje sutiktą moterį juodais drabužiais, kuri jam papasakoja savo aistringos meilės istoriją, prisimena į kurortą grįžęs senas diplomatas. Jis grįžo, kad numirtų. Tačiau netikėtai diplomatas sutinka jauną merginą. Jie kartu praleidžia naktį kalbėdamiesi ir vaikščiodami jūros krantu. Diena atneš netikėtumų...

Rež. Laurent Bouhnik. Vaid. Agnes Jaoui, Michel Serrault, Berenice Bejo, Nikolaj Coster-Waldau.

(Drama, Prancūzija, Vokietija, D.Britanija, 2002, 1.47)

„JEI AŠ RŪČIAU TURTINGAS" („AH! SI J'ETAIS RICHE")

Atsidūręs ties skyrybų ir darbo praradimo riba, filmo herojus Aldas loterijoje laimi milijoną. Jis priverstas nuo visų slėpti savo sėkmę ir vaidinti skolose paskendusį, nelaimingą vargšą, nes antraip teks dalytis milijonu su neištikima žmona ir jos meilužiu. Tačiau kaip sunku susitvardyti, kai kišenėje čeža pinigai. Palaipsniui Aldas įsigudrina gyventi dvigubą – oficialų ir milijonierišką – gyvenimus.

Rež. Michel Munz, Gerard Bitton. Vaid. Jean-Pierre Darroussin, Valeria Bruni-Tedeschi, Richard Berry, Francois Morel, Zinedine Soualim.

(Komedija, Prancūzija, 2002, 1.40)

CIKLAS „QUENTINO TARANTINO ŽAIDIMAI"

„BULVARINIS SKAITALAS" („PULP FICTION")

Kino postmodernizmą įteisinęs filmas susideda iš trijų istorijų ir prologo bei epilogo. Filmo herojai – mafijozai, jų žmonos, samdomi žudikai ir kitokie kriminalinių skaitalų personažai daug kalba, cituoja Biblją, mąsto apie gyvenimą, žudo, sėdi kavinės. O režisierius žaidžia savo interteksualinius žaidimus, kurdamas vieną sceną a la Godard'as, kitą – a la Truffaut ir pan.

Vaid. John Travolta, Uma Thurman, Bruce Willis, Maria de Medeiros, Samuel L. Johnson, Harvey Keitel, Amanda Plummer.

(Juodoji komedija, JAV, 1994, 2.33)

„DŽEKĖ BRAUN" („JACKIE BROWN")

Elmore'o Leonardo romano motyvais sukurtas filmas pasakoja apie į nemalonumus patekusią stiuardesę. Ji nusprendžia kartą ir ryžtingai pakeisti savo nevykusį gyvenimą ir apgauti ne tik policininkus, bet ir mafijozus.

Vaid. Pam Grier, Samuel L. Jackson, Robert Forster, Robert De Niro, Bridget Fonda.

(Kriminalinė komedija, JAV, 1997, 2.35)

„KELTURI KAMBARIAI" („FOUR ROOMS")

Novelių filmas, kurio veiksmas nukelia į Kalėdų išvakares vienamе Niujorko viešbutyje. Čia susirinko įvairūs personažai, kurie kiekvienas linksminasi savaip. Pavyzdžiui, Tarantino nusipjauna pirštą...

LIETUVIŲ KINO VAKARAI

CIKLAS „DEBIUTAI"

Vilniaus dailės akademijos studentų videofilmai, rodyti festivalyje *Boréales'2003* (Prancūzija)

„DĖMESIO CENTRAS" („THE CENTER OF ATTENTION")

Vilniaus 4-oje internatinėje mokykloje per 3 klasės pamokų ruošą buvo pastatyta videokamera. Kameros monitorius buvo atsuktas į vaikus.

Filmo autorė Ieva Čiučiurkaitė. (2001, 7'01")

„MAMA IR TĖVAS" („MOTHER AND FATHER")

Šiame videodarbe fiksuojamas skirtumas tarp „viešo" ir „privataus" įvaizdžio. Uždaroje šeimos aplinkoje iškilus menkiausiai viešumo galimybei, tuoj pat nevalingai prisitaikoma.

Filmo autorius Rudolfas Levulis. (2002, 4'15")

„SAMAKI NZURI" („GERA ŽUVIS")

„Samaki nzuri" (suachili kalba – „gera žuvis") – filmas iš fotografijų. Atsisakoma filmavimo kaip pagrindinės judesio atkūrimo priemonės, natūralus judesys keičiamas animuotu judesiu, akcentuojami tik esminiai dalykai, o tarpinės judesio fazės lieka nuramonios.

Fotografuota Afrikoje, Tanzanijos sostinės Daresalamo žuvų turguje ir apylinkėse.

Filmo autorė Gedimina Šalkauskaitė. (2002, 10'30")

CIKLAS „LIETUVIŲ DETEKTYVAS"

„VILKOLAKIO PĖDSAKAI"

Veiksmas nukelia į Lotynų Ameriką. Sovietų žurnalistas įsipainioja į vietinio magnato ir populisto žmogžudystės tyrimą. Netrukus žurnalistas suvokia, kad prie nužudymo prisidėjo ir CŽV, ir šalyje besislapstantys nacių nusikaltėliai, kuriems kairiųjų pažiūrų magnatas ėmė trukdyti.

Rež. Almantas Grikevičius. Vaid. Sergejus Šakurovas, Michajus Volontiras, Reginantas Adomaitis, Olegas Ditkovskis.

(Politinis detektyvas, 1986, 1.36)

„VISI PRIEŠ VIENĄ"

Amerikiečių detektyvo klasiko Earlo Stanley Gardnerio romanų motyvais sukurtas filmas, kurio herojus – privatus seklys Džeris Džeksonas – narplioja painią žmogžudystę, įvykusią aukštosiose sferose.

Rež. Artūras Pozdniakovas. Vaid. Juozas Budraitis, Olegas Ditkovskis, Virginija Kochanskytė, Mirdza Martinsonė, Uldis Vazdiks, Vytautas Paukštė, Irena Kuksėnaitė.

(Detektyvas, 1986, 2.19)

„LOŠIMAS BE KOZIRIŲ"

Kapitonas Grigonis tiria bylą, kuri susijusi su kortų lošėjais, lošiančiais iš pinigų. Tačiau tyrimo gijos atveda prie netikėtų išvadų.

Rež. Algimantas Kundelis. Vaid. Borisas Borisovas, Jurijus Kamornis, Arnis Licytis, Antanas Gabrėnas, Vaiva Mainelytė, Rasa Kirkilionytė.

(Detektyvas, 1982, 2.21)

LENKŲ FILMŲ VAKARAI

„EDIS" („EDI")

Budistinės parabolės forma papasakota gyvenimo nuskriausto žmogaus drama dvelkia optimizmu ir užuojauta atstumtiesiems. Alkoholikas Edis ne tik renka metalo laužą, bet ir mėgsta skaityti knygas, todėl du broliai mafijozai pakviečia Edį, kad šis pamokytų literatūros jų seserį. Tačiau šiai labiau rūpi gražuolis čigonas. Kai mergina pagimdo, broliai apkaltina Edį. Jis stoiškai priima visus išbandymus, priversdamas ir žiūrovus patirti nepaprastą gėrio galią.

Rež. Piotr Trzaskalski. Vaid. Henryk Gołębiewski, Jacek Braciak.

(Drama, Lenkija, 2002, 1.40)

„NIEKŠO DIENA" („DZIEŃ ŚWIRA")

Adamas Miaučinskis rytais bijo atmerkti akis, nes vėl bus priverstas kovoti su jo gyvenimą nuodijančiais žmonėmis. Nuo priešiškos tikrovės Adamas ginasi atlikdamas kasdieniškus ritualus. Režisierius apnuogina ir išjuokia savo herojų. Tačiau kartu tai ir šių dienų lenkų inteligento vivisekcija. Adamas svajoja apie nemirtingus kūrinius, didžią meilę, bet atsidūrė akligatvyje, nes nesugeba mylėti.

PRIEDAS NR. 8

PRIEDAS NR. 9

PLANETAI-
SKALVIJAI

Filmas .....

Data ..... Laikas .....

Eilė ..... Vieta .....

Labai prašome savo vietomis pasirūpinti iš anksto, vėliausiai likus pusvalandžiui iki pasirinkto seanso pradžios. Vietas rezervuotis "Skalvijos" kino centro kasoje arba telefonu (8 5) 261 50505. Dėkojame už supratimą.

EUROPA CINEMAS